

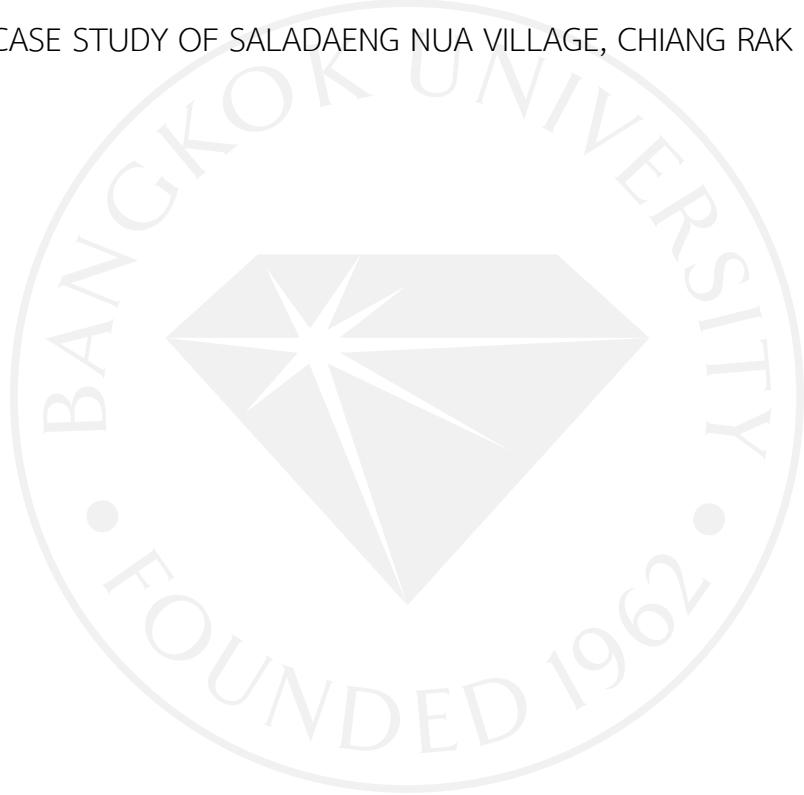
การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการภารกิจส่วนร่วม

กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหโน อ. เชียงรากน้อย

THE AWARENESS OF CULTURAL HERITAGE CONSERVATION

THROUGH THE PARTICIPATORY PROCESS

A CASE STUDY OF SALADAENG NUA VILLAGE, CHIANG RAK NOI

การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม
กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย

THE AWARENESS OF CULTURAL HERITAGE CONSERVATION
THROUGH THE PARTICIPATORY PROCESS
A CASE STUDY OF SALADAENG NUA VILLAGE, CHIANG RAK NOI

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปีการศึกษา 2557

© 2557

พلومยภัทรา ตระกูลทองเจริญ^๔
ส่วนลิขสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
อนุมติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน

เรื่อง การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการภาระการมีส่วนร่วม
กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย

ผู้วิจัย พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ดร.ธนธร กิตติภานุต)

ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย

(อาจารย์วิรัตน์ รัตนากร)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาณินทร์ รังวงศ์วน)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรยา สิงห์สิงห์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 16 เดือน มกราคม พ.ศ. 2558

พloyภารา ตระกูลทองเจริญ. ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
ภายใน, ธันวาคม 2557, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม

กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย (134 หมู่)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพฤติกร

บทคัดย่อ

วิจัยหัวข้อการศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความตระหนักของชาวบ้านศาลาแดงเหนือถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ตามช่วงอายุ ได้แก่ กลุ่มวัยเด็ก กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มวัยหนุ่มสาว กลุ่มวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มวัยสูงอายุ การศึกษาทำการเก็บข้อมูล 2 ประเภท คือ การเก็บข้อมูลภาคเอกสารและการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีเก็บข้อมูลภาคสนามทั้งหมด 3 ขั้นตอน ได้แก่ การดึงข้อมูลจากภาพถ่ายการวางแผนที่เดินดิน และกิจกรรมการประเมินความตระหนักต่อมรดกทางวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่ชาวบ้านศาลาแดงเหนือให้ความตระหนักในการอนุรักษ์ส่วนใหญ่เป็นศาสนาสถาน ส่วนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ชาวบ้านศาลาแดงเหนือให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม ประเพณีเก่าแก่ที่สืบทอดกันมา เช่น การสวนมนต์ตอนบ่าย 3 โมง โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเพื่อความสะดวกในการเข้าร่วมของคนในหมู่บ้านแต่ยังคงปฏิบัติอยู่ เรื่องภาษามอยุ้งคงมีการอนุรักษ์อยู่แต่มีเฉพาะกลุ่มวัยสูงอายุที่สามารถฟัง พูด อ่าน เขียนได้ครบถ้วน ส่วนในกลุ่มอื่น ๆ สามารถพูดและฟังเท่านั้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้มีศาสนาเป็นสิ่งเชื่อมโยงให้ห้องสองอยู่กันไป อย่างไรก็ตามความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนั้น มีผลมาจากการช่วงอายุซึ่งอาจแบ่งได้เป็นกลุ่มคนรุ่นเก่า และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่อาจจะให้คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของแตกต่างกันออกไป จากการเก็บข้อมูลทำให้ได้ทราบถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมของชาวบ้านศาลาแดงเหนือว่า อยู่ในระดับที่ผู้ออกแบบและชุมชนออกแบบร่วมกันในทุกขั้นตอนการออกแบบตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ โดยเน้นไปทางชุมชนเป็นหลักในการตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ โดยผู้ออกแบบทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมให้ราบรื่นเท่านั้น

อนุมัติ:

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Takulthongjaroen, P. M.Arch. (Interior Architecture), December 2014, Graduate School, Bangkok University.

The Awareness of Cultural Heritage Conservation through the Participation Process:
A Case Study of Saladaeng Nua Village, Chiang Rak Noi (134 pp.)

Thesis Advisor: Rittirong Chutapruettikorn, Ph.D.

ABSTRACT

This research studies on the awareness of cultural heritage conservation through the participation process a case study of Saladaeng Nua Village. This study aimed to search for Mon's tangible and intangible cultural heritage from villager's perspectives. The informants were separated into 5 groups which are children, teenagers, young, middle – aged and elderly. Literature about Mon's culture, cultural heritage and participatory design were reviewed. Moreover additional information were collected during fieldwork. The research process consists 3 steps of

1. Photo elicitation
2. Mapping
3. Assessment.

The study shows that tangible and intangible cultural heritage on villager's perspectives relate mainly on religion. The intangible cultural heritage such as afternoon praying, have been practice, although they are modified responding to everyday life. Mon language is still used through reading, writing, listening and speaking. Most elderly have all these skills but the rest can only listening and speaking. Age is a vital factor the influence to the value giving and awareness. Two different generations was different ideas of cultural heritage conservation. On concept of community participation, the villager acted as co-design in every stage. They join the project from start to finish. Importantly every decision was made by their own. The researcher acted as a facilitator.

Approved: _____

Thesis Advisor

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยหัวข้อ “การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย” สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้ศึกษาได้รับความกรุณาให้การช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษา ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร ที่สละเวลาอย่างมาก ตลอด คำแนะนำ คำปรึกษาในการแก้ไขเพื่อให้ได้ งานวิจัยที่สมบูรณ์ รวมทั้งการติดตามความก้าวหน้าในการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ จึงขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี่

ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.ธนธร กิตติกานต์ ที่คอยให้คำปรึกษาและคำแนะนำ เพิ่มเติม รวมถึงขอขอบพระคุณ อาจารย์วิรัตน์ รัตตะกร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภานินทร์ รักวงศ์วน ที่กรุณาสละเวลาเข้าร่วมเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์พร้อมทั้งให้ข้อคิดและ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์

นอกจากนั้น ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณชาวบ้านศาลาแดงเหนือทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ให้ ข้อมูลในการทำการศึกษา และเข้าร่วมกิจกรรมที่ผู้ศึกษาได้จัดขึ้น โดยเฉพาะน้ามานาพ แก้วหยก ผู้ใหญ่บ้านอนุวัตร ใจชอบ และนางสาวทรรศนพร ใจชอบ ที่ให้การดูแล คำปรึกษาเป็นอย่างดีระหว่าง การลงสำรวจพื้นที่ ตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาวิจัยจนกระทั่งงานเสร็จสมบูรณ์

และสุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณครอบครัว คุณพ่อ คุณแม่ และน้องชาย รวมทั้งเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ที่คอยมาให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจเสมอมา ตลอดจนงานศึกษาครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี

พลอยภัตรา ตระกูลทองเจริญ

สารบัญ	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๑
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๒
กิตติกรรมประกาศ	๓
สารบัญตาราง	๔
สารบัญภาพ	๕
บทที่ ๑ บทนำ	๑
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
1.2 ประเด็นปัญหา	๒
1.3 วัตถุประสงค์	๒
1.4 ขอบเขตการวิจัย	๒
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๓
1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	๓
1.7 ขั้นตอนการศึกษา	๔
บทที่ ๒ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๕
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม	๕
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๗
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและการวิเคราะห์ชุมชน	๑๒
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๑
บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย	๒๓
3.1 ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล	๒๓
3.2 การเก็บข้อมูลและเครื่องมือวิจัย	๒๔
3.3 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล	๒๔
3.4 หลักเกณฑ์การซึ่งวัด	๒๙
บทที่ ๔ กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ	๓๔
4.1 ข้อมูลทั่วไป	๓๔
4.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์	๓๗
4.3 ลักษณะทางสังคม	๓๘
4.4 ด้านวัฒนธรรมและประเพณี	๔๐
4.5 ด้านศिलปกรรม	๔๕

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล	50
5.1 การค้นหารดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือฝ่าย วิธีการดึงข้อมูลจากภาคถ่าย	50
5.2 การศึกษาความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลา- แดงเหนือฝ่ายวิธีการทำแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ศึกษา กับชาวบ้านศาลาแดงเหนือ	63
5.3 การประเมินความตระหนักถึงมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลา- แดงเหนือฝ่ายที่ทางวัฒนธรรมและแบบสอบถาม	78
บทที่ 6 สรุป ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ	110
6.1 ข้อสรุปของงานวิจัย	110
6.2 ข้อจำกัดที่พบในการวิจัย และข้อเสนอแนะ	124
6.3 ข้อเสนอแนะทางการศึกษา	125
บรรณานุกรม	126
ภาคผนวก รายละเอียดต่าง ๆ ในแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ	130
เขียนรายงานอย	134
ประวัติเจ้าของผลงาน	134
ข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในวิทยานิพนธ์	134

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1: ระดับการมีส่วนร่วม	10
ตารางที่ 3.1: แสดงหลักเกณฑ์การชี้วัดแบ่งตามขั้นตอนการลงภาคสนามของมรดก ทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	29
ตารางที่ 3.2: แสดงหลักเกณฑ์การชี้วัดแบ่งตามขั้นตอนการลงภาคสนามของมรดก ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	30
ตารางที่ 4.1: แจกแจงประชากรหมู่บ้านศาลาแดงเหนือตามช่วงอายุ เก็บข้อมูล ในปี 2556	38
ตารางที่ 5.1: แสดงการแจกแจงรูปภาพถ่ายจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม	56
ตารางที่ 5.2: แสดงการแจกแจงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ผ่านวิธีการ การอภิแบบแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ	76
ตารางที่ 5.3: แสดงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการประเมินในรูปแบบตารางรูปภาพ	83
ตารางที่ 5.4: แสดงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการประเมินในรูปแบบตารางรูปภาพแบ่งตาม ช่วงอายุ	83
ตารางที่ 5.5: แสดงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการประเมินในรูปแบบตารางรูปภาพแบ่งตาม ช่วงอายุโดยแบ่งประเภทผู้เข้าร่วมกิจกรรม	84
ตารางที่ 5.6: แสดงผลการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ทั้งคนในหมู่บ้านและ บุคคลภายนอกโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย	87
ตารางที่ 5.7: แสดงผลการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของคนในหมู่บ้าน โดยเรียงลำดับตามมากไปหาน้อย	88
ตารางที่ 5.8: แสดงผลการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของบุคคลภายนอก โดยเรียงลำดับตามมากไปหาน้อย	89
ตารางที่ 5.9: แสดงผลการเลือกหอไตรปฏิมาในแต่ละช่วงอายุ	90
ตารางที่ 5.10: แสดงผลการเลือกกฎพิธีกรรมอาจารย์บุญนาค ปทุมโนในแต่ละช่วงอายุ	90
ตารางที่ 5.11: แสดงผลการเลือกวัดศาลาแดงเหนือหรือศาลาการเปรียญในแต่ละช่วงอายุ	90
ตารางที่ 5.12: แสดงผลการเลือกเจดีย์ประจำวัดในแต่ละช่วงอายุ	91
ตารางที่ 5.13: แสดงผลการเลือกโรงเก็บเรือหรือพิพิธภัณฑ์เรือในแต่ละช่วงอายุ	91
ตารางที่ 5.14: แสดงผลการเลือกบ้านไม้ 150 ปีในแต่ละช่วงอายุ	92
ตารางที่ 5.15: แสดงผลการเลือกระแขงในแต่ละช่วงอายุ	92
ตารางที่ 5.16: แสดงผลการเลือกอนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโนในแต่ละช่วงอายุ	92

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 5.17: แสดงผลการเลือกหอสุดมนต์ในแต่ละช่วงอายุ	93
ตารางที่ 5.18: แสดงผลการเลือกศัลาริมนำ้ในแต่ละช่วงอายุ	93
ตารางที่ 5.19: แสดงผลการเลือกบ้านเรือนมอยู่ในแต่ละช่วงอายุ	93
ตารางที่ 5.20: แสดงผลการเลือกเสียงสีในแต่ละช่วงอายุ	94
ตารางที่ 5.21: แสดงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	98
ตารางที่ 5.22: แสดงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามช่วงอายุเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้	99
ตารางที่ 5.23: แสดงผลรวมการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เครื่องมือวิจัย คือ ปฏิทินชุมชนโดยเรียงตามลำดับเดือนในหนึ่งปี	101
ตารางที่ 5.24: แสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนมกราคมในแต่ละช่วงอายุ	101
ตารางที่ 5.25: แสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนเมษายนในแต่ละช่วงอายุ	102
ตารางที่ 5.26: แสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนพฤษจิกายนในแต่ละช่วงอายุ	103
ตารางที่ 5.27: แสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนกันยายนในแต่ละช่วงอายุ	103
ตารางที่ 5.28: แสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนตุลาคมในแต่ละช่วงอายุ	104
ตารางที่ 5.29: แสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนธันวาคมในแต่ละช่วงอายุ	104
ตารางที่ 6.1: แสดงผลการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในขั้นตอนการประเมิน ความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของชาวบ้านศalaแดงเห็นอ เรียงตามลำดับ 1 – 9	111
ตารางที่ 6.2: แสดงผลการเข้าร่วมประเพณีต่าง ๆ ในขั้นตอนการประเมินความตระหนัก ในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชาวบ้านศalaแดงเห็นอผ่าน ปฏิทินชุมชน เรียงตามลำดับ	115

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1: ตัวอย่างแผนที่เดินดิน	18
ภาพที่ 2.2: ตัวอย่างปฏิทินชุมชน (ผังปฏิทินชุมชนของบ้านโค้งร่าม หมู่ 2)	20
ภาพที่ 3.1: ภาพขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล	28
ภาพที่ 4.1: แผนผังของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ สำรวจโดยนายมาณพ แก้วหยก เมื่อปี พ.ศ. 2549	35
ภาพที่ 4.2: การแบ่งโซนของหมู่บ้านแบ่งได้ตามลักษณะที่อยู่อาศัยได้แก่ 1) เขตวัด 2) เขตบ้านเก่า 3) เขตบ้านใหม่	36
ภาพที่ 4.3: ประเพณีการสรงน้ำพระในวันสงกรานต์ โดยการสรงน้ำร่าง	42
ภาพที่ 4.4: ประเพณีแห่ห้างหงส์ในวันสงกรานต์	42
ภาพที่ 4.5: บรรยายการทำบุญโกศล อธิษฐานเจ้าหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ	43
ภาพที่ 4.6: ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง	43
ภาพที่ 4.7: การทำขันมกราภยาสาทร ส่วนประกอบได้แก่ ข้าวตอก ข้าวเม่า ถั่วลิสง ฯ และอ้อย	44
ภาพที่ 4.8: โรงเก็บเรือและเรือกระแซงที่หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ	46
ภาพที่ 4.9: บ้านสักอายุ 150 ปีโดยมีนาียมเสน เทียนทองเป็นเจ้าของบ้านและยังอาศัยอยู่ ในปัจจุบัน	46
ภาพที่ 4.10: หอไตรปิกุล หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ	47
ภาพที่ 4.11: เจดีย์ประจำวัดศาลาแดงเหนือ	48
ภาพที่ 4.12: กุฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม	48
ภาพที่ 4.13: ศาลาการเปรียญหลังเก่า โครงสร้างเป็นไม้ทั้งหลัง	49
ภาพที่ 5.1: การสัมภาษณ์เกี่ยวกับภัยในหัวข้อ “วิถีมอญของเรา”	51
ภาพที่ 5.2: ภาพชุดที่ 1 ถ่ายภาพโดยตัวแทนวัยรุ่นโดยมีตัวแทนจากวัยหนุ่มสาวเป็นผู้ช่วย	52
ภาพที่ 5.3: ภาพชุดที่ 2 ถ่ายภาพโดยตัวแทนวัยหนุ่มสาว	53
ภาพที่ 5.4: ภาพชุดที่ 3 ถ่ายภาพโดยตัวแทนวัยผู้ใหญ่	54
ภาพที่ 5.5: ภาพชุดที่ 4 ถ่ายภาพโดยตัวแทนวัยสูงโดยมีตัวแทนจากวัยผู้ใหญ่เป็นผู้ช่วย	55
ภาพที่ 5.6: ศาลาการเปรียญ จากภาพชุดที่ 1	58
ภาพที่ 5.7: เจดีย์มอญและเจดีย์องค์เล็ก 4 องค์จากภาพชุดที่ 1	59
ภาพที่ 5.8: เรือกระแซงลำใหญ่ และโรงเก็บเรือจากภาพชุดที่ 2	59
ภาพที่ 5.9: อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโมจากภาพชุดที่ 2	60
ภาพที่ 5.10: การทำบุญตักบาตรในเช้าเป็นประจำของชาวบ้านจากการภาพชุดที่ 3	61

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5.11: การใช้เรือจากภาพชุดที่ 3 และภาพสถานการณ์น้ำท่วมจากการชุดที่ 4	61
ภาพที่ 5.12: รถเข็นถังน้ำในตอนเข้ามาที่พระบรมราชานุสาวรีย์	62
ภาพที่ 5.13: ภาพระหว่างการทดสอบเครื่องมือการทำแผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ	64
ภาพที่ 5.14: แผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ วัดโดยกลุ่มนักศึกษา ปริญญาโท	65
ภาพที่ 5.15: การวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อระหว่าง ผู้ศึกษาภักดิ์กลุ่มตัวอย่างวัยเด็ก	67
ภาพที่ 5.16: แผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อโดยกลุ่มตัวอย่างวัยเด็ก	67
ภาพที่ 5.17: การวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อระหว่าง ผู้ศึกษาภักดิ์กลุ่มตัวอย่างวัยรุ่น	69
ภาพที่ 5.18: แผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อโดยกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่น	69
ภาพที่ 5.19: การวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อระหว่าง ผู้ศึกษาภักดิ์กลุ่มตัวอย่างวัยหนุ่มสาว	71
ภาพที่ 5.20: แผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อโดยกลุ่มตัวอย่างวัยหนุ่มสาว	71
ภาพที่ 5.21: การวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อระหว่าง ผู้ศึกษาภักดิ์กลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่	72
ภาพที่ 5.22: แผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อโดยกลุ่มตัวอย่างวัยผู้ใหญ่	73
ภาพที่ 5.23: การวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อระหว่าง ผู้ศึกษาภักดิ์กลุ่มตัวอย่างวัยสูงอายุ	74
ภาพที่ 5.24: แผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อโดยกลุ่มตัวอย่างวัยสูงอายุ	75
ภาพที่ 5.25: แผนที่มรดกทางวัฒนธรรม หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ เชิงรากน้อย ร่วมกันออกแบบ ระหว่างผู้ศึกษาและชาวบ้านศาลาแดงเนื้อ ใช้เพื่อประกอบการประเมิน	80
ความตระหนักรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้านศาลาแดงเนื้อ	
ภาพที่ 5.26: ตัวอย่างตราทางภาพในกิจกรรมการประเมินเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	82
ภาพที่ 5.27: ผลการเก็บข้อมูลจากกิจกรรมการประเมินในรูปแบบตารางภาพ	85
ภาพที่ 5.28: ตารางแจกแจงจำนวนผลการเก็บข้อมูลแบ่งตามช่วงอายุของกิจกรรมการประเมิน ในรูปแบบตารางรูปภาพ	86

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 5.29: การลงภาคสนามเก็บข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ใน งานมอยซ์อนภูมิ ณ หมู่บ้านศalaแดงเนื้อ จัดโดยคณะนิเทศศาสตร์ร่วมกับ ^๘ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	87
ภาพที่ 5.30: ตัวอย่างปฏิทินชุมชนที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้	95
ภาพที่ 5.31: ตัวอย่างตารางเกณฑ์การชี้วัดเรื่องภาษาમອយที่ใช้ในกิจกรรมการประเมิน	96
ภาพที่ 5.32: ตัวอย่างตารางเกณฑ์การชี้วัดเรื่องการตักบาตรในตอนเช้าที่ใช้ในกิจกรรม การประเมิน	97
ภาพที่ 5.33: ตัวอย่างตารางเกณฑ์การชี้วัดเรื่องการสอดมනต์ตอนบ่าย 3 โมงที่ใช้ใน กิจกรรมการประเมิน	97
ภาพที่ 5.34: การลงภาคสนามเก็บข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	98
ภาพที่ 5.35: แสดงผลการเก็บข้อมูลปฏิทินชุมชน	100
ภาพที่ 5.36: แสดงผลการเก็บมูลเรื่องภาษาມອຍ	105
ภาพที่ 5.37: แสดงผลการเก็บข้อมูลเรื่องการตักบาตรตอนเช้า	107
ภาพที่ 5.38: แสดงผลการเก็บข้อมูลเรื่องการสอดมනต์ตอนบ่าย 3 โมง	108
ภาพที่ 6.1: ตัวอย่างแผนที่วัฒนธรรม หมู่บ้านศalaแดงเนื้อที่สามารถนำไปใช้ได้จริง	114
ภาพที่ 6.2: ประเพณีสงกรานต์ในช่วงเช้า ชาวบ้านรวมตัวกันทำบุญที่ศาลาการเปรียญ วัดศalaแดงเนื้อ	119
ภาพที่ 6.3: แสดงความเชื่อมโยงกันระหว่างศาสนา มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	119
ภาพที่ 6.4: แสดงความเชื่อมโยงระหว่างศาสนา มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และ จับต้องไม่ได้บนกระบวนการภารมีส่วนร่วม	121

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“สภาพหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อในสมัยย่าแห่งเป็นเด็ก การปลูกบ้านรูปทรงแบบมอญเขตบ้านแต่ละบ้านไม่มีรั้วแบ่งเขต ปล่อยให้โล่ เดินลอดได้ถูนบ้านแต่ละบ้านได้ หลังบ้านก็ปลูกตันไม่ไก่นลม และมีทางเดินเป็นคันดินเล็ก หลังบ้านศาลาแดงเนื้อทิศตะวันออกก็เป็นหุ่งนา ตอนย่าแห่งยังเด็กได้ไปเก็บข้าวตกและเห็นเสกระโงในเรือของคนที่บรรทุกข้าวในคลองหนึ่ง” คำบอกเล่าของนายมาณพ แก้วหยกหลานของย่าแห่ง ชาวมอญศาลาแดงเนื้อ (มาณพ แก้วหยก, 2553) ที่กล่าวถึงในสมัยที่ความเจริญของชุมชนเมืองยังเข้าไม่ถึงชุมชนบ้านศาลาแดงเนื้อ เป็นชุมชนลักษณะชุมชนชนบทอย่างแท้จริง หลังจากในปี 2504 เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงพัฒนาประเทศ ภาครัฐได้เริ่มการพัฒนาชุมชนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 จากนั้นบ้านศาลาแดงเนื้อเริ่มมีการพัฒนาตามแผนพัฒนาของภาครัฐ (มาณพ แก้วหยก, 2555) จากบ้านที่เปิดໂลงเริ่มมีรั้วเป็นแนวกั้นระหว่างกัน จากถนนคันดินเล็ก ๆ เริ่มเป็นถนนคอนกรีตเลนใหญ่ ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนวิถีชีวิต เท็นได้ชัดเจนคือการเปลี่ยนการประกอบอาชีพซึ่งแต่เดิมประกอบอาชีพการเดินเรือสินค้าเป็นอาชีพหลักแต่ปัจจุบันต้องเลิกทำไป เนื่องจากมีถนนเข้าสู่ชุมชนทำให้เกิดการขนส่งทางบกเข้ามาแทนที่การขนส่งทางเรือ

อย่างไรก็ตามชาวบ้านศาลาแดงเนื้อก็เป็นชุมชนที่มีการปรับตัวที่ดีควบคู่ไปกับการพัฒนาที่เกิดขึ้นโดยไม่ละทิ้งวัฒนธรรมเก่าแก่ของตน ชาวบ้านยังคงปฏิบัติตามครรลองครองธรรมที่ยึดถือมาแต่อดีต รวมทั้งทุกคนยังคงมีส่วนร่วมกันในหมู่บ้านมากโดยตลอดจนทำให้หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อเป็นชุมชนเข้มแข็งได้รับรางวัลมากราม และความพยายามในการดำรงรักษาวัฒนธรรมชาวมอญและดำเนินวิถีชีวิตบางส่วนไว้ก็ยังคงมีอยู่ เช่น การรวมตัวกันเป็นกลุ่มในพิธีกรรมและประเพณีเก่าแก่ ต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา ตัวอย่างเช่น ประเพณีสงกรานต์แบบชาวมอญที่จะมีการจัดขึ้นทุกปีโดยชาวศาลาแดงเนื้อที่ทำงานในเมืองก็จะกลับมาเข้าร่วมประเพณีสงกรานต์นี้อย่างคึกคัก พร้อมหน้าพร้อมตา ถือว่าหมู่บ้านนี้ยังคงให้ความสำคัญกับประเพณีเก่า ๆ ที่ยังคงสืบทอดกันมาอยู่บ้าง แต่ในพิธีกรรมอาจมีเปลี่ยนไปตามยุคสมัย จึงทำให้ในบางครั้งการรับรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนเองมี ชาวบ้านหมู่บ้านศาลาแดงเนื้ออาจมีไม่เท่ากัน โดยเฉพาะกับคนรุ่นหลังที่มีสาเหตุหลายปัจจัย อาทิ ต้องออกไปทำงานหรือออกไปเรียนหนังสือ ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือรับทราบถึงความเป็นมาหรือการมีอยู่ของมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมี เนื่องจากหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ดังนั้นก็ย่อมมีวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งสิ่งของ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่มีคุณค่าแก่การศึกษาด้านประวัติศาสตร์

วัฒนธรรมหรืออื่น ๆ อีกมากmany ให้ลูกหลานของตนได้ทราบถึงความเป็นมาของตน และถ้าไม่มีลูกหลานสืบท่อสืบเหล่านี้อาจหายไปในที่สุด

จากข้อมูลดังกล่าวที่ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าทำให้ผู้ศึกษาสนใจในเรื่องความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ว่าปัจจุบันคนในหมู่บ้านนั้นตระหนักถึงและรับรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของตนว่ามีสิ่งใดบ้าง และให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมนั้นมาก - น้อยเพียงใด โดยงานวิจัยนี้จะศึกษาโดยเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ได้มากที่สุด เพื่อเป็นเครื่องประเมิน หรือแนวทางในการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมต่อ ๆ ไปในอนาคตของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ โดยการใช้ขั้นตอนการลงภาคสนาม 3 ขั้นตอนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการศึกษา ซึ่งข้อมูลที่ได้ได้นำมาพัฒนาเป็นแผนที่ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านเพื่อบ่งบอกสถานที่สำคัญ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี และความต้องการของคนในหมู่บ้านต่อการอนุรักษ์และพัฒนาได้

1.2 ประเด็นปัญหา

งานศึกษานี้ได้ตั้งคำถามถึงความตระหนักของชาวบ้านในหมู่บ้านศาลาแดงเหนือที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมภายในหมู่บ้านโดยได้แบ่งคำถามออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1.2.1 มรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่ชาวบ้านให้ความตระหนักถึงได้แก่อะไรบ้าง

1.2.2 มรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ชาวบ้านให้ความตระหนักถึงได้แก่อะไรบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อศึกษาความตระหนักถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชาวบ้านศาลาแดงเหนือ

1.3.2 เพื่อเสนอแนะแผนที่ทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ผ่านกระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่: การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาเลือกพื้นที่ในการศึกษา คือ หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ ชาวบ้านเป็นชาวไทยเชื้อสายมอญ ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลเขียงรakan อำเภอ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

1.4.2 ขอบเขตด้านเวลา: ผู้ศึกษาจะใช้เวลาในการทำงานวิจัยเป็นเวลา 1 ปี 3 เดือน (ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2556 - เดือนกันยายน 2557)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 สร้างความภาคภูมิใจและความเป็นเจ้าของเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชาวอุนในหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ พร้อมทั้งให้ชาวบ้านได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของตนที่ควรค่าแก่การเก็บรักษาและสืบทอดต่อไป

1.5.2 สามารถนำแผนที่ทางวัฒนธรรมที่ได้ออกแบบจากการวิจัยนี้ไปใช้ได้จริงในหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ

1.6 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 ชาวไทยเชื้อสายมอญ คือ ชาวมอญเก่าแก่ที่อพยพจากประเทศพม่ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และอาศัยอยู่จนถึงปัจจุบันจนได้สัญชาติไทยที่มีเชื้อสายมอญ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ

1.6.2 หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ คือ หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลเขียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เนื่อที่เรียกว่าหมู่บ้านเนื่องจากปราษฐ์ชุมชน (นายมานพ เก้าหอย และนายอนุวัตร ใจชอบ, การสือสารส่วนบุคคล, 19 กันยายน 2556) ได้กล่าวว่า “คำว่าหมู่บ้านมีความลึกซึ้งและมีความผูกพันเหมือนเครือญาติกันของคนในหมู่บ้านมากกว่าคำว่าชุมชน”

1.6.3 การมีส่วนร่วม คือ การเข้าร่วมกิจกรรมของบุคคล ด้วยความสมัครใจและเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการค้นหาปัญหา ขั้นตอนร่วมวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และขั้นตอนการประเมินผล รวมทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความเป็นเจ้าของและรู้สึกเกิดความผูกพันด้วย

1.6.4 แผนที่ทำมือ คือ แผนที่ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งจะบอกถึงสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในหมู่บ้าน อ้างอิงการทำแผนที่เดินดิน (Kumar, 2002) แต่ในการศึกษานี้ อาจไม่เจาะลึกถึงขั้นการヨิงความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน

1.6.5 แผนที่ทางวัฒนธรรมหมู่บ้าน คือ แผนที่ที่บอกลีนமรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของหมู่บ้านโดยการเขียนอธิบาย พร้อมทั้งบอกความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ด้วย

1.6.6 มรดกทางวัฒนธรรมของมอญ คือ วัตถุหรือสิ่งที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ เครื่องไม้เครื่องมือ รวมทั้งสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุหรือจับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาดั้งเดิม ประเพณี รวมทั้งประวัติและวิถีชีวิตเก่าแก่ของชาวมอญ ที่สืบท่องากเหลือของชาวมอญเป็นมรดกที่มีค่าแก่การเก็บรักษาและสืบทอดต่อไปให้รุ่นหลังรุ่นหลานได้ทราบถึงคุณค่าและความสำคัญ

1.7 ขั้นตอนการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้มีขั้นตอนการเก็บข้อมูลแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคเอกสาร และ ขั้นตอนการเก็บข้อมูลลงภาคสนามซึ่งในการลงภาคสนามจะมีขั้นตอนย่อยใน การศึกษาอีก 3 ขั้นตอนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุด และตั้งอยู่บนแนวคิดการ ออกแบบอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ศึกษา กับ ชุมชน ต่อมาคือ ขั้นตอนการวิเคราะห์ และ ขั้นตอนการ สรุปผล โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1.7.1 ขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคเอกสาร คือ การทบทวนวรรณกรรม เอกสาร ข้อมูลที่ เกี่ยวข้องกับทฤษฎีหรือแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านศาลาแดงเนื่อง

17.2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนาม คือ การลงสำรวจพื้นที่ รวมที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ กำหนดไว้ตามการศึกษา แบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

1) ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 การเก็บข้อมูลโดยวิธีการดึงข้อมูลจากภาพถ่าย

2) ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 2 การวัดแผนที่ ทำมีอ่วมกันระหว่างผู้ศึกษา กับ ชาวบ้านศาลาแดงเนื่อง

3) ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 3 กิจกรรมการประเมินความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้

1.7.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ คือ การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคเอกสาร และ การ เก็บข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ โดยการวิเคราะห์นั้นอาจทำควบคู่ ไปกับทั้ง 2 ขั้นตอนข้างต้นที่กล่าวไว้

1.7.4 ขั้นตอนการสรุปผล คือ การสรุปผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พร้อมทั้งกล่าวถึงข้อจำกัดที่พบและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนวรรณกรรมในหัวเรื่องการศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงานวิจัย ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและการวิเคราะห์ชุมชน
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม

- 2.1.1 ความหมาย ประเภท คุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคำนิยามหรือความหมายของมรดกทางวัฒนธรรม โดยยุเนสโกได้ให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมว่าคือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเป็นเวลากาน ตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน และมรดกทางวัฒนธรรมนี้ยังสามารถสืบทอดกันต่อไปได้ นั่น ๆ ได้อีกด้วย (ทูลศักดิ์ วิกุล, 2547) มรดกทางวัฒนธรรมแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท (ธนากร ตราสกุล, 2550 และราชบัณฑิตยสถาน, 2546) คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุหรือเป็นสิ่งที่จับต้องได้ ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น และมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุหรือเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ภาษา ศาสนา วรรณกรรม ชนบทรرمเนียมและประเพณี เป็นต้น

ซึ่งความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมมีหลักเกณฑ์สากลในการประเมินระดับคุณค่าและความสำคัญ แบ่งออกได้เป็น 2 คุณค่าใหญ่ ๆ ได้แก่ คุณค่าทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ (ธนากร ตราสกุล, 2550)

คุณค่าทางวัฒนธรรมมุ่งให้ความสำคัญกับตัวมรดกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติในแต่ละพื้นที่ที่ต่างกันออกไป ประกอบด้วยประเพณี ศาสนา ความเชื่อ การเมืองและลักษณะของสิ่งนั้นตามอายุทางประวัติศาสตร์ของชนชาตินั้น ๆ รวมทั้งศิลปะเทคนิคที่บ่งบอกถึงการออกแบบหรือเทคนิคการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ และความหมายของสิ่งก่อสร้างอาจบอกถึงศิลปะนิยมหรือช่วงเวลาการก่อสร้างได้

คุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจมุ่งสนับสนุนให้ด้านคุณค่าการใช้สอยตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยจะประกอบด้วย คุณค่าทางเศรษฐกิจ (การเกิดรายได้จากการลงทุน) คุณค่าทางการใช้สอย (การใช้งานตั้งแต่อีตีฟ์ปัจจุบัน) คุณค่าทางการศึกษา คุณค่าทางสังคม (ยังคงทำกิจกรรมหรือสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม เช่น การเข้าร่วมประเพณีเก่าแก่) และคุณค่าทางการเมือง (เหตุการณ์ต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ซึ่งแสดงถึงการเป็นชนชาติ)

จากที่กล่าวถึงในขั้นตอนถึงความหมาย ประเภท คุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม สรุปได้ว่า มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ควรรักษาไว้เนื่องจากเป็นสิ่งที่บรรพบุรุษของชนชาตินั้น ๆ ได้สร้างขึ้นและยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมมีทั้งมรดกที่เป็นวัตถุหรือสิ่งที่จับต้องได้และมรดกที่ไม่ใช่วัตถุหรือจับต้องไม่ได้ โดยมรดกทางวัฒนธรรมมีคุณค่าและความสำคัญในแต่ละชนชาติไม่ต่างกัน แสดงถึงประวัติศาสตร์และรากเหง้าเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังลูกหลานควรที่อนุรักษ์หรือรักษาไว้ให้สืบต่อไป

2.1.2 การอนุรักษ์หรือการรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรม

จากที่กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมแล้ว ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรที่จะศึกษาถึงคำนิยาม ความสำคัญของการอนุรักษ์ และหลักการในการอนุรักษ์หรือรักษาวัฒนธรรมไว้

การอนุรักษ์หรือรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมคือการที่คนรุ่นหลังตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้น โดยการอนุรักษ์นั้นจะทำในเชิงปฏิบัติ คือการดูแลรักษาและการสืบสานวัฒนธรรมนั้น ๆ ไม่ให้หายไป ซึ่งการอนุรักษ์หรือการรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นเหมือนเครื่องช่วยยืด延年 ให้กับภูมิปัญญา ทำให้เกิดการห่วงเหงาในมรดกทางวัฒนธรรมของตน ก่อให้เกิดเป็นความรักและความผูกพัน รวมทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีอีกด้วย (บุญสม ยอดมาลี, 2544 และอำนาจ เจริญศิลป์, 2528)

ซึ่งความสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริโดยสรุปว่า การอนุรักษ์มรดกของชาติต้องกระทำเพื่อรักษาเกียรติของภูมิของชาติ และเพื่อเป็นประโยชน์แก่การศึกษาในทางศิลปวัฒนธรรม ทำให้คนในชาติได้รู้จัก รากเหง้าและเอกลักษณ์ความเป็นชาติของตน ทำให้เกิดความภูมิใจซึ่งนำไปสู่ความคิดในการช่วยปกปักษ์รักษาชาติของตนไว้ (ทรงศักดิ์ วิกุล, 2547)

โดยมีหลักการหรือข้อควรปฏิบัติในการอนุรักษ์หรือรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ชาวบ้าน กลุ่มคนที่มีจำนวนไม่นักหรือหมู่บ้าน ชุมชนสามารถที่จะทำได้นั้น ประกอบด้วย การสะสมซึ่งสามารถทำได้ไม่ยาก เช่น เป็นเรื่องโบราณวัตถุ วรรณกรรม ประเพณี ศิลปะ ศิลธรรมและคุณธรรมต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อเป็นมรดกสืบท่อให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาตินั้น ๆ รวมทั้งการสืบท่องทางวัฒนธรรมของชนชาติเฉพาะของตน เช่น การเข้าร่วมประเพณีเก่าแก่ที่

ปฏิบัติสืบท่อ กันมาและยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน และการปรับปรุงและเผยแพร่วัฒนธรรม ซึ่งการปรับปรุงนี้คือการปรับให้เข้ากับบุคคลสมัยเพื่อความสะดวกแก่ผู้สืบท่อหรือผู้ปฏิบัติสืบทอดแต่ไม่ได้หมายความว่าจะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้นให้เกิดความแตกต่างจากเดิมโดยสิ้นเชิงเลย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

โดยสรุปการอนุรักษ์หรือการรำรงมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่คนรุ่นหลังควรที่จะใส่ใจหรือตระหนักถึงให้มาก เพราะ มรดกทางวัฒนธรรมจะสืบทอดความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาตินั้น ๆ และยังก่อให้เกิดความผูกพันกันหรือความรักในชาติของตนส่งผลไปถึงการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักชาติซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการคงอยู่ของชาตินั้น ๆ ซึ่งหลักการที่สามารถทำได้คือ การสะสมและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่สำคัญในงานชุมชน โดยกรมอนามัย (Sisavanh Vongkatanegrou, ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายไว้อยู่ 4 ประเด็นหลักไว้ว่าด้วยกันซึ่งสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นคือเป็นการสร้างโอกาสให้ทุกคนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมเพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนาหรือประโยชน์ที่ผู้ชาร่วมจะได้อย่างเท่าเทียมกัน (วันรักษ์ มิ่งเมือง, 2531) การเข้าร่วมกิจกรรมหรือการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมเป็นตัวเข้มแข็งระหว่างประชาชนและทรัพยากรในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือผู้เข้าร่วมในการตัดสินใจและรับประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นต้องเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการ และวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในชุมชน (นринทร์ชัย พัฒนาพงศา, 2547) และการมีส่วนร่วมไม่ได้เพียงแค่เป็นเทคนิคหรือวิธีการ แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการรับรองว่าจะทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนหรือผู้เข้าร่วมต่อไป

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมควรให้ประชาชนหรือผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นแรกไปจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของโครงการหรือกิจกรรมนั้น (นринทร์ชัย พัฒนาพงศา, 2547 และวันรักษ์ มิ่งเมือง, 2531) โดยการมีส่วนร่วมหรือการร่วมมือร่วมใจกันจะทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนได้อย่างราบรื่นและสามารถที่จะดำเนินกิจกรรมหรือโครงการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ (ยุพาร รุ่งงาม, 2545; นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527 และสานิตย์ บุญชู, 2527)

จากการให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวไว้ในขั้นตอนนี้แล้ว สามารถสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมได้ว่า การมีส่วนร่วมคือการกระทำการบุคคลที่ร่วมมือกันเป็นกลุ่มหรือการรวมตัวกัน โดยสมาชิกหรือบุคคลในกลุ่มต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน เข้าร่วมหรือกิจกรรมใด ๆ ด้วยความสมัครใจ มีความทั้งหมดเที่ยมกัน

และร่วมกันทำกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนการริเริ่มโครงการจนจบโครงการเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ด้านใดด้านหนึ่งร่วมกัน

2.2.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเรื่องความสำคัญของการมีส่วนร่วมพบว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วม (นринทร์ชัย พัฒนาพงศา, 2547) สามารถแบ่งได้เป็น 6 ข้อ ดังนี้

- 1) เมื่อประชาชนมีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใด ๆ รับรู้และประสบกับปัญหานั้น ๆ เอง ประชาชนจะเกิดการบูนการคิดวิเคราะห์ปัญหา นำไปสู่กระบวนการการแก้ไขปัญหาโดยมักเป็นการพึงตนเอง
- 2) ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ประชาชนทุกคนตระหนักรถึงความสำคัญหรือมีความห่วงใยเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรกันมากขึ้น ทำให้ทุกคนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ร่วมกัน (ไพร่อน สุขสมฤทธิ์, 2531) และอาจจำเป็นต้องมีการตั้งตัวแทนขึ้นมาหลายฝ่าย เพื่อร่วมด้วยกันดูแลผลประโยชน์ของตนที่พึงจะได้รับ
- 3) การมีส่วนร่วมเป็นหลักการพื้นฐานของความยุติธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ภายใต้ระบบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนยอมรับฟังความเห็นหรือเหตุผลของกันและกัน เพื่อนำไปสู่การเลือกความเห็นหรือทางเลือกที่ดีที่สุด
- 4) ชุมชนและกลุ่มมีความเห็นหรือมีส่วนสนับสนุนในการตัดสินใจนั้น ๆ ร่วมกัน เนื่องด้วยเมื่อตัดสินใจร่วมกันแล้ว ชุมชนหรือกลุ่มจะรับทราบถึงปัญหา ผลกระทบ และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่สำคัญต่อชุมชนหรือกลุ่มร่วมกัน
- 5) ถ้าไม่เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการหรือการทำกิจกรรมใด ๆ แล้ว โครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ จะไม่ประสบความสำเร็จ เพราะขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนั้นยังเป็นการช่วยเพิ่มขีดความสามารถของประชาชนหรือผู้เข้าร่วมให้มากขึ้นได้ (ไพร่อน สุขสมฤทธิ์, 2531)
- 6) การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความเป็นเจ้าของ (นันทิยา หุตาวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร, 2546 และไพร่อน สุขสมฤทธิ์, 2531) เมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการจะเกิดความผูกพัน ซึ่งส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

จากความสำคัญของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้นจะสรุปได้ 3 ประเด็นหลัก ของความสำคัญของการมีส่วนร่วมได้ คือ การให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าร่วมโครงการตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจไปจนถึงการร่วมกันแก้ไขปัญหานั้น นำไปสู่การพัฒนาชุมชนหรือกลุ่มของตน เพื่อให้เกิดความเป็นเจ้าของ และรู้สึกเกิดพันธะผูกพัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนหรือกลุ่มของตนต่อไป

2.2.3 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

จากการที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับขั้นตอนของการมีส่วนร่วม (โกรวิทย์ พวงงาม, 2545 และไพรัตน์ เดชารินทร์, 2527) พолжสรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมมีขั้นตอนหลักได้ดังนี้

1) ขั้นตอนการร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา เนื่องด้วยปัญหานั้นเกิดขึ้น ในชุมชน ดังนั้นแล้วชาวชุมชนต้องทราบและเข้าใจถึงปัญหาและสาเหตุการเกิด ปัญหาในชุมชนของ ตนเองอย่างแท้จริง ไม่เช่นนั้นแล้วการในการดำเนินงานต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาจะไม่มีทางสำเร็จ และ ในขั้นตอนนี้จะทำให้ชาวชุมชนได้ทราบถึงความต้องการหรือความจำเป็นของตนเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

2) ขั้นตอนร่วมกันวางแผนในการปฏิบัติงานหรือดำเนินงาน ชาวชุมชนจะร่วมกันคิด รูปแบบหรือวิธีการ แผนงาน นโยบาย และระบบบริหารงานพัฒนาในการดำเนินงานในมี ประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากที่สุด เพื่อที่จะชัดหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมไปถึง การช่วยกันจัดการการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมาใช้ในโครงการอย่างคุ้มค่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการคิดเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

3) ขั้นตอนร่วมกันลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ อาจรวมไปถึงขั้นตอนของการลงทุน ด้วยเงินทุนหรือแรงงานตามขีดจำกัดความสามารถของบุคคลหรือชุมชนนั้น ๆ การปฏิบัติหรือการลง มือทำจะทำให้ชาวชุมชนเกิดการเรียนรู้กับกิจกรรมหรือโครงการอย่างใกล้ชิด

4) ขั้นตอนการติดตามและการประเมินผลงาน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายของ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมซึ่งจะประเมินว่าโครงการหรือกิจกรรมที่ปฏิบัติไปบรรลุตรงตามวัตถุประสงค์ที่ ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่ ตนหรือชุมชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด และชาวบ้าน ยังสามารถจะนำเอาผลที่ได้รับจากการประเมินไปเป็นตัวอย่างในงานต่อไปได้อีกด้วย

การศึกษาเรื่องขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนนั้น สามารถที่จะสรุป เป็น 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนการร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนร่วมกัน วางแผนในการปฏิบัติหรือดำเนินงาน ขั้นตอนร่วมกันลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ และขั้นตอน การติดตามและการประเมินผลงาน

2.2.4 ระดับการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วมในที่นี้จะพูดถึงระดับการออกแบบมีส่วนร่วมระหว่างนัก ออกแบบกับคนในชุมชน โดยเหตุที่ทั้งสองจำเป็นต้องทำงานร่วมกันหรือมีส่วนร่วมกันนั้น เพราะในงาน ออกแบบบางอย่างที่มีขั้นตอนตามกระบวนการออกแบบ อาจเป็นขั้นตอนที่คนในชุมชนหรือชาวบ้าน ไม่ทราบหรือไม่สามารถทำได้ เช่น การเขียนแบบให้ถูกต้องตามหลักสถาปัตยกรรม การ ประเมินราคา และการก่อสร้างต่าง ๆ ดังนั้นก็ออกแบบหรือผู้เชี่ยวชาญจึงเข้าไปแนะนำในเรื่อง เหล่านั้น และอีกอย่างที่เป็นข้อดีของการที่มีนักออกแบบหรือผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วมกับคนใน

ชุมชน คือ นักออกแบบหรือผู้เชี่ยวชาญจะสนับสนุนให้เกิดแรงกระตุ้นในการที่จะค้นหาปัญหาหรือวิธีการช่วยกันแก้ไขปัญหาได้อย่างราบรื่นมากยิ่งขึ้น เพราะคนออกแบบมองเห็นปัญหาได้มากกว่าคนในชุมชนเองก็เป็นได้ (ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร และวิรัตน์ รัตตاجر, 2556) ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมระหว่างนักออกแบบกับคนในชุมชนมีอยู่ 7 ระดับโดยเรียงลำดับการมีส่วนร่วมมากไปสู่การมีส่วนร่วมน้อย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1: ระดับการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญและชุมชน
1. ชุมชนตัดสินใจด้วยตนเอง	ชุมชนควบคุมและตัดสินใจในทุกขั้นตอนตั้งแต่การออกแบบไปจนถึงกระบวนการสร้าง
2. ผู้เชี่ยวชาญและชุมชนร่วมกันออกแบบ	ผู้เชี่ยวชาญกับชุมชนมีส่วนร่วมกันในทุกขั้นตอนการออกแบบแบบตั้งแต่การจัดเตรียมจนบรรลุผล
3. การออกแบบทางเลือก	ผู้เชี่ยวชาญได้ออกแบบหรือมีทางเลือกให้กับชุมชนได้เลือกสิ่งที่ชุมชนต้องการ
4. การสนทนาระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับชุมชน	มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลในรูปแบบการสนทนาระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับชุมชน
5. การศึกษาข้อมูลท่องถินโดยผู้เชี่ยวชาญ	การศึกษาข้อมูลท่องถินจากคนในท้องถินหรือชุมชนเกี่ยวกับประสบการณ์การออกแบบ สัญลักษณ์ รูปแบบและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นสำคัญ
6. การเก็บข้อมูลเบื้องต้นของท้องถินโดยผู้เชี่ยวชาญ	การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับท้องถินโดยแบบสอบถามไม่มีระบุเจาะจงเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
7. ผู้ออกแบบทำการออกแบบด้วยตนเอง	ผู้เชี่ยวชาญทำการออกแบบโดยไม่คำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

ที่มา: ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร และวิรัตน์ รัตตاجر. (2556). บทบาทของสถาบันการศึกษาและชุมชนในการมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหనือ. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ICOMOS 2013. เชียงใหม่: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จากตารางจะเห็นได้ว่า ระดับ 1 และระดับ 2 เป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและมีส่วนร่วมมากหรือมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการออกแบบตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ โดยชุมชนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการออกแบบ ส่วนในระดับ 3 และระดับ 4 คือ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่มีผู้เชี่ยวชาญเข้าไปเกี่ยวข้องหรือเข้าไปเป็นผู้อำนวยความสะอาดหรือเป็นผู้สนับสนุนในการออกแบบนั้น แต่ชุมชนก็ยังมีบทบาทหรืออย่างมีส่วนร่วมอยู่ด้วยบ้าง ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับปานกลาง และสุดท้ายในระดับ 5 ระดับ 6 และระดับ 7 เป็นการมีส่วนร่วมที่ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินงานออกแบบเพียงฝ่ายเดียว โดยที่ชุมชนเป็นแค่ผู้ให้ข้อมูลที่ผู้เชี่ยวชาญต้องการเท่านั้นหรือมีบทบาทเป็นเพียงผู้รับผลการออกแบบเท่านั้น ซึ่งการออกแบบที่ผู้เชี่ยวชาญออกแบบอาจไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเลย

โดยจากแนวคิดระดับการมีส่วนร่วมนี้พอสามารถที่จะสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมนั้นอยู่กับชุมชนหรือคนในชุมชนเห็นความสำคัญของปัญหามากน้อยเพียงใด โดยมีตั้งแต่การรับรู้ การคิด ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติเอง ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับหลักหลายปัจจัยของผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เช่น สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตของชุมชน สังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

2.2.5 ปัจจัยต่อการมีส่วนร่วม

ปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมที่ทำให้บุคคลต่าง ๆ เข้าร่วมในการร่วมกันทำกิจกรรมหรือดำเนินงานที่ต้องเน้นความมีส่วนร่วมของบุคคลหลาย ๆ บุคคลเป็นหลัก ปัจจัยนี้อาจรวมถึงเงื่อนไขของบุคคลที่สามารถเข้าร่วมหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2527) ซึ่งประชาชนหรือคนในชุมชนต้องมีความสนใจ และความห่วงกังวลเกี่ยวกับความเดือดร้อนหรือปัญหาของชุมชนร่วมกัน และมีการทดลองใจร่วมมือในการวางแผนกลุ่มหรือเป้าหมายในการที่จะปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทิศทางที่ตั้งเป้าหมายไว้ และการมีส่วนร่วมอาจเกิดจากความศรัทธาหรือความเคารพนับถือในสิ่งศักดิ์สิบอย่างหรือความเกรงใจต่อบุคคลที่สำคัญมีเกียรติตำแหน่ง บทบาท หน้าที่มาเกี่ยวข้อง จนบางครั้งในการเข้าร่วมนั้นเป็นการใช้อำนาจบังคับของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า ผู้เข้าร่วมบังคับให้เข้าร่วมโดยไม่สมัครใจแต่จำเป็นต้องเข้าร่วม เช่น กรณีทางสินค้าตัวติด แต่การมีส่วนร่วมที่ดีนั้นควรเป็นการมีส่วนร่วมที่ผู้เข้าร่วมมีอิสระภาพหรือเต็มใจ และมีเวลาในการเข้าร่วม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต้องไม่ทำให้ผู้เข้าร่วมเสียประโยชน์มากเกินที่คาดไว้หรือเสียมากกว่าการได้รับผลตอบแทน และต้องมีการสื่อสาร 2 ทางโดยการรับฟังความเห็นของกันและกันเป็นการเน้นการสื่อสารแนวนอนในทุกระดับสังคมและการสื่อสารอย่างเสมอภาคของการเข้าร่วมหรือการทำกิจกรรมได ๆ (นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา, 2547)

2.2.6 ข้อดีและข้อเสียของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมจากที่กล่าวทั้งหมดจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการร่วมมือกันในชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน โดยทั้งหมดนั้นสามารถที่จะสรุปข้อดีของการมี

ส่วนร่วมได้ว่า การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปในทางที่ดีขึ้นหรือเกิดการพัฒนาซึ่งทุกคนในชุมชนจะเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างบุคคลทำให้มีการแฝ่กระจายความรู้เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้คนชุมชนได้เพิ่มศักยภาพของตน พร้อมทั้งเกิดความผูกพันกันทุกคนในชุมชนเป็นระบบเครือญาติให้การช่วยเหลือกัน ทำให้เกิดการห่วงเห็นสิ่งที่อยู่ในชุมชนเหมือนเป็นสิ่งของของตนเอง และการมีส่วนร่วมนั้นยังสร้างความฉันท์หรือการเห็นพ้องต้องกันในการเสนอความคิดเห็นที่หลากหลายและนำไปสู่การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดให้กับชุมชน ถ้าชุมชนต้องทำการตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ที่สำคัญ และการมีส่วนร่วมยังทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ในชุมชนเป็นไปอย่างโปร่งใส เพราะคนในชุมชนจะร่วมด้วยช่วยกันในการสอดส่องหรือดูแลผลประโยชน์ของตนและชุมชนของตน ทำให้เกิดความแข็งแรงของชุมชนและพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาหรือสถานยาก ๆ ได้ทุกรูปแบบ แต่การมีส่วนร่วมนั้นก็ไม่ได้มีแค่ผลดีเพียงอย่างเดียว ถ้าหากว่าการมีส่วนร่วมนั้นมีมากจนเกินไปหรือผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมไม่เข้าใจการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงก็อาจจะนำไปสู่ผลเสียที่พึงระวัง ซึ่งข้อเสียของการมีส่วนร่วมเกิดได้จากการเสนอความเห็นที่หลากหลายมากจนเกินไปหรือความเห็นที่ไม่ตรงประเด็นและแต่ละฝ่ายไม่สามารถที่จะตกลงกันได้ทำให้เสียเวลาหรือทำให้งานล่าช้า บางครั้งอาจเสียทรัพยากรโดยใช้เหตุถ้าไม่มีการวางแผนที่ดี รวมไปถึงทำให้แตกความสามัคคีกันในชุมชนด้วย และการมีส่วนร่วมนั้นอาจเป็นการทำลายผลประโยชน์ส่วนบุคคลมากกว่าผลประโยชน์ส่วนร่วมจากผู้ไม่ประสงค์ดีหรืออาจเป็นการขยายอิทธิพลของบรรษัทข้ามชาติก็เป็นได้ (นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา, 2547)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและการวิเคราะห์ชุมชน

ก่อนการทำงานหรือทำกิจกรรมใด ๆ ในชุมชน ผู้ศึกษาควรมีการปรับความเข้าใจหรือทำความเข้าใจกับคำว่า ชุมชน เสียก่อนที่จะลงเป้าหมายการต่าง ๆ ซึ่งที่ผู้ศึกษากล่าวถึงในที่นี้คือความหมายของชุมชน และประเภทของชุมชน

2.3.1 ความหมายของชุมชน

ชุมชนเป็นการรวมกลุ่มของบุคคลหลาย ๆ คนที่อยู่ในบริเวณหรืออาณาบริเวณเดียวกัน มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันในด้านใดด้านหนึ่งอาจได้แก่ ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม ความรู้สึกนึกคิดหรือความสนใจ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รวมทั้งการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ทุกคนอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่ตั้งไว้ขึ้นเพื่อบังคับใช้ร่วมกันทำให้เกิดเป็นความผูกพัน ช่วยเหลือกันระหว่างคนในชุมชนนั้น ๆ นอกจากนั้นชุมชนยังมีหน้าที่ในการให้การศึกษาและถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนแบบแผนการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป กระบวนการนี้เรียกว่า กระบวนการเกลاثางสังคม (Socialization Process) (สุรพล พยอมແຢັນ, 2545) ดังที่กล่าวว่าชุมชนประกอบด้วยคนหลายคน

ด้วยเหตุนี้ชุมชนจึงต้องมีการกำหนดหน้าที่หลักหรือสิ่งจำเป็นที่ต้องมีในชุมชนอยู่ 5 หน้าที่ด้วยกัน ซึ่งหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ชุมชนต้องจัดให้เกิดการมีส่วนร่วมในสังคม (Social Participation) เพื่อให้เกิดการสื่อสารและช่วยเหลือกันในชุมชนนำไปสู่การพัฒนาในอนาคตต่อไป

จากขั้นต้นที่กล่าวเกี่ยวกับความหมายของชุมชนพอจะสรุปความเป็นลักษณะร่วมของชุมชนตามความหมายของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 3 ประเด็นหลักในความหมายของชุมชน ซึ่งจะประกอบด้วยการที่ชุมชนอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันหรือใกล้เคียงกันแบ่งได้ตามหลักภูมิศาสตร์ ชุมชนอาจประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมอาจเป็นความผูกพันที่เกิดขึ้นในชุมชนจนกลายเป็นครอบครัวหรือระบบเครือญาติ รวมไปทั้งชุมชนอาจเป็นกลุ่มทางสังคมที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน หรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน (ประชาติ วัลย์เสถียร, พระมหาสุทธิธรรม อบอุ่น, สหทยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพย์ และชลากัญจน์ ยาชันนารี, 2546)

2.3.2 ประเภทของชุมชน

การแบ่งประเภทของชุมชนสามารถแบ่งได้ตามเกณฑ์ที่มีแนวทางหลากหลาย ซึ่งหลักเกณฑ์ที่นิยมใช้เป็นหลักการแบ่งประเภทของชุมชนอย่างสากลหรือแพร่หลายหรือเกณฑ์การแบ่งตามหลักสำคัญ ๆ คือ การแบ่งตามขนาดของประชากร การแบ่งตามวิถีทางการของเศรษฐกิจ การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน การแบ่งตามระดับความรุนแรงของปัญหาและความสามารถของชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหา การแบ่งตามระดับของการพัฒนา และการแบ่งตามหน่วยการปกครอง

ซึ่งในที่นี้ผู้ศึกษาเลือกที่จะศึกษาในประเภทการแบ่งชุมชนตามลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน สามารถแบ่งชุมชนออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ชุมชนชนบท ชุมชนเมืองและชุมชนชานเมือง (สนธยา พลศรี, 2550)

1) ชุมชนชนบทสภาพแวดล้อมยังคงความเป็นธรรมชาติ บ้านเรือนมีลักษณะการสร้างที่เรียบง่าย อาศัยอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ทั้งชุมชนมีความสนใจสนับสนุน ช่วยเหลือกัน คนชนบทมักมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์หรือโขคลาง เป็นต้นซึ่งจะมีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมหรือการรวมตัวของกลุ่มคนในชุมชน โดยส่วนใหญ่ของคนในชุมชนจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือที่เกี่ยวกับกับเกษตรกรรมเนื่องจากต้องพึ่งพาธรรมชาติมาก

2) ชุมชนเมือง จะแตกต่างจากชุมชนชนบทอย่างสิ้นเชิง คือ สภาพแวดล้อมส่วนมากเป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น เช่น อาคารหรือตึกต่าง ๆ มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากและมีมนต์เสน่ห์มากด้วย รวมทั้งมีความหนาแน่นของประชากรมากซึ่งจะมีความหลากหลายในด้านเชื้อชาติ และการดำเนินชีวิตมาก อาศัยอยู่กันแบบครอบครัวเดียว ในชุมชนเมืองพฤติกรรมของคนในชุมชนนั้นจะเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ มีการแข่งขันกันสูง โดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการค้าและบริการ

3) ชุมชนชานเมือง คือชุมชนที่อยู่ระหว่างความเป็นชุมชนเมืองและชุมชนชนบทซึ่งมีมากในปัจจุบัน เนื่องจากการพัฒนาต่าง ๆ ที่เข้าไปสู่ชนบทได้จ่ายขึ้นทั้งด้านการคมนาคม การสื่อสาร เทคโนโลยีต่าง ๆ หรือด้านเศรษฐกิจ ยกตัวอย่างความเป็นชุมชนชานเมือง เช่น มีการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ทุกคนปฏิบัติกันแบบชุมชนชนบท มีการรวมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามประเพณีของชุมชนของตนแต่คุณในชุมชนต้องออกไปทำงานในเมืองหรือต้องเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรไปประกอบอาชีพอุตสาหกรรมแทนเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย

จากการศึกษาประเภทของชุมชนสรุปได้ว่าประเภทของชุมชนสามารถจะแบ่งได้ตามหลักเกณฑ์ที่นิยมแบ่งกันอยู่ 6 หลักเกณฑ์ซึ่งจาก 6 หลักเกณฑ์นี้ผู้ศึกษาได้ทำการเลือกนำมาศึกษาคือ การแบ่งชุมชนตามลักษณะความสัมพันธ์ ซึ่งการแบ่งชุมชนประเภทนี้สามารถแบ่งชุมชนออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ ชุมชนชนบท ชุมชนเมืองและชุมชนชานเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของประเภทที่กล่าวมานี้อาจขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีความทันสมัยหรือมีเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทำให้มีแนวโน้มที่ชุมชนชนบทจะเปลี่ยนเป็นชุมชนเมืองหรือชุมชนชานเมืองเพิ่มมากยิ่งขึ้นได้ในอนาคต โดยหนูบ้านศาลาแดงเนื้อที่ผู้ศึกษาเลือกเป็นกรณีศึกษานั้นเป็นชุมชนลักษณะแบบชานเมือง

2.3.3 การวิเคราะห์ชุมชนและความสำคัญ

จากการศึกษาขั้นต้นผู้ศึกษาต้องทำการปรับความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนก่อนจึงจะศึกษาหรือวิเคราะห์ชุมชนในขั้นตอนต่อไป ซึ่งการวิเคราะห์ชุมชนจะทำให้ทราบถึงความเป็นมาประวัติของชุมชน วิถีชีวิต ระบบความคิดและเข้าใจการพัฒนาของชุมชนนั้น ๆ รวมทั้งการวิเคราะห์ชุมชนยังทำให้สามารถค้นพบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนซึ่งกระบวนการนี้จะได้ผลดีที่สุดเมื่อชุมชนนั้นมีกระบวนการมีส่วนร่วมกัน ซึ่งการวิเคราะห์ชุมชนควรจะเป็นการวิจัยหรือการเก็บข้อมูลต่าง ๆ แบบภาคสนาม (นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร, 2546 และปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2546)

วิธีการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนมีหลากหลายวิธีที่ผู้ศึกษาสามารถเลือกใช้ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีไหนตรงกับการหาข้อมูลและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ เวลา และประเด็นที่ศึกษามากที่สุดกับชุมชนที่ศึกษา ซึ่งมีวิธีการอาจแบ่งตามเกณฑ์ที่นักพัฒนาเป็นผู้กำหนด ในที่นี้จะแบ่งตามระยะเวลา (ศิริพร ศรีสินธุ์อุไร, 2551 และนันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร, 2546) และแบ่งตามวิธีการเก็บข้อมูล (สนธยา พลศรี, 2550 และปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2546)

1) แบ่งตามระยะเวลาซึ่งแบ่งได้เป็น 2 แบบ ได้แก่

1.1) วิธีการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนแบบระยะสั้น คือ ผู้ศึกษาจะไม่อยู่ประจำในชุมชน การศึกษาแบบนี้จะศึกษาเพียงบางเรื่องราวหรือบางแห่งมุ่งในชุมชนเท่านั้น

1.2) วิธีการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนแบบระยะยาว คือ ผู้ศึกษาจะอยู่ประจำในชุมชน เป็นวิธีศึกษาที่ตัวผู้ศึกษาเองต้องเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การศึกษาแบบนี้มักมีเป้าหมายเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาภายในชุมชน โดยอย่างน้อยต้องใช้เวลาอยู่ในชุมชน 1 ปี หรือประมาณ 3 - 5 ปี เป็นวิธีการที่จะก่อการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับชุมชน

2) แบ่งตามวิธีการเก็บข้อมูล ซึ่งสามารถแบ่งได้ 4 วิธีหลัก ได้แก่

2.1) วิธีการสำรวจเป็นพื้นฐานของการรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เป็นหลักในการเก็บข้อมูล ข้อมูลที่ได้จะเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรและสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งการศึกษาเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็น ซึ่งข้อดีคือผู้ศึกษาสามารถที่จะตั้งคำถามสิ่งที่ตนอยากรู้ได้โดยตรงเลย แต่ก็มีข้อเสีย ถ้าหากว่าผู้ศึกษาตั้งคำถามไม่ชัดเจนหรือไม่ตรงประเด็นก็อาจจะได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

การดึงข้อมูลจากภาพถ่าย (Photo Elicitation) เป็นการสำรวจวิธีหนึ่งของการสำรวจภาคสนามในงานวิจัยที่ผู้ศึกษาจะนำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการดึงข้อมูลจากภาพถ่ายนั้นภาพที่ถูกถ่ายอาจถูกถ่ายโดยผู้ศึกษาเอง กลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล ซึ่งการทำเช่นนี้เหมือนเป็นทางลัดการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ศึกษาและกลุ่มตัวอย่างได้ การศึกษาด้วยวิธีนี้เป็นการสะท้อนความคิดของผู้ถ่ายภาพหรือถ้าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนอาจสะท้อนถึงวัฒนธรรมของพวงเข้าได้โดยบางสิ่งเป็นสิ่งที่พวงเข้าได้บอกกับผู้ศึกษาโดยตรง (Clark-lbenez, 2004; Douglas, 2002; Rose, 2007 และ Walker, 1999)

2.2) วิธีการสังเกตเป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยเฉพาะการสังเกตด้วยตา ที่จะทำหน้าที่สังเกตในสิ่งที่เราがらังจะศึกษาอยู่ว่าเป็นไปตามที่วางแผนหรือตรงตามเป้าหมายหรือไม่ ซึ่งการสังเกตนั้นจะมุ่งเน้นสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงตามสังคมและสภาพแวดล้อมที่ต่างกันออกไป เพื่อหาสิ่งที่เป็นเป้าหมายของการศึกษานั้น ๆ การรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตมีข้อดี คือ ในบางสิ่งหรือบางคำถามที่ผู้ศึกษาถามกับกลุ่มตัวอย่างบางที่เขากล่าวไม่อย่างตอบหรืออธิบายไม่ถูกจึงมีการสังเกตมาช่วยตอบคำถามแทนคำพูดของกลุ่มตัวอย่างนั้น ส่วนข้อเสียคือ บางครั้งอาจเกิดเหตุการณ์สำคัญ ๆ ขึ้นในเวลาเดียวกันแต่ต่างสถานที่หรือต่างพื้นที่ ทำให้ผู้ศึกษามีความสามารถที่จะเก็บรายละเอียดของเหตุการณ์นั้นได้อย่างครบถ้วนได้

และรูปแบบของการสังเกตสามารถที่จะแยกออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือการสังเกตที่ผู้ศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือผู้ศึกษาเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ด้วยตนเอง และอีกประเภทคือ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเป็นการสังเกตที่ผู้ศึกษาจะปฏิบัติตนเป็นคนนอกไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนด้วย ซึ่งการสังเกตลักษณะนี้ผู้ถูกสังเกตอาจรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้

2.3) วิธีการใช้ข้อมูลเอกสารเป็นการใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วเป็นการนำเอาข้อมูลที่มีการบันทึกหรือจดบันทึกไว้ในหนังสือ บทความ ข่าวสารต่าง ๆ ภาพถ่าย เทปบันทึกเสียงและเทปโทรศัพท์ทัศน์ เป็นต้น มาทำการวิเคราะห์ในการศึกษาของผู้ศึกษา ซึ่งการบันทึกนั้นอาจเป็นคนนอกชุมชนหรือคนในชุมชนเองเป็นผู้บันทึกได้ ซึ่งข้อดีของการใช้ข้อมูลทางเอกสารคือ เป็นการศึกษาข้อมูลในอดีตหรือข้อมูลที่ผู้ศึกษามิ่งสามารถหรือไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมในเหตุการณ์ได้แต่ การเก็บข้อมูลเช่นนี้ก็ควรระวังเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของข้อมูลในเอกสารที่ถูกบันทึกด้วยว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และบางทีอาจจะมีข้อมูลที่มากไปทำให้เกิดการสับสนในข้อเท็จจริงได้และ บางครั้งอาจทำให้เสียเวลาในการค้นหาข้อเท็จจริงในร่องน้ำ ซึ่งทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับตัวผู้ศึกษาเองที่จะจัดการกับการให้ความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาจากเอกสารได้อย่างไรให้ข้อมูลตรงกับความถูกต้องและความเป็นจริงมากที่สุด

2.4) วิธีการจัดกลุ่มสนทนาระบบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ ต้องมีประเด็นในการสนทนาที่ชัดเจนแต่มีลักษณะที่เป็นหัวข้อกว้าง ๆ ไม่เจาะจงมากนัก โดยผู้ศึกษาต้องกำหนดที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา ซึ่งการจัดกลุ่มต้องมีปรัชญาหลักมาจากการพื้นฐานความคิดว่าผู้ให้ข้อมูลนั้นจะต้องมีศักดิ์ศรีเป็นตัวของตัวเองเสมอและพร้อมหรือเต็มใจในการให้ข้อมูล โดยการสนทนาจะให้ผู้ตอบมีอิสระในการตอบหรือแสดงความเห็นของตน ขนาดของการจัดกลุ่มสนทนาระบบรวมจะมีจำนวนผู้เข้าร่วม 6 - 10 คนเพื่อให้แต่ละคนสามารถเสนอความเห็นได้อย่างครบถ้วน และในหัวข้อศึกษาหนึ่งหัวข้อนั้นควรมีการจัดกลุ่มสนทนามากกว่า 1 กลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายเพื่อนำไปทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ศึกษาตั้งไว้ต่อไป

จากการศึกษาวิธีการวิเคราะห์ชุมชนที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การวิธีการวิเคราะห์ชุมชนแบ่งตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ 2 แบบ ได้แก่ แบ่งตามระยะเวลาที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการเก็บรวบรวมภาคสนามในชุมชนซึ่งแยกออกได้เป็นระยะเวลาสั้นและระยะเวลายาว และการแบ่งตามเกณฑ์ของวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล สามารถแบ่งได้อีกเป็น 4 ประเภทหลัก คือ วิธีการสำรวจ วิธีการสังเกต วิธีการใช้ข้อมูลเอกสาร และวิธีการจัดกลุ่มสนทนาระบบรวม ซึ่งแต่ละวิธีการวิเคราะห์นั้นขึ้นอยู่กับผู้ศึกษาที่จะเลือกนำไปใช้ในการศึกษาได้ตามความเหมาะสมและเลือกใช้วิธีที่ตรงกับผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของตนมากที่สุด

2.3.4 เครื่องมือการวิเคราะห์ชุมชน

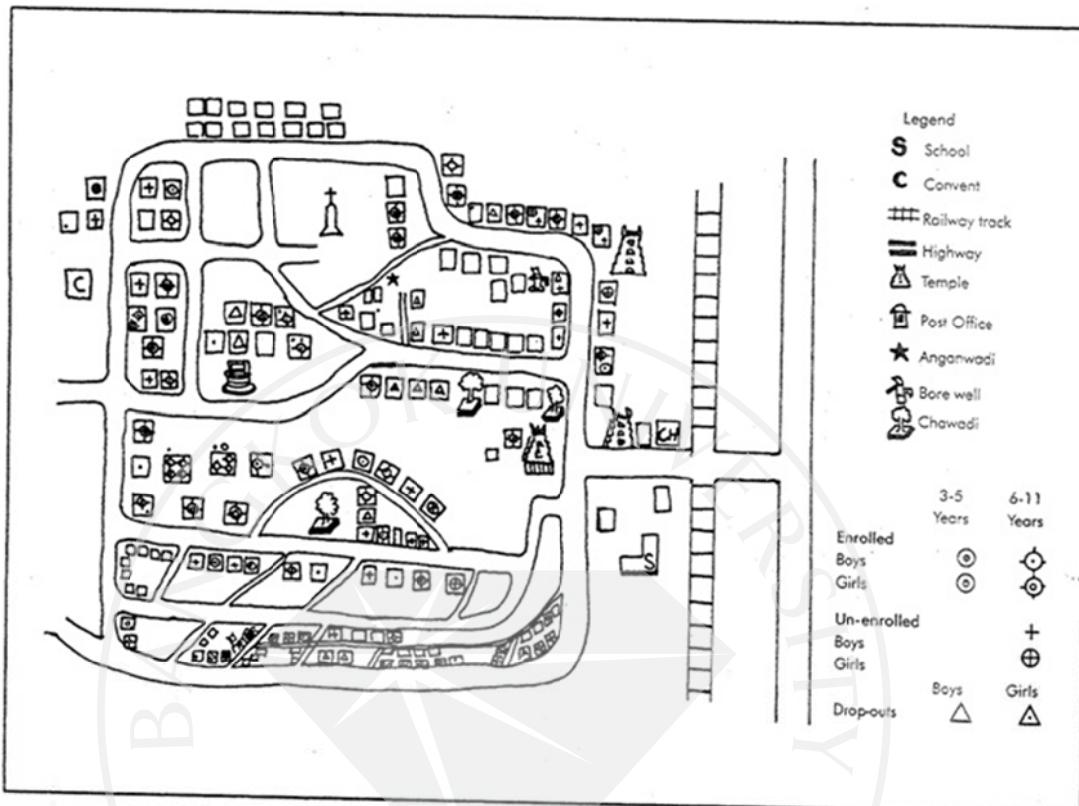
เครื่องมือการวิเคราะห์ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เราได้ข้อมูลของชุมชนตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่เราตั้งไว้ ซึ่งเครื่องมือที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปนั้นมีอยู่ 7 ชิ้น ได้แก่ แผนที่เดินดิน ผังเครือญาติ โครงสร้างองค์กรชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน ปฏิทินชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน และประวัติชีวิต (นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร, 2546) ซึ่งแต่ละเครื่องมือมีความแตกต่าง

กันไป ผู้ศึกษาสามารถเลือกใช้ได้ตามความประسังค์ของการศึกษานั้น ซึ่งในที่นี้ผู้ศึกษาจะเลือกใช้แผนที่เดินดิน และปฏิทินชุมชนเป็นเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้

1) แผนที่เดินดิน เป็นเครื่องมือที่ทำให้ภาพทางกายภาพหรือพื้นที่ทางกายภาพ เช่น ตำแหน่งสถานที่สำคัญต่างๆ ในชุมชน บ้านเรือน รวมไปถึงได้ทราบถึงพื้นที่ทางสังคมของชุมชนและ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนด้วย ซึ่งการทำแผนที่ชุมชนจะทำให้เข้าใจชุมชนระดับเบื้องต้นมากยิ่งขึ้น (เรวดี อุลิต และอรอนงค์ พลอยวิไลศ, 2555) ซึ่งการทำแผนที่เดินดินนั้นต้องมีการเตรียมความพร้อม ก่อนจะลงมือปฏิบัติได้ คือการเตรียมพร้อมด้านอุปกรณ์ประกอบด้วย ดินสอ กระดาษ ปากกาเมจิและ สี และการเตรียมความพร้อมด้านบุคคลหรือผู้ให้ข้อมูลต้องมีการนัดแนะล่วงหน้าเพื่อความเหมาะสม และสะดวกในการดำเนินงาน โดยวิธีการอาจเป็นการเดินสำรวจภายในชุมชนโดยมีผู้นำชุมชนหรือ ชาวบ้านเป็นผู้นำทาง อาจมีการซักถามข้อมูลเล็กน้อยเพื่อนำมาadaptสิ่งต่างๆ ที่ได้เห็นแล้วได้ฟัง จด บันทึกลงในกระดาษเขียนเป็นแผนที่แบบง่าย ๆ และเข้าใจง่าย หรืออภิปริหนึ่งคือการให้ชาวบ้านมี ส่วนร่วมในการทำแผนที่โดยการมีส่วนร่วมกันในชุมชนกันเอง ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ศึกษาได้ข้อมูลที่ ชัดเจนและข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับชุมชนในแต่ละมุมต่าง ๆ หากยิ่งขึ้น

แผนที่เดินดินควรประกอบไปด้วยชื่อของกิจกรรม, ชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม, ประเภท ของการร่วมกิจกรรม, สถานที่, ชื่อผู้ศึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญและสัญลักษณ์เขียนกำกับในแผนที่ด้วย (Kumar, 2002) ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1: ตัวอย่างแผนที่เดินดิน

ที่มา: Kumar, S. (2002). *Methods for community participation: A complete guide for practitioners*. New Delhi: Vistaar.

ขั้นตอนการทำแผนที่เดินดินแบบมีส่วนร่วมนั้น จะเป็นการนัดหมายหรือติดต่อประสานงานกับผู้นำชุมชนก่อนที่จะลงพื้นที่เพื่อแจ้งให้ทราบและเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เริ่มแรกผู้ศึกษาต้องอธิบายเกี่ยวกับแผนที่ก่อนเพื่อปรับความเข้าใจให้ตรงกันและการเสนอความเห็นที่ถูกต้อง การลงมือวาดแผนที่ควรเริ่มจากการสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ง่ายหรือสิ่งที่สังเกตเห็นได้ชัด เช่น ถนน ซอย แม่น้ำ เป็นต้น ต่อมาก็ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมวาดสถานที่สำคัญในชุมชน เช่น วัด โรงเรียน สถานีอนามัย สถานที่ราชการ หอกระจายข่าว บ้านบุคคลสำคัญ เป็นต้น เมื่อมีจุดสำคัญแล้วให้ชาวบ้านวาดบ้านของตนพร้อมทั้งใส่หมายเลขเพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล สำมะโนครัว โดยในขั้นตอนการทำแผนที่นั้นผู้ศึกษาจะเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นเท่านั้น จะไม่เข้าไปแทรกแซงหรือขัดจังหวะในการทำแผนที่ ผู้ศึกษาต้องทำการสังเกตและฟังการปรึกษากันของชาวบ้านอย่างละเอียดรวมทั้งการจดบันทึก และถ้ามีคำถามหรือข้อสงสัยผู้ศึกษาสามารถตอบได้แต่ควรอเวลาที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดการแทรกแซงกระบวนการ และ

สุดท้ายการทำแผนที่เดินดินแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นต้องนำแผนที่นั้นกลับไปให้ชาวบ้านตรวจสอบความถูกต้องอีกรอบเพื่อให้ได้แผนที่ดีที่สุดซึ่งการมีส่วนร่วมกันทำแผนที่นั้นอาจจะเป็นสื่อที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นพร้อมต่อการพัฒนาต่อไปในอนาคต

โดยสรุปแล้วแผนที่เดินดินเป็นเครื่องมือในการปรับทัศนะคติทั้งของคนในชุมชนเอง และคนนอกที่ต้องการเข้าไปศึกษาวิเคราะห์ชุมชนนั้นรวมทั้งยังเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์กันระหว่าง คนในชุมชนด้วย แผนที่เดินดินเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสำรวจสำมะโนครัวใน ชุมชน นอกจากนั้นแผนที่เดินดินยังเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ชุมชนและสามารถทำให้ทราบถึง ผลกระทบทางวัฒนธรรมที่จะต้องได้รับเป็นสถานที่ในความเห็นของชาวบ้านเพื่อให้เข้าใจชุมชนนั้น ๆ มากกว่าเดิมและอาจทำให้เกิดปฏิบัติกริยาสละท้อนกลับของคนในชุมชนให้มีความกระตือรือร้นและ สนใจชุมชนของตนมากยิ่งขึ้น

2) ปฏิทินชุมชน เป็นเครื่องที่แสดงถึงวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตในแต่ละวัน เดือน หรือ ในช่วงเวลา 1 ปี ของการทำกิจกรรมต่างๆของชาวบ้านว่า ชาวบ้านทำอะไรบ้าง ในช่วงเวลาใด กิจกรรมนั้น ๆ เกี่ยวข้องกับบุคคลใดบ้าง เป็นต้น ซึ่งการทำปฏิทินชุมชนอาจทำได้เป็นรายบุคคลหรือ เป็นปฏิทินของชุมชนก็ได้ (นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร, 2546 และอ่านที่ ภาคมาลี, ม.ป.ป.)

ปฏิทินชุมชนมีเป้าหมายหลัก คือ การให้ผู้ศึกษาชุมชนเข้าใจถึงวิถีชีวิตของคนใน ชุมชน กิจกรรมการชุมนุสในวันสำคัญต่าง ๆ หรือพิธีกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งการ ประกอบอาชีพที่จะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน และยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ระหว่างผู้ศึกษาวิเคราะห์ชุมชนและชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ เพราะผู้ศึกษาจะได้ทราบถึงความ เคลื่อนไหวในวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนที่ผู้ศึกษาจะเข้าไปศึกษา เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เข้าไปศึกษา ชุมชนได้โดยไม่รบกวนการทำางานหรือรบกวนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้านมากจนเกินไป และอาจส่งผลต่อความรู้สึกที่ดีและความไว้วางใจต่อกันเมื่อผู้ศึกษาเข้าไปในชุมชนในช่วงเวลาที่ เหนาะสูนและลุกกาลเทศะ รวมทั้งจะช่วยให้ผู้ศึกษารู้สึกที่จะวางแผนงานให้เหมาะสมและ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนด้วย

ในการใช้ปฏิทินชุมชนเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ชุมชนนี้ สามารถศึกษาวิเคราะห์ ชุมชนได้อยู่ 2 ลักษณะ คือ ปฏิทินทางเศรษฐกิจ ที่จะทำได้โดยการสังเกตและการพูดคุยกับชาวบ้าน เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เช่น ประกอบอาชีพอิริ ทำกิจกรรมใน ช่วงเวลาไหนบ้าง ต้องออกนอกชุมชนหรือไม่ เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนที่ประกอบอาชีพทำนา ในช่วงเวลา 1 ปีก็จะมีช่วงเวลาในแต่ละเดือนที่ต้องทำงานหรือทำกิจกรรมเกี่ยวกับอาชีพของตนที่ แตกต่างกันออกไป ทำให้เราทราบถึงและเข้าใจวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ ได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น และ ในลักษณะที่ 2 คือ ปฏิทินทางวัฒนธรรม

ปฏิทินทางวัฒนธรรมจะบอกถึงข้อมูลที่เกี่ยวกับงานบาร์บีคิวมีประโยชน์หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นมีความสำคัญกับชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วปฏิทินทางวัฒนธรรมจะทำเป็นระยะเวลา 1 ปีและจะรวมประเพณีต่าง ๆ มาใส่ไว้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้รับรู้และอาจจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมหรือประเพณีที่จะจัดขึ้น อีกทั้งยังเป็นการทำให้ผู้รับรู้หรือเจ้าของวัฒนธรรมเองทราบหนักถึงความสำคัญของขนบประเพณีของตนด้วย ซึ่งการเก็บข้อมูลในการทำปฏิทินนี้สามารถทำได้โดยการสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร หรือการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งการศึกษารั้งนี้ในวัตถุประสงค์การตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่ของชุมชนอยู่ในงานวิจัยนี้จะนำเอาปฏิทินทางวัฒนธรรมไปเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเพื่อใช้ในการศึกษาความตระหนักรถในการตระหนักรถทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ภาพที่ 2.2: ตัวอย่างปฏิทินชุมชน (ผังปฏิทินชุมชนของบ้านโค้งอร่าม หมู่ 2)

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1. ปลูกมันส้มประจำสัง												
2. ปลูกหน่อไม้												
3. ปลูกยางพารา							↔	↔				
4. ท่านา							↔	↔				
5. ศ้าชา	↔											
6. จับปลาโดยสาร	↔											
7. ทำขนมคอกจอก	↔											
8. ทอดผ้า	↔											
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1. บุญเดือนสาม				↔								
2. บุญหลวงมหาชาติ				↔	↔							
3. บุญข้าวประดับคิน									↔	↔		
4. บุญข้าวสาก									↔	↔		

ที่มา: จันทร์จรีย์ ดอกบัว. (2554). เรื่องเล่า...เรียนรู้ภาษาลูกภาษา ด้วยเครื่องมือชุมชน. สืบค้นจาก

<http://pharmacistsstory.wordpress.com>.

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแนวคิดเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมีงานวิจัยอยู่ 3 งานวิจัย ดังนี้

รัศมี ชูทรงเดช (2552) วิจัยโครงการการสืบคันและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอาเภอปาย – ปางมะผ้า – ขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมองว่าแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในอาเภอดังกล่าวที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ อาจถูกกลืนไปกับกระแสสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ โดยนักท่องเที่ยวเป็นผู้นำสิ่งแผลปลอมต่าง ๆ เข้ามาในพื้นที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่อาจจะถูกทำลายไปจึงทำการวิจัยเพื่อเสนอแนะให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องมีฐานในการจัดการมาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งการรวบรวมองค์ความรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดสำนึกรักกับคนในชุมชนเองให้เกิดความภูมิใจในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมี ส่งผลไปสู่การอนุรักษ์ พื้นฟูและการดำรงรักษาอัตลักษณ์ของบรรพบุรุษสืบท่อสู่ลูกหลานต่อไป

คล้ายคลึงกับ รณรงค์ ชมพูนันธ์ (2553) ได้ทำการศึกษาแนวทางการจัดการภูมิทัศน์ วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา: เทศบาลครลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อระบบประเภทคุณค่าและองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อเสนอแนวทางในการจัดการและอนุรักษ์ภูมิทัศน์และมรดกทางวัฒนธรรมเขตเทศบาลครลำปาง โดยแบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรกคือ การเก็บข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร บทความ และการสัมภาษณ์ ขั้นตอนที่สองคือ การวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นตอนสุดท้ายคือการทำข้อเสนอในการศึกษานี้ได้กล่าวไว้ว่าankan นักการที่เกี่ยวกับคุณค่าและองค์ประกอบของภูมิทัศน์แล้ว สิ่งที่สำคัญที่จะเป็นการจัดการที่ยั่งยืนคือ การร่วมมือกันหรือการมีส่วนร่วมและการตระหนักรถึงคุณค่าของความสำคัญต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่นั้น ๆ เอง

และการศึกษาถึงบทบาทของสถาบันการศึกษาชุมชน ในการมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์มรดก วัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนมูลวัดศาลาแดงเนื้อของ ฤทธิรงค์ จุฑาพฤติกร และวิรัตน์ รัตตารา (2556) มีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างความร่วมมือกันในการทำงานชุมชนระหว่างชุมชนกับมหาวิทยาลัย ซึ่งตั้งเป้าหมายของการวิจัยเพื่อให้คนในชุมชนทางแผนและเห็นถึงคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมีอยู่ โดยมีการนำเอาระบบออกแบบพิพิธภัณฑ์เป็นเครื่องมือในการศึกษา ซึ่งสามารถแบ่งขั้นตอนของการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมในการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการสำรวจชุมชน ขั้นตอนการออกแบบ ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินโครงการ

ซึ่งในทุกขั้นตอนเกิดการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนศalaแดงเห็นอุทุกขั้นตอนเพียงแต่จะมีส่วนร่วมมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่บบทบาทหรือหน้าที่ภายในชุมชน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องขั้นต้นที่กล่าวไปนั้นสามารถสรุปได้ว่า ในพื้นที่การศึกษาของงานวิจัยทั้ง 3 มีภูมิหลังที่มีคุณค่าควรแก่การบันทึก รวมรวมข้อมูลเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งมีวิธีการวิจัยเป็นวิจัยเชิงคุณภาพในการรวมรวมข้อมูล เน้นการลงภาคสนามควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลภาคเอกสาร โดยจะเห็นได้ว่าทั้ง 3 งานวิจัยล้วนเน้นใจความสำคัญในการสร้างความตระหนักของคนในพื้นที่ผ่านทางกระบวนการการมีส่วนร่วมกันเพื่อให้เกิดความภูมิใจ ความเป็นเจ้าของในมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมี นำไปสู่การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นในคงอยู่ต่อรุ่นลูกรุ่นหลานสืบต่อไปซึ่งจากที่ผู้ศึกษาได้ทำการสรุปใจความงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปนั้น พบว่าหัวข้อวิจัยการศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา หมู่บ้านศalaแดงเห็นอี้ เชียงรากน้อย มีกระบวนการวิจัยที่คล้ายคลึงกับงานวิจัยทั้ง 3 งานวิจัยสามารถนำมาปรับใช้และพัฒนางานวิจัยต่อไปได้

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยการศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: หมู่บ้านศalaแดงเห็นอี้ เชียงรากน้อย โดยสรุปได้ทำการศึกษาแนวคิดทั้งหมด 3 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ชุมชน และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3 งานวิจัย เพื่อนำข้อมูลในการทบทวนวรรณกรรมนี้มาทำการวิเคราะห์และนำไปปรับใช้ในวิธีการดำเนินการวิจัยต่อไป

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ ใช้การอธิบายงานวิจัยในเชิงพรรณนาเพราะงานวิจัยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ เช่น วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ความเป็นอยู่และบทบาทหน้าที่ทางสังคม เป็นต้น (นพดล สหชัยเสรี, ม.ป.ป.) ซึ่งผู้ศึกษาจะทำการศึกษาถึงการตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอโดยการใช้ขั้นตอนการลงภาคสนาม 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการดึงข้อมูลจากภาคถ่าย ขั้นตอนการวัดแผนที่ทำมือ และขั้นตอนการประเมินผลความตระหนักต่อมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้านโดยแบบสอบถาม โดยทุกขั้นตอนจะตั้งอยู่บนแนวคิดกระบวนการภาระมีส่วนร่วม

3.1 ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3.1.1 ประชากร

ในการศึกษารั้งนี้จะทำการศึกษาในหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอ ตั้งอยู่ที่บ้านศาลาแดงเห็นอ หมู่ 2 ตำบลเขียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีประชากรทั้งหมด 352 คน 74 ครัวเรือน (สำนักพัฒนาชุมชนอำเภอสามโคก, 2556)

3.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาสามารถแบ่งตามช่วงอายุเพื่อทำกิจกรรมที่กำหนดไว้ในงานวิจัย คือ

- 1) วัยเด็ก ช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 12 ปี
- 2) วัยรุ่น ช่วงอายุตั้งแต่ 12 - 17 ปี
- 3) วัยหนุ่มสาว ช่วงอายุตั้งแต่ 18 - 25 ปี
- 4) วัยผู้ใหญ่ ช่วงอายุ 26 - 60 ปี
- 5) วัยสูงอายุ ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป

เหตุผลที่ผู้ศึกษาแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลตามช่วงอายุเช่นนี้ เพราะในแต่ละช่วงอายุนั้นมีการรับรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมที่หมู่บ้านมีไม่เท่ากันจึงต้องการจะทราบความเห็นที่หลากหลายและให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกช่วงอายุมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมให้มากที่สุด

3.2 การเก็บข้อมูลและเครื่องมือวิจัย

3.2.1 การเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร โดยการค้นคว้าจากหนังสือ บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับข้อมูลหมู่บ้านศalaแดงเหนือซึ่งเป็นการวิธีการใช้ข้อมูลทางเอกสารในการวิเคราะห์ชุมชน และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสำรวจเกี่ยวกับข้อมูลประชากร และ การสัมภาษณ์ในข้อมูลที่เกี่ยวกับหมู่บ้านศalaแดงเหนือในเรื่องสถานที่สำคัญ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งการสังเกตถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมใน 3 กิจกรรมตามวิธีการที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ผ่านกระบวนการภาระมีส่วนร่วม

3.2.2 เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นหลักในงานวิจัยแบ่งได้ตามวิธีการการวิจัย ได้แก่ ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 การดึงข้อมูลจากภาพถ่าย เครื่องมือที่ใช้คือ กล้องกระดาษ ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 2 กิจกรรมการคาดแผนที่เดินดินหรือแผนที่ทำมือร่วมกันระหว่างผู้ศึกษากับชาวบ้านศalaแดงเหนือ เครื่องมือที่ใช้ คือ แผนที่ทำมือ และในขั้นตอนสุดท้าย ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 3 กิจกรรมการประเมินผลต่อmrดกทางวัฒนธรรมที่ชาวบ้านตระหนักถึง โดยเครื่องมือหลักคือ แผนที่ทางวัฒนธรรมสามารถจำแนกการประเมินผลออกได้เป็น 2 ประเภทคือ การตรวจสอบความตระหนักในmrดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เครื่องมือที่ใช้ประกอบกับแผนที่ทางวัฒนธรรม คือ ตารางรูปภาพ ส่วนการตรวจสอบความตระหนักในmrดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เครื่องมือที่ใช้ประกอบกับแผนที่ทางวัฒนธรรมคือ ปฏิทินชุมชน และกิจกรรมการประเมินแบบตารางเกณฑ์การชี้ขาด

3.3 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

การศึกษารังนี้จะแบ่งขั้นตอนการศึกษาเป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนการเตรียมการ ขั้นตอนการลงปฏิบัติภาคสนาม ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล และขั้นตอนการตรวจสอบและสรุปผล ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 ขั้นตอนการเตรียมการ ผู้ศึกษาได้แบ่งออกเป็นการเตรียมการด้านเอกสารและการเตรียมการภาคสนาม

1) การเตรียมการด้านเอกสาร

1.1) การเลือกสถานที่หรือชุมชนในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกศึกษาที่หมู่บ้านศalaแดงเหนือ โดยเลือกจากข้อมูลเบื้องต้นและคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

1.2) กำหนดประเด็นปัญหาและกำหนดวัตถุประสงค์ของงานวิจัย รวมทั้งทำการบททวนวรรณกรรม

1.3) สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่ผู้ศึกษาเลือกที่จะทำการศึกษา ได้แก่ ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน วัฒนธรรมและประเพณี เป็นต้น จากหนังสือ บทความ ข่าวและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านศาลาแดงเหล่านี้

1.4) สืบค้นวรรณกรรมหรือแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจาก หนังสือ บทความและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับแนวคิดมรดกทางวัฒนธรรม แนวคิดการมีส่วนร่วม และ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

1.5) วางแผนการดำเนินงานหรือตารางการนัดหมายในการเข้าร่วมกิจกรรม ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

2) การเตรียมการภาคสนาม

2.1) เมื่อทำการเตรียมการด้านเอกสารแล้ว ผู้ศึกษาจึงได้ทำการเข้าหมู่บ้าน เพื่อทำการแนะนำตัวกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน พร้อมทั้งบอกเกี่ยวกับงานวิจัยที่ผู้ศึกษาจะศึกษา วัตถุประสงค์ และถามข้อมูลเบื้องต้นเพิ่มเติมจากผู้นำชุมชน ชาวบ้านเกี่ยวกับหมู่บ้านศาลาแดงเหล่านี้

2.2) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้านมาเขียน เพิ่มเติมหรือปรับแก้ในงานด้านเอกสารในส่วนที่บกพร่องหรือขาดไป พร้อมทั้งนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ผู้ศึกษากำหนด เครื่องมือในการวิจัย และวิธีการวิจัย

2.3) เมื่อกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือในการวิจัยในการเก็บข้อมูล เปื้องต้น คือ กล้องถ่ายภาพ กิจกรรมการวัดແຜนที่ทำมือเป็นเครื่องมือเป็นการรวมข้อมูลเบื้องต้น โดยผู้ศึกษาได้มีการทำการทำทดสอบเครื่องมือในการวิจัย คือการทำการทำทดสอบการทำแผนที่ร่วมกันโดย ทดลองกับนักศึกษาปริญญาโท คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เพื่อฝึกฝนผู้ศึกษา ก่อนการเก็บข้อมูลจริงภาคสนาม และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บเบื้องต้นนี้ไปสู่การทำแผนที่วัฒนธรรม ของหมู่บ้านศาลาแดงเหล่านี้ แล้วจึงกลับไปในหมู่บ้านอีกครั้งเพื่อนัดหมายในการทำกิจกรรม ประเมินผลในชุมชนกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน

2.4) ทำการเตรียมอุปกรณ์โดยแบ่งเครื่องมือตามมรดกทางวัฒนธรรมที่จับ ต้องได้และที่จับต้องไม่ได้ โดยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เครื่องมือในการประเมินคือ ตารางภาพ มรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกเลือกจากชาวบ้านใน 2 ขั้นตอนแรก และเครื่องมือในการประเมินผลของ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ คือ ปฏิทินชุมชน และกิจกรรมการประเมินโดยมีเกณฑ์ชี้วัดกำหนด ช่วงการเตรียมปฏิทินชุมชน ทำโดยก่อนลงการสัมภาษณ์และการศึกษาประเพณีที่หมู่บ้านศาลาแดง เหลืออย่างคงปฏิบัติกันอยู่ จากข้อมูลด้านเอกสารและการสัมภาษณ์นำข้อมูลที่ได้นั้นมาจัดเป็นตารางราย ปี และระบุประเพณีลงในตาราง และแบบสอบถามที่ทำจะเกี่ยวข้องกับ 3 เรื่องมรดกทางวัฒนธรรมที่ จับต้องไม่ได้ ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมเช่นกัน ได้แก่ เรื่อง ภารามอุญ เรื่องการทำบุญตักบาตรตอน เรื่องการสาดมนต์ตอนบ่าย 3 โมงหรือการทำวัตรเย็น

3.3.2 ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติภาคสนาม

1) การลงภาคสนามครั้งแรกเป็นการลงเก็บข้อมูลโดยขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 ดึงข้อมูลจากภาพถ่าย ผู้ศึกษานำกล้องกระดาษเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงผ่านมุมมองของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่มช่วงอายุ ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่และวัยสูงอายุ ผู้ศึกษาได้กำหนดหัวข้อวิธีมอนูของเรา เป็นหัวข้อในการถ่ายภาพและกำหนดระยะเวลา 10 วันแล้วจึงนัดหมายมาเก็บกล้องกลับไปล้างรูปภาพ

2) เมื่อผู้ศึกษาได้ภาพถ่ายแล้วจึงกลับเข้าไปในหมู่บ้านอีกครั้ง เพื่อทำการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ได้ถ่ายภาพต่าง ๆ สอดคล้องเกี่ยวกับเรื่องราวบนภาพถ่ายที่เข้าต้องการจะสื่อผ่านหัวข้อการถ่ายภาพ ทำการจดบันทึกเป็นข้อมูลดิบในการทำวิจัยในขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 2 ต่อไป

3) จากขั้นตอนการดึงข้อมูลจากภาพถ่ายทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอีกครั้ง ซึ่งข้อมูลที่ได้รับนี้จะนำไปใช้ในการค้นหารดกทางวัฒนธรรมในวงกว้างมากยิ่งขึ้น คือ ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 2 กิจกรรมการวางแผนที่ทำมือกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่แบ่งได้ตามช่วงอายุ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี กลุ่มวัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 17 ปี กลุ่มวัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 – 25 ปี กลุ่มวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปี และกลุ่มวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยการวางแผนที่ในแต่ละกลุ่มนี้ต้องมีคนเข้าร่วมประมาณ 3 – 5 คน โดยผ่านกระบวนการภาระมีส่วนร่วมในการออกแบบแบบแผนที่ด้วยกัน และในระหว่างการทำแผนที่ของทุก ๆ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ศึกษาต้องทำการสังเกต ฟัง บันทึกภาพ และจดบันทึกข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งจดบันทึกเกี่ยวกับการพฤติกรรมการมีส่วนร่วมกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการทำแผนที่และอาจมีการซักถามบางเล็กน้อยตามความเหมาะสมเพื่อนำข้อมูลไปทำแผนที่ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอีกครั้ง

4) เมื่อผู้ศึกษาได้ทำการออกแบบแบบแผนที่ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอีกครั้ง ฉบับต้นแบบแล้วจึงนำแผนที่นั้นกลับเข้าไปตรวจสอบความถูกต้องในเนื้อหาที่บันทึกลงแผนที่ได้จากการวิเคราะห์ในข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมจากขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 และขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 2

6) การลงภาคสนามครั้งที่ 3 คือการลงภาคสนามเพื่อการประเมินความตระหนักรถ ประเมินความตระหนักรถ ของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอีกครั้ง โดยการให้ชาวบ้านจัดลำดับความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่อยู่บนแผนที่ทางวัฒนธรรมที่ถูกคัดเลือกมาโดยชาวบ้านเอง

7) การประเมินผลมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ จากการเก็บข้อมูลจาก 2 ขั้นตอนการลงภาคสนามสามารถค้นหารดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่ชาวบ้านให้ความตระหนักรถ ซึ่งการประเมินผลนี้เป็นการตรวจสอบหรือเรียงลำดับความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้โดยชาวบ้านอีกครั้งโดยการจัดกิจกรรมการประเมินโดยใช้ตารางรูปภาพมรดกทางวัฒนธรรมที่

คัดเลือกแล้วเป็นเครื่องมือในการประเมินผล และใช้การติดสติ๊กเกอร์ตามช่องช่วงอายุเป็นการแสดงผล การเลือกมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ

8) กิจกรรมการประเมินผลมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จะใช้ปฏิทินชุมชน กิจกรรมการประเมินแบบตารางเกณฑ์การชี้วัดเป็นเครื่องมือในการประเมินผลเพื่อสำรวจความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาและเพื่อตรวจสอบความตระหนักของชาวบ้านที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ตนมี เช่น ประเพณี วัฒนธรรม และ ภาษา ใช้การติดสติ๊กเกอร์เป็นตัวแสดงผลเช่นเดียวกัน

3.3.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

1) จากการลงปฏิบัติงานภาคสนามด้วยทั้ง 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 การดึงข้อมูลจากภาพถ่าย ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 2 กิจกรรมการวางแผนที่ทำมีระยะห่าง ชาวดบ้านกับผู้ศึกษา และขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 3 กิจกรรมการประเมินผลความตระหนักถึงมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อโดยผู้ศึกษาเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการร่วมทำกิจกรรมเท่านั้น ซึ่งการทำกิจกรรมทั้งหมดต้องอยู่บนแนวคิดการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการหลัก จากข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้จากที่กล่าวข้างต้นไปนั้น ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์แบ่งข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่สำคัญของหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ

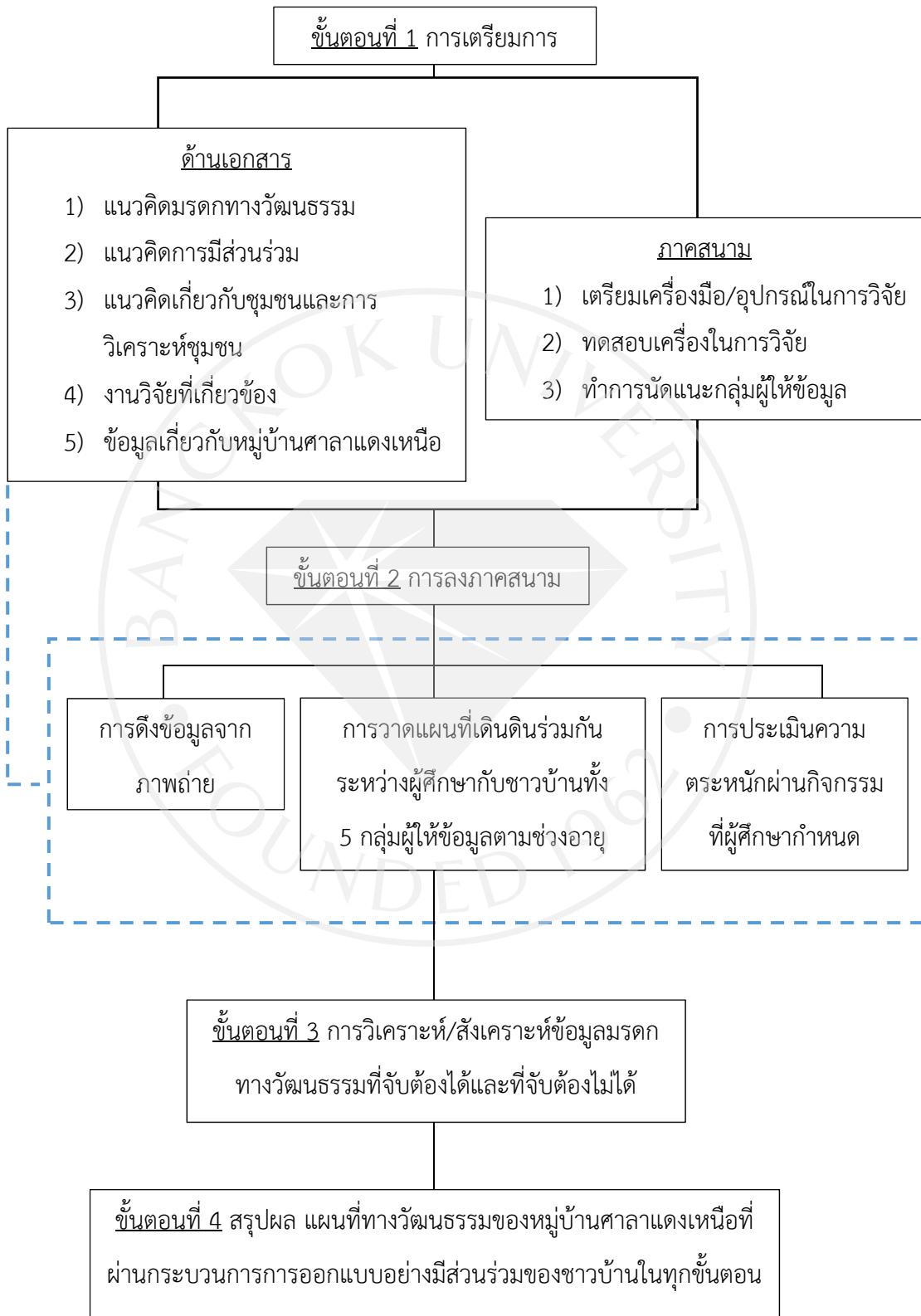
2) ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการลงภาคสนาม และการสัมภาษณ์ถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ผ่านมุมมองเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมเอง

3.3.4 ขั้นตอนการตรวจสอบและสรุปผล

1) สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ เกี่ยวกับการตระหนักในการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความเป็นเจ้าของในมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ

2) ออกแบบแบบแผนที่ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ และสามารถนำกลับไปให้หมู่บ้านศาลาแดงเพื่อนำไปใช้งานได้ต่อไป

ภาพที่ 3.1: ภาพขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

3.4 หลักเกณฑ์การชี้วัด

ในงานวิจัยผู้ศึกษาจะแบ่งการชี้วัดความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดง เห็นอออกตามประเภทของมรดกทางวัฒนธรรม 2 ประเภท ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เกณฑ์การวัดระดับในแต่ละประเภทและใช้เครื่องมือในการ วิจัยที่ต่างกันโดยแบ่งได้ตามขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 การดึงข้อมูลจากภาพถ่ายมาเป็นข้อมูล ประกอบการสัมภาษณ์ ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 2 การทำแผนที่เดินดินหรือแผนที่ทำมือ และ ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 3 การประเมินผลความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้าน ดังนี้

3.4.1 เกณฑ์การวัดการตระหนักถึงความสำคัญมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ดังตารางที่

3.1

ตารางที่ 3.1: แสดงหลักเกณฑ์การชี้วัดแบ่งตามขั้นตอนการลงภาคสนามของมรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องได้

ลำดับ ที่	ขั้นตอนการลง ภาคสนาม	เครื่องมือวิจัย	เกณฑ์การชี้วัด	วิธีการ
1	การดึงข้อมูลจาก ภาพถ่าย	กล้องถ่ายภาพ	ภาพถ่ายที่ต้องการจะสื่อ ให้เห็นถึงความเป็นวิถี มอยุ ซึ่งอาจเป็นสิ่งของ หรือสถานที่	1) สำรวจ 2) สัมภาษณ์
2	กิจกรรมการวางแผน ที่ทำมือ	แผนที่ทำมือ	1) การวางแผนที่หรือ สิ่งไหนก่อน – หลัง ตามลำดับลงในแผนที่ เดินดิน (วางแผนอาจ สำคัญที่สุด) 2) เหตุผลการจัดลำดับ ความสำคัญของสิ่งที่วัด ลงในแผนที่	1) สังเกต 2) สัมภาษณ์ 3) จัดกลุ่ม สนทนากัน

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ): แสดงหลักเกณฑ์การชี้วัดแบ่งตามขั้นตอนการลงภาคสนามของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้

ลำดับ ที่	ขั้นตอนการลง ภาคสนาม	เครื่องมือวิจัย	เกณฑ์การชี้วัด	วิธีการ
3	กิจกรรมการประเมินผลความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้าน	ตารางรูปภาพและแผนที่ทางวัฒนธรรม	การเลือกโดยการเรียงลำดับความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมพร้อมทั้งสามารถเล่าเรื่องราว ประวัติของสิ่งนั้น ๆ ได้	1) สำรวจ 2) สัมภาษณ์

3.4.2 เกณฑ์การวัดการตระหนักรถึงความสำคัญมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2: แสดงหลักเกณฑ์การชี้วัดแบ่งตามขั้นตอนการลงภาคสนามของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้อง-ไม่ได้

ลำดับ ที่	ขั้นตอนการลง ภาคสนาม	เครื่องมือ	ตัวชี้วัด	วิธีการ
1	การดึงข้อมูลจากภาพถ่าย	กล้องถ่ายภาพ	ถ่ายภาพที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติหรือเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านที่สืบทอดกันมา	1) สำรวจ 2) สัมภาษณ์

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 3.2 (ต่อ): แสดงหลักเกณฑ์การชี้วัดแบ่งต่อนการลงภาคสนามของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับ-
ต้องไม่ได้

ลำดับ ที่	ขั้นตอนการลง ภาคสนาม	เครื่องมือ	ตัวชี้วัด	วิธีการ
2	กิจกรรมการวางแผนที่ ทำมือ	แผนที่ทำมือ	ระหว่างการวางแผนที่ กลุ่มตัวอย่างมีการ กล่าวถึงหรือเล่าเรื่องราว เพิ่มเติมเกี่ยวกับ วัฒนธรรมหรือประเพณี	1) สังเกต 2) สัมภาษณ์ 3) จัดกลุ่ม สนทนากับ
3	กิจกรรมการ ประเมินผลความ ตระหนักในมรดกทาง วัฒนธรรมของชาวบ้าน	1) ปฏิทินชุมชน	สำรวจการเข้าร่วมใน ประเพณีที่หมู่บ้านจัดขึ้น ประกอบการสัมภาษณ์ว่า เคยเข้าร่วมหรือไม่ รู้จัก หรือไม่ ประเพณีนี้มี พิธีกรรมอย่างไร และ เหตุผลใดที่ทำให้เข้าร่วม หรือรู้ว่ามีประเพณีได้ อย่างไร	1) สำรวจ 2) สัมภาษณ์

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 3.2 (ต่อ): แสดงหลักเกณฑ์การชี้วัดแบ่งต่อนการลงภาคสนามของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับ-
ต้องไม่ได้

ลำดับ ที่	ขั้นตอนการลง ภาคสนาม	เครื่องมือ	ตัวชี้วัด	วิธีการ
3	การประเมินผลความ ตระหนักในมรดกทาง วัฒนธรรมของชาวบ้าน (ต่อ)	2) กิจกรรมการ ประเมินแบบ ตารางเกณฑ์การชี้ วัดเกี่ยวกับเรื่อง วัฒนธรรม	2.1) เรื่องภาษาตามญี่ (1) ทักษะการอ่าน (2) ทักษะการฟัง (3) ทักษะการพูด (4) ทักษะการเขียน 2.2) เรื่องการทำบุญตัก บาตร (1) ทำเป็นประจำ (2) ทำค่อนข้างบ่อย (3) ทำบ้างไม่ทำบ้าง (4) นาน ๆ ครั้ง (5) ไม่ทำเลย 2.3) เรื่องการสวดมนต์ ตอนบ่าย 3 โมงเย็น (1) ทำเป็นประจำ (2) ทำค่อนข้างบ่อย (3) ทำบ้างไม่ทำบ้าง (4) นาน ๆ ครั้ง (5) ไม่ทำเลย	1) สำรวจ 2) สัมภาษณ์

จากตารางที่ 3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการค้นหาความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมที่
จับต้องได้ทั้งหมดมี 4 เครื่องมือ ได้แก่ กล้องถ่ายภาพ แผนที่ทำมือ ตารางรูปภาพ และแผนที่ทาง
วัฒนธรรม ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการค้นหาความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ใน
ตารางที่ 3.2 มี 4 เครื่องมือ ได้แก่ กล้องถ่ายภาพ แผนที่ทำมือ ปฏิทินชุมชน และกิจกรรมการ
ประเมินแบบตารางเกณฑ์การชี้วัดเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรม โดยมรดกทางวัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภทมีวิธี
การศึกษาเช่นเดียวกัน คือ วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการจัดกลุ่มสนทนา ซึ่งก่อน

ทำการศึกษาภาคสนามหรือก่อการลงเก็บข้อมูลภาคสนามตามขั้นตอนที่กำหนดไว้แล้ว ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าวรรณกรรมเกี่ยวกับกรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ เชียงรายน้อย เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นที่สำคัญเกี่ยวกับหมู่บ้านในบทดัดไป

บทที่ 4

กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรakan้อย

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการ
การมีส่วนร่วม กรณีศึกษาหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรakan้อย ผู้ศึกษาทำการค้นคว้าวรรณกรรม
เกี่ยวกับหมู่บ้านศาลาแดงเหนือโดยแบ่งหัวข้อออกเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่

4.1 ข้อมูลทั่วไป

4.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

4.3 ลักษณะทางสังคม

4.4 ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

4.5 ด้านศิลปกรรม

4.1 ข้อมูลทั่วไป

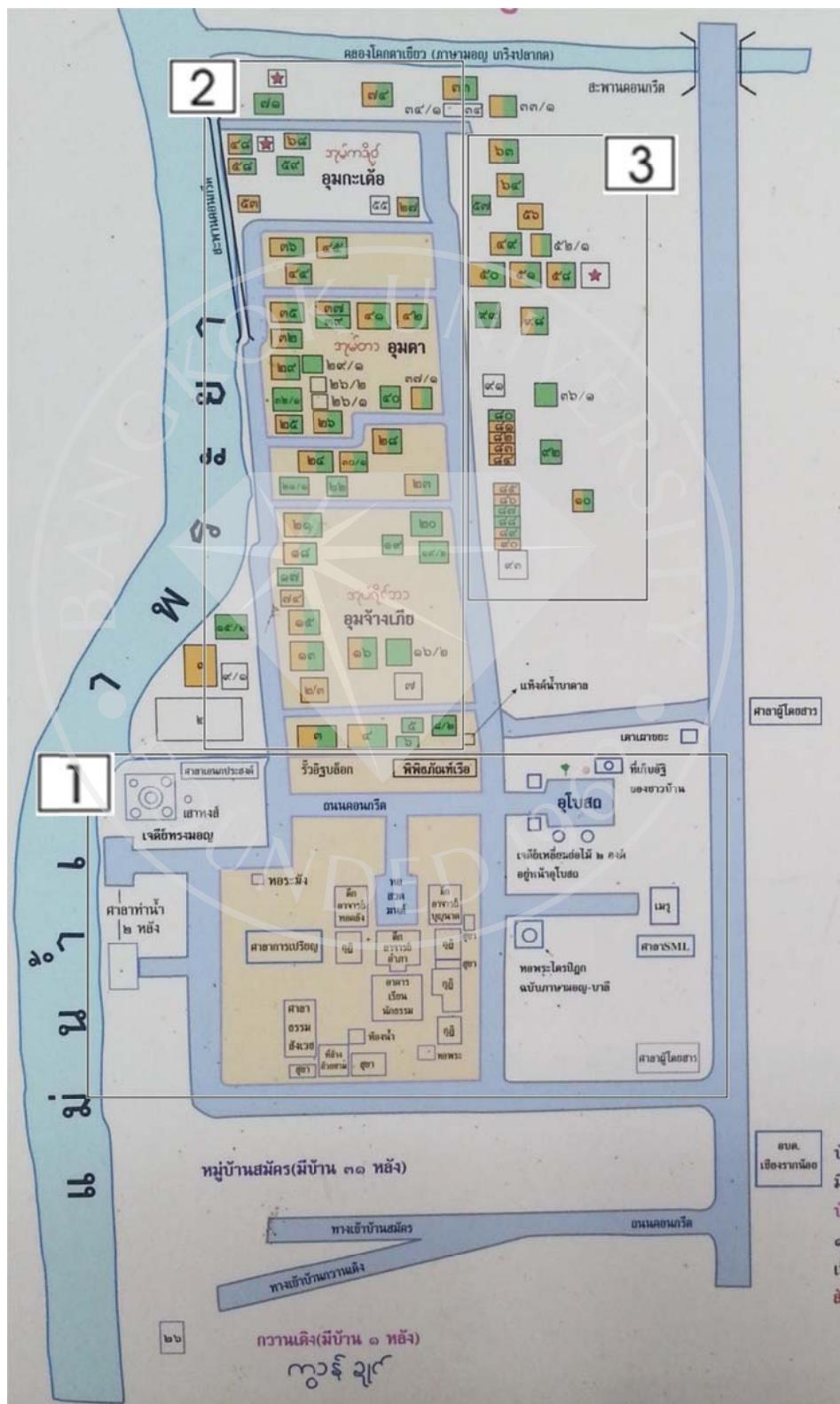
หมู่บ้านศาลาแดงเหนือตั้งอยู่ที่ 2 ตำบลเชียงรakan้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี
เป็นชุมชนขนาดเล็กของคนไทยเชื้อสายมอญ มีเนื้อที่ทั้งหมด 1,340 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัย 200
ไร่ พื้นที่การเกษตร 1,085 ไร่ และพื้นที่สาธารณะ 45 ไร่ (สำนักพัฒนาชุมชนอำเภอสามโคก, 2556)

ประวัติของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือถูกเล่าโดยผู้เฒ่าผู้แก่ต่อ กันมาว่า บรรพชนชาวมอญของ
หมู่บ้านศาลาแดงเหนือส่วนใหญ่พยพมาจากเมืองเมะทะมะ หรือเมะลำเลิง จากประเทศพม่า¹
เนื่องจากพายแพ้สังคามพม่าจึงได้อพยพครอบครัวกันมาตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา²
ตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่
มีการเริ่มอพยพเข้ามาในประเทศไทย ชาวมอญก็ร่วมกันสร้างหมู่บ้านและวัดขึ้น พร้อมทั้งตั้งชื่อ³
หมู่บ้านเป็นชื่อดิ่นตามชื่อที่เมืองมอญว่า “เกียปรัน” ที่มีความหมายว่า “หมู่บ้านไม้แดง” ภายใน
หมู่บ้านศาลาแดงเหนืออยังแบ่งเขตออกเป็น 4 เขต ได้แก่ 1) อุมจ้างเกีย แปลว่า หมู่บ้านห้างวัด
2) อุมเกาะยะนัด แปลว่าหมู่บ้านเกาะสับปะรด 3) อุมตา แปลว่า หมู่บ้านตันตาล และ 4) อุมกะเตอ
แปลว่า หมู่บ้านชื่อกะเตอ แต่ปัจจุบันเขตอุมเกาะยะนัดได้หายไปแล้ว จึงเหลือเขตในหมู่บ้านศาลา
แดงเหนือเพียงแค่ 3 เขตเท่านั้น (พัชรินทร์ ม่วงงาม, 2547) ดังภาพที่ 4.1 และคนในหมู่บ้านยังมีการ
แบ่งโซนตามลักษณะที่อยู่อาศัยสามารถแบ่งได้เป็น 3 เขต คือ เขตวัด เขตบ้านเก่า (เขตบ้านที่อยู่ติด
กับริมน้ำซึ่งมีลักษณะเป็นบ้านไม้ และบ้านไม้กึ่งปูน) และเขตบ้านใหม่ (เขตบ้านที่เป็นบ้านปูน หรือ
ทาวน์เฮ้าส์บริเวณชอยเข้าหมู่บ้าน) ดังภาพ 4.2

ภาพที่ 4.1: แผนผังของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอ สำรวจโดย นายมานพ แก้วหยก เมื่อปี พ.ศ. 2549

ภาพที่ 4.2: การแบ่งโซนของหมู่บ้านแบ่งได้ตามลักษณะที่อยู่อาศัยได้แก่ 1) เขตวัด
2) เขตบ้านเก่า 3) เขตบ้านใหม่

4.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือมีบริเวณโดยรอบเป็นที่ราบลุ่มใหญ่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยานในทิศตะวันตก ทิศเหนือมีอาณาเขตติดกับคลองโอกตาเขียว หมู่ที่ 5 ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ทิศใต้มีอาณาเขตติดกับหมู่ที่ 1 ตำบลบ้านจิ้ว อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และทิศตะวันออกมีอาณาเขตติดกับถนนหมายเลข 3309 จังหวัดปทุมธานี ซึ่งหมู่บ้านศาลาแดงเหนืออยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากน้อย การเดินทางสามารถเดินทางเข้ามาให้หมู่บ้านศาลาแดงเหนือได้ 2 เส้นทาง (นคุพนธ์ ไชยยศ, กฤตพร ลักษณ์ และธีรวัชร์ ศิริจรรุข, 2553) ได้แก่

4.2.1 การเดินทางทางบก หมู่บ้านศาลาแดงเหนืออยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสามโคก ประมาณ 14 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางโดยประมาณ 40 นาที ซึ่งหมู่บ้านศาลาแดงเหนือตั้งอยู่ริมทางหลวงหมายเลข 3309 สายศูนย์ศิลปาชีพป่าไทย - อำเภอเมืองปทุมธานี สามารถเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 347 สายอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสามารถขึ้นรถประจำทางสายปทุมธานี – เชียงรากน้อยเข้าในหมู่บ้านได้

4.2.2 การเดินทางทางน้ำ เนื่องจากหมู่บ้านศาลาแดงเหนือเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยาจึงสามารถนั่งเรือข้ามฟากจากท่าวัดสุราษฎร์รังสรรค์หรือวัดดอน อำเภอสามโคก มาขึ้นที่ท่าวัดศาลาแดงเหนือได้ใช้เวลาเดินทางประมาณ 10 นาที

4.3 ลักษณะทางสังคม

หมู่บ้านศาลาแดงเหนือเป็นหมู่บ้านคนไทยเชื้อสายมอญมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 352 คน 74 ครัวเรือน ตามข้อมูลการจัดเก็บ (จปธ. 2) ในปี พ.ศ. 2556 สามารถแยกแจงประชากรได้ตามช่วงอายุ ดังนี้

ตารางที่ 4.1: แจกแจงประชากรหมู่บ้านศาลาแดงเหนือตามช่วงอายุ เก็บข้อมูลในปี 2556

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปีเต็ม	-	-	-
1 ปีเต็มถึง 2 ปี	-	1	1

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ): แจกแจงประชากรหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอตามช่วงอายุ เก็บข้อมูลในปี 2556

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
3 ปีเต็มถึง 5 ปี	3	1	4
6 ปีเต็มถึง 11 ปี	5	5	10
12 ปีเต็มถึง 14 ปี	5	2	7
15 ปีเต็มถึง 17 ปี	2	5	7
18 ปีเต็มถึง 25 ปี	13	13	24
16 ปีเต็มถึง 49 ปี	29	41	70
50 ปีเต็มถึง 60 ปี	22	33	55
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	25	38	63
รวมทั้งหมด	104	137	241

ที่มา: สำนักพัฒนาชุมชนอำเภอสามโคก. (2556). แผนพัฒนาหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอ [เอกสารประกอบกิจกรรมเชิดชูเกียรติปี 2556]. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

ชาวบ้านศาลาแดงเห็นอ มีอาชีพหลักดังเดิมคือ การทำนา ทำเครื่องปั้นดินเผา เผาอิฐมอญ และการค้าขายทางเรือ สิ่งของที่จะนำไปขายในเรือได้แก่ ไตรปลาก เต้าเจี้ยว กระเทียมดอง ลูกอินทร์ผลิต มากแห้งกับพูลนาบ ปุ๋นแดง พริก ห้อม กระเทียม น้ำตาลทราย มะพร้าว น้ำตาลปีบ ถัวยาม เคลือบ ชาบะเบื้อง (ชาบะราไก) ถัวยามแ甘 หรือชามวง (ชาบะเปล) หม้อดิน กระทะขนมครก โอง อ่าง กระปุกปุ่น ครรภ เต้า และกระปุกออมสิน โดยส่วนมากชาวมอญบ้านศาลาแดงเห็นอจะล่องเรือขึ้นเห็นอเพื่อไปค้าขายในช่วงเดือนเมษายน ถ้าเป็นเรือใบจะเดินทาง 1 เที่ยวต่อปี แต่ถ้าเป็นเรือโยงจะเดินทาง 2 เที่ยวต่อปี ซึ่งการเดินเรือโยงครั้งที่ 2 จะเดินเรือในช่วงเดือนกันยายน แต่เนื่องด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไปทำให้ชาวบ้านศาลาแดงเห็นอเลิกประกอบอาชีพการค้าขายทางเรือ ในปัจจุบันชาวบ้านศาลาแดงเห็นอ มีการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น เช่น รับราชการ ค้าขาย เกษตรกร รับจำจ้าง และโดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะประกอบอาชีพพนักงานบริษัทหรือโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากจังหวัด

ปทุมธานีมีผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก (พัชรินทร์ ม่วงงาม, 2547 และกชกรณ์ ตราโมท, 2544)

ส่วนด้านวิถีชีวิตของชาวบ้านศาลาแดงเห็นอดำเนินชีวิตอยู่บนหลักพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยมีพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม เจ้าอาวาสองค์ที่ 4 ของวัดศาลาแดงเห็นอเป็นผู้สังสอนเทศนาให้ชาวบ้านยึดหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเพื่อนำมาปรับใช้กับการทำธุรกิจอยู่ 7 ข้อ (มาณพ แก้วหยก, 2553; พัชรินทร์ ม่วงงาม, 2547 และกชกรณ์ ตราโมท, 2544) คือ

4.3.1 การยึดหลักศีล 5 ในการดำรงชีวิต ได้แก่ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ห้ามลักทรัพย์ ห้ามประพฤติผิดในสามี ห้ามพูดเท็จ และห้ามดื่มสุราของมีนมา ซึ่งหลักเบญจศีลนี้พระอาจารย์บุญนาคท่านได้เทศนาเปรียบเทียบให้เข้าใจง่ายถึงโทษของการทำผิดศีล เช่น คนฆ่าสัตว์จะมีอายุสั้น คนดื่มสุราตายไปจะตกนรกและเกิดใหม่จะเป็นโรคบ้า เป็นต้น

4.3.2 การยึดหลักธรรมความกตัญญูกตเวที ชาวบ้านจะปฏิบัติตามหลักธรรมข้อนี้อย่างเคร่งครัด โดยจะถูกสอนมาว่า บิดามารดาคือพระอีกองค์หนึ่งที่อยู่ในบ้าน นอกเหนือจากพระที่วัด เพราะฉะนั้นแล้วชาวบ้านจึงให้ความเคารพบิดามารดาของตนเป็นอย่างมาก

4.3.3 การยึดหลักธรรมของพานิชย์ 5 ประการหรือหลักธรรมในการประกอบอาชีพ ได้แก่ ห้ามค้าคน ห้ามค้าสิ่งมีชีวิต ห้ามค้าอาวุธ ห้ามค้ายาพิษ และห้ามค้าสุราเมรรย์ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ชาวบ้านไม่ได้ประกอบอาชีพการประมงเพราวยืดในหลักธรรมคำสอนนี้

4.3.4 ละเว้นเรื่องความเชื่อในไสยศาสตร์ ชาวบ้านได้ยึดหลักคำสอนของพระอาจารย์บุญนาคที่สั่งสอนว่า ไสยศาสตร์ไม่ใช่แก่นของพระพุทธศาสนา ฝึกกับพระคันถวagh กัน ให้ยึดหลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก ตั้งแต่นั้นมาพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับฝรั่งไม่มีอิทธิพลในหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอ

4.3.5 การรู้จักประมาณตน คำสอนที่พระอาจารย์บุญนาคได้สอนไว้เป็นภาษาอมยคือ ตานปองกะรัดเกลิง แปลว่า ส่วนประทุนหมายสมกับเรือ เปรียญกับพาหนะในการทำหากินของชาวบ้าน มีความหมายว่า การประกอบอาชีพต้องให้เหมาะสมสมกับสติปัญญา ความสามารถและเงินของตนด้วย

4.3.6 เรื่องความสะอาด หมู่บ้านศาลาแดงเห็นอได้รับรางวัลด้านความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนอยู่บ่อยครั้ง เพราะชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดไม่ว่าจะเป็นบ้านของตนเอง หรือพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้านของตน ตามคำสั่งสอนที่สืบทอดกันมายังกลายเป็นนิสัยของคนให้หมู่บ้าน เช่น การสร้างบ่อถังไขมันแบบภูมิปัญญาชาวบ้านโดยลุงอ้อด ดอกพิกุล เพื่อบำบัดน้ำเสียจากบ้านเรือนก่อนจะไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น

4.3.7 เรื่องความรับผิดชอบร่วมกันของคนในหมู่บ้าน ชาวบ้านศาลาแดงเห็นอีกฝ่ายเป็นหมู่บ้านที่มีความรัก ความสามัคคีกันเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ หรือการจัดงานต่าง ๆ ทุกคนจะช่วยกันจัดแจงงานให้สำเร็จไป

จะเห็นได้ว่า ชาวบ้านศาลาแดงเห็นอีกฝ่ายเป็นอย่างมาก ใน การประพฤติตามหลักธรรมอันดีงามนี้ ทำให้ชาวบ้านมีผูกพันกันเป็นญาติมิตรกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ว่าคุณสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม อย่างในยุคปัจจุบันก็ได้มีการร่วมมือกันวางแผนงานให้ สัมพันธ์กับหน่วยงานรัฐและการพัฒนาหมู่บ้านของตน ดังจะเห็นได้จากร่างวัลมหา-Mayที่หมู่บ้านได้รับ ล้วนได้มาจากการร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาหมู่บ้านศาลาแดงเห็นของตน เช่น รางวัลหมู่บ้าน แผ่นดินธรรมแผ่นดินทองและเป็นศูนย์รวมจิตใจชุมชน ปี 2531 รางวัลชนะเลิศ หมู่บ้านพัฒนา 1 หมู่บ้านเขียวชีวีดีเด่นระดับจังหวัด ประจำปี 2538 ได้รับประทานโล่เกียรติคุณแด่ชุมชนบ้านศาลาแดง หมู่บ้านรักษาแม่น้ำดีเด่น โครงการภูถายน้ำให้แผ่นในปี 2544 จากพระเจ้าหلانເວົ້ວໂຮງອຄເຈົ້າ พัชรភាពิยาภาฯ รางวัลโล่ประกาศเกียรติคุณชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านสาธารณสุขมูลฐานดีเด่นเขต ชนบทระดับจังหวัด ประจำปี 2545 รางวัลชนะเลิศหมู่บ้านสามารถสุขมูลฐานดีเด่นเขต ชนบทระดับจังหวัด ประจำปี 2549 ปี และรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัดโครงการพื้นฟู และอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยาและป่าสัก ด้านการเกษตรปี 2554 เป็นต้น

นอกจากนั้นชาวบ้านศาลาแดงเห็นอีกฝ่ายตั้งกลุ่มวิสาหกิจเพื่อส่งเสริมอาชีพสร้างรายได้แก่คนใน หมู่บ้านด้วย เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีกรอบ ซึ่งผลิตภัณฑ์มีกรอบนี้ยังเป็น OTOP ประจำหมู่บ้าน อีกด้วย (สำนักพัฒนาชุมชนอำเภอสามโคก, 2556)

4.4 ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

ชาวมอญบ้านศาลาแดงเห็นอีกฝ่ายเป็นชนชาติที่เก่าแก่ มีวัฒนธรรม ประเพณีประจำชนชาติที่สืบ ต่อมากจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งวัฒนธรรมมอญนั้นล้วนมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้นไม่ว่า จะเป็นภาษา ขนบรรณเนียมปฏิบัติ และประเพณีต่าง ๆ โดยศูนย์กลางการประกอบพิธีกรรมจะ รวมอยู่ที่วัดศาลาแดงเห็น ดังนั้นชาวบ้านศาลาแดงเห็นจึงให้ความสำคัญกับวัดศาลาแดงเห็นเป็น อย่างมาก วัฒนธรรม ประเพณีทางศาสนาของชาวมอญบ้านศาลาแดงเห็นที่ยังคงปฏิบัติอยู่ (สำนัก พัฒนาชุมชนอำเภอสามโคก, 2556; nanop พ. แก้วหยก, 2555; นฤพนธ์ ไชยยศ และคณะ, 2553; nanop พ. แก้วหยก, 2553 และพัชรินทร์ ม่วงงาม, 2547) ได้แก่

4.4.1 ประเพณีวันสงกรานต์ หรือ ภาษามอญเรียกว่า กะต๊ะ ถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ เที่ยวนอกบ้าน ประเพณีสงกรานต์ในวัฒนธรรมไทย สงกรานต์ของคนมอญนั้นจะจัดขึ้น 3 วัน ได้แก่ วันที่ 13 จนถึงวันที่ 15 เมษายนของทุก ๆ ปี โดยแต่ละวันจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป คือ วันที่ 13 เมษายน ชาวมอญเรียก กะต๊ะจី แปลเป็นไทยว่า วันสุดท้ายของปีเก่า วันที่ 14 เมษายน ชาวมอญ

เรียก กร้าบนาม แปลเป็นไทยว่า วันสิ้นปีเก่าและย่างเข้าปีใหม่ และวันที่ 15 เมษายน ชาวมอญเรียก
กะตีะตอน แปลเป็นไทยว่า วันเปลี่ยนจุลศักราชใหม่

ธรรมเนียมปฏิบัติของประเพณีสงกรานต์คือ จะมีการทำบุญตักบาตรในตอนเข้าของ
วันสงกรานต์ ชาวมอญจะแต่งกายสวยงามให้เหมาะสม แต่ละครอบครัวจะนำข้าวแช่ถวายแก่พระสงฆ์
ที่วัดประจำหมู่บ้านของตน ต่อมาจะเป็นการส่งข้าวแช่ให้กับญาติผู้ใหญ่ทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน
เพื่อขอพร เป็นสิริมงคลแก่ตัวผู้ให้และครอบครัว พอกตกเบี้นจะมีการไหว้พระสวามนต์เป็นภาษาમາລູ
ทุกคนจะมาร่วมตักกันที่วัด รวมทั้งมีการเล่นน้ำกันตามธรรมเนียมด้วย นอกจากนั้นวันสงกรานต์ของ
ชาวมอญยังมีประเพณีอย่างอื่นรวมอยู่ด้วย คือ ประเพณีแห่ห้างหงส์ โดยจะแห่ห้างหงส์รอบเดีຍ
มอญ 3 รอบก่อนจะซักขึ้นสูญอดเสาเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า ธรรมเนียมการสรงน้ำพระ การสรงน้ำพระ
ของชาวมอญอาจจะแตกต่างจากที่อื่น ๆ โดยการสรงน้ำร่าง คือ การสร้างห้องสรงน้ำที่มีที่ปิดมิดชิด
และมีรางน้ำภายในจากด้านนอกสู่ด้านในห้อง เพื่อความสะอาดในการชำระร่างกายของพระสงฆ์ รวมทั้ง
เป็นการป้องกันสตอรีไม้ให้ถูกต้องโดยพะรังสีโดยมิตั้งใจ การสรงน้ำร่างนี้ถือเป็นเอกลักษณ์ที่พบทึ่น
ได้ตามหมู่บ้านมอญทั่วไป และในวันสงกรานต์ของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือนี้ยังมีธรรมเนียมการทำบุญ
อัจฉิพรพบุรุษ ชาวมอญเรียกว่า แจ็คชอยจูด คือการทำพิธีบังสุกุลให้กับญาติมิตรและบรรพบุรุษที่
ล่วงลับไปแล้ว โดยที่หมู่บ้านศาลาแดงเหนือนี้จะมีการเก็บอัจฉิของผู้ล่วงลับไว้ที่เดียวกัน เป็นเครื่องหมาย
อย่างหนึ่งของความเป็นหนึ่งเดียวแก่กันของคนในหมู่บ้าน ซึ่งพิธีกรรมต่าง ๆ ในวันสงกรานต์ปัจจุบันได้
ถูกจัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายนวันเดียวเนื่องจากถ้าจัดหลายวันชาวบ้านที่ทำงานนอกหมู่บ้านจะไม่
สะดวกที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมได้ครบถ้วนทั้งหมด ดังภาพที่ 4.3 – 4.5

ภาพที่ 4.3: ประเพณีการสรงน้ำพระในวันสงกรานต์ โดยการสรงน้ำร่าง

ที่มา: บ้านศาลาแดงเนื้อ ตำบลเชียงรากน้อย. (2556 ก). สืบค้นจาก

[https://www.facebook.com/photo.php?fbid=457341311008397&set=a.
455810987828096.1073741831.100001975978057&type=3&theater.](https://www.facebook.com/photo.php?fbid=457341311008397&set=a.455810987828096.1073741831.100001975978057&type=3&theater.)

ภาพที่ 4.4: ประเพณีแห่ห้างหงส์ในวันสงกรานต์

ที่มา: บ้านศาลาแดงเนื้อ ตำบลเชียงรากน้อย. (2556 ข). สืบค้นจาก

[https://www.facebook.com/photo.php?fbid=455814494494412&set=a.
455810987828096.1073741831.100001975978057&type=3&theater.](https://www.facebook.com/photo.php?fbid=455814494494412&set=a.455810987828096.1073741831.100001975978057&type=3&theater.)

ภาพที่ 4.5: บรรยากาศการทำบุญโภคธิประจำหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ

ที่มา: บ้านศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย. (2556 ก). สืบค้นจาก

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=457341311008397&set=a.>

455810987828096.1073741831.100001975978057&type=3&theater.

4.4.2 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง จัดในช่วง 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นประเพณีที่นำข้าวต้ม มัด และน้ำผึ้งมาทำบุญถวายแก่พระสงฆ์ เพศุที่ต้องเป็นน้ำผึ้ง เพราะน้ำผึ้งสามารถเป็นได้ทั้งอาหาร และยา rakya rok ได้ด้วย

ภาพที่ 4.6: ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

4.4.3 ประเพณีทำบุญวันสาท ในภาษาમોળ રેયકવા જોકખવા જદીનું ચુંગવાનું 15
ચર્મ દેિઓન 11 ગરાપ્રીબતી હેમોન કંબ ગરાર હાંબુણ હવીપૈ ડેનું વનનું જી મી ગરાવાય ખન ગરાયાસાર તેન
સુંમાગ કવા ખન મન નિદોન એ હલંજ જાત તી ગરાવા આહર હંગવા અને હવાન ડેફરસંજ રેયબર્સોય લેલા
ચાવ બાન જન નામ ખન ગરાસાર તી ટન નામ લેક પ્રેલીન ગન હેમોન પેન ગરાન ની લૈન ગેક કન દોય ચામ મોળ
મી ગરાવા ચેઓ વા કા ક્રો મેન હાંબુણ વાસાર જી કો વા ચન નું કાદ ગરાવ ત્યાણ (માનપ ગ્રાવ હય્યક, 2553)

ภาพที่ 4.7: การทำขันมกราวยาสาท ส่วนประกอบได้แก่ ข้าวตอก ข้าวเม่า ถั่วลิสง ฯ และอ้อย

ที่มา: บ้านศาลาแดงเนื้อ ตำบลเชียงรากน้อย. (2556 ก). สืบค้นจาก

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=457341311008397&set=a.>

455810987828096.1073741831.100001975978057&type=3&theater.

4.4.4 ประเพณีตักบาตรพระร้อย จะจัดขึ้นช่วงเทศกาลออกพรรษา แรม 1 ค่ำ દેિઓન
11 દોય ગરાનિમનત્ત પ્રથ હંગમ્દ 100 ઓંક નું વન જાન જી મ્લુક કિઝ્ય પાય રોએ પૈ તામ વડ પેનો ને ચાવ બાન નૈન ટે
લેન્ન તી દેાં હાંબુણ તકબાતર ટેનું પ્રાજુબન હ્મું બાન ચાલા દેંગ ડેયિક લેક પ્રચેનીને લેલા નેં ઓ જા પ્રથ
આજાર્ય બુધુનાક પઠુમ્નો જેા આવાસોંક તી 4 ઓં વંદ ચાલા દેંગ નેંની વા ચાવ બાન ચાલા દેંગ નેંની તી મી
જ્ઞાન મી યુંનો યુંની જેા જા હાં હૈ હે કે કુદ કવામ લાંબા કુ જાન ગરાવાય પ્રથ હૈ ત્રંગ જાન વન 100 ઓંક
જેયિક લેક પ્રચેની તકબાતર પ્રથ રોય લેક ડેફેલીન મા પેન પ્રચેની તકબાતર ચાવ મેન ચેં પ્રચેની
તકબાતર ચાવ મેન નું મી પ્રિય રૂમ કી ચાવ બાન જી ગરાવા આહર હ્રો પ્લિ પ્લાથ ગરા ગેચ ત્રંગ ઓં તન એં
હાંબુણ નું ચુંગ દેિઓન જાન વાચ - મારા મા નૈ થુ એ પી (માનપ ગ્રાવ હય્યક, 2553)

4.4.5 ประเพณีจุดลูกหนู จะกระทำเนื่องในโอกาสงานมาปนกิจศพของพระสังฆ์ชาว
รามัญ

4.4.6 การทำวัตถureียนของชาวบ้านศาลาแดงเห็นอตอนบ่าย 3 โมงเย็น ชาวบ้านได้ปฏิบัติเช่นนี้จนกลายเป็นธรรมเนียม เอกลักษณ์ประจำหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอไปแล้ว โดยการสวดมนต์ยังคงใช้ภาษาอุลมีทั้งหมดในการประกอบพิธีกรรม ผู้เข้าร่วมจะเป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนมาก

4.4.7 ภาษาอุลมี ภาษาประจำชาติของชาวบ้านศาลาแดงเห็นอ ปัจจุบันยังคงมีการใช้ภาษาอุลมีอยู่ในกลุ่มผู้สูงอายุเป็นส่วนมาก และผู้ที่เขียนภาษาอุลมีได้จะมีแต่ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชายเท่านั้น เพราะเคยบวชเรียน ทำให้ในปัจจุบันผู้หญิงหรือผู้สูงอายุเริ่มเป็นกังวลว่า ภาษาประจำชาติของตนจะถูกกลืนหายไปตามกระแสสังคม เพราะคนในหมู่บ้านส่วนมากจะใช้ภาษาไทยในการสื่อสารกัน

4.5 ด้านศิลปกรรม

หมู่บ้านศาลาแดงเห็นอถือเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ ย้อมมีสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้รุ่นต่อ ๆ ไป ได้ศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ของตนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น วัดถูไบรณ เรือที่ใช้เป็นพาหนะค้าขาย ในอดีต บ้านเรือนมอญ ศาสนสถานหรือโบราณสถาน เป็นต้น (สำนักพัฒนาชุมชนอำเภอสามโคก, 2556; manten พ ก้าวหาก, 2555; นฤพนธ์ ไชยยศ และคณะ, 2553; manten พ ก้าวหาก, 2553 และพัชรินทร์ ม่วงงาม, 2547)

4.5.1 หินกรองน้ำโบราณ จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุท่านหนึ่งในหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอ บอกว่า หินกรองน้ำนี้ได้มาจากประเทศจีนนานมาแล้วตั้งแต่สมัยยังค้าขายทางเรืออยู่เลย โดยหินกรองน้ำนี้ชาวบ้านใช้เพื่อกรองน้ำเพื่อดื่มกิน เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ปัจจุบันหินกรองน้ำโบราณอยู่ที่วัดศาลาแดงเห็นอและยังคงใช้งานได้อยู่

4.5.2 พระพุทธรูปที่ทำจากหยกสีขาว ซึ่งได้อัญเชิญมาจากประเทศพม่ามาประดิษฐานที่วัดศาลาแดงเห็นอเมื่อปี พ.ศ. 2452

4.5.3 ธรรมามานะสันโดধนังชี เป็นที่สำหรับพระสงฆ์นั่งแสดงธรรม ธรรมามานะสันโดধนังชีเป็นธรรมามานะสันโดধนังชีแบบเก่า โดยมีฐานเป็นฝังสีเหลี่ยม มีการฉลุลายสวยงามประกอบด้วยลายหน้ากระดาน ดอกไม้ใบไม้ ตามมุ่งเส้าทั้ง 4 ด้านประดับด้วยมัลลกังเป็นหัวเสา รวมทั้งฝาเดาน้ำ เป็นกรอบไม้ประดับด้วยดาวเดาน้ำมัลลุ หลังความมุ่งตัดเรียบ ในปัจจุบันจะพบได้แค่ในวัดศาลาแดงเห็นอ และวัดพลับสุทธาราวาสเท่านั้น

4.5.4 เรือโบราณ หรือที่เรียกว่า เรือมอญที่ชาวบ้านศาลาแดงเห็นอใช้เป็นพาหนะในการประกอบอาชีพค้าขาย โดยเรือมอญที่นิยมใช้กันมี 3 แบบ ได้แก่ เรือสำปันเป็นเรือขนาดเล็กเหมาะสมกับชาวอุลมีที่เริ่มตั้งตัวหรือคนที่มีทุนน้อย เรือข้างกระดานเป็นเรือที่สามารถเดินทางค้าขายไปไกล ๆ ได้จึงใช้เป็นที่อยู่อาศัยได้ด้วย และเรือกระแซงเป็นเรือขนาดใหญ่ บรรทุกสินค้าได้เยอะหมายแก่การเดินเรือออกไปขายสินค้าไกล ๆ ระยะเวลาได้เป็นเดือน ๆ โดยด้านท้ายเรือจะเป็นที่

อยู่ของครอบครัวเจ้าของเรือ ส่วนคาดฟ้าเรือจะเป็นที่อยู่ของลูกจ้างหรือคนงาน ซึ่งในปัจจุบันไม่มีการประกอบอาชีพการค้าขายโดยเรื่อมอยอีกแล้ว แต่ลูกหลานก็ยังคงสามารถศึกษาและทราบภูมิหลังของตนได้ เพราะมีการเก็บเรือไว้เพื่อเป็นวัตถุสำคัญจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

ภาพที่ 4.8: โรงเก็บเรือและเรือกระแซงที่หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ

4.5.5 บ้านเรือนมอย ชามมอยตั้งถิ่นฐานอยู่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยาเนื่องจากสัมพันธ์กับการประกอบอาชีพของตน อย่างนั้นแล้วจึงทำให้บ้านเรือนมอยถูกสร้างขึ้นให้เหมาะสมกับที่ตั้งจึงจะคล้ายกับเรือนไทยริมน้ำ ลักษณะของเรือนมอยจะเป็นเรือนยกใต้ถุนสูงเพื่อใช้พื้นที่ในการเก็บเครื่องไม้เครื่องมือในการประกอบอาชีพ และป้องกันภัยจากสัตว์ร้ายหรือคนร้ายในตอนกลางคือหลังคาทรงสูงโดยจะมุงหลังคาดวยวัสดุธรรมชาติ จะมีชานกว้างเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ และเนื่องด้วยสภาพอากาศเมืองร้อนทำให้ระบายอากาศได้ดีด้วย ซึ่งหมู่บ้านศาลาแดงเหนืออยังคงมีบ้านเก่าแก่อายุ 150 ปีที่สร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง เป็นบ้านไม้สักหลังสุดท้ายของจังหวัดปทุมธานี และปัจจุบันยังคงมีคนอาศัยอยู่

ภาพที่ 4.9: บ้านไม้สักอายุ 150 ปีโดยมีนายเสน เทียนทองเป็นเจ้าของบ้านและยังอาศัยอยู่ในปัจจุบัน

4.5.6 หอไตรปิฎก สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 โดยการร่วมแรงร่วมใจกันของชาวบ้านศาลาแดงเนื่องเป็นสิ่งที่ชาวบ้านภูมิใจเป็นอย่างมาก รูปแบบเป็นอาคารคอนกรีตสถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลมาจากหลายเชื้อชาติ อาทิ ช่วงบนของหอไตรจะมีเจดีย์ทรงมณฑล ส่วนในส่วนล่าง ๆ เช่น ลวดลายที่เป็นรูปปั้นประดับบูรพาทวีปala และรูปพญาครุฑเนื้อประดู่และหน้าต่างได้รับอิทธิมาจากจีน โครงสร้างของหอไตรในการวางบันไดทางขึ้น - ลงได้รับอิทธิพลจากฝรั่ง และทรงกลางหอไตรจะเป็นสรชนะเพื่อป้องกันแมลงหรือปลวกเข้าไปทำลายคัมภีร์ในลานหรือหนังสือพระไตรปิฎก ถือเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างหนึ่งในการแก้ปัญหาการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับวัตถุสำคัญ แล้วสรชนะหอไตรในอดีตยังเป็นสถานที่สรงน้ำพระอีกด้วย

ภาพที่ 4.10: หอไตรปิฎก หมู่บ้านศาลาแดงเนื่อง

4.5.7 เจดีย์ประจำวัดศาลาแดงเนื่อง เดิมที่เป็นเจดีย์ทรงมณฑลแต่ด้วยเกิดภัยธรรมชาติทำให้กิงตันพิกุลหักมาถูกเจดีย์ชำรุดในปี 2525 ทำให้ต้องบูรณะเจดีย์ใหม่ในปี 2533 แต่ด้วยชาวบ้านและช่างไม้ได้มีความรู้ด้านศิลปะแก่กัน จึงทำให้ได้ทรงเจดีย์ที่ไม่เหมือนเดิมโดยปัจจุบันเจดีย์ที่วัดศาลาแดงเนื่องเป็นทรงมุเตา (มานพ แก้วหยก, 2553) ดังภาพที่ 4.11

ภาพที่ 4.11: เจดีย์ประจำวัดศาลาแดงเหนือ

4.5.8 กฎิพราอาจารย์บุญนาค ปทุมโน เจ้าอาวาสองค์ที่ 4 ของวัดศาลาแดงเหนือ ท่านเป็นผู้ครรชตในพระธรรมวินัย ทั้งบรรพชิตและคฤหัสด์เคารพและเกรงขามท่านเป็นอย่างมาก โดยกฎิพราอาจารย์บุญนาค เป็นอาคารคอนกรีต สร้างขึ้นเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้รับอิทธิพลรูปแบบ ทางสถาปัตยกรรมแบบยุโรป ปัจจุบันภายในอาคารเป็นที่เก็บวัตถุโบราณต่าง ๆ เอ้าไว้ด้วย

ภาพที่ 4.12: กฎิพราอาจารย์บุญนาค ปทุมโน

4.5.9 ศาลาการเปรียญวัดศาลาแดงเหนือ เดิมที่ศาลาการเปรียญหลังเก่าเป็นศาลา ไม้ทั้งหลังสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2417 แต่ในปัจจุบันมีการสร้างศาลาการเปรียญใหม่แล้วโดยมีโครงการ สร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ด้านล่างของศาลาการเปรียญเป็นลานโล่งใช้เป็นลานเอนกประสงค์จัด กิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมอื่น ๆ ของคนในหมู่บ้าน ถือเป็นศูนย์ รวมจิตใจของคนในหมู่บ้านศาลาแดงเหนืออีกที่หนึ่ง ตัวอย่างพิเศษของการเปรียญหลังเก่า ดังภาพที่ 4.14

ภาพที่ 4.13: ศาลาการเปรียญหลังเก่า โครงสร้างเป็นไม้ทั้งหลัง

ที่มา: บ้านศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย. (2556 ก). สืบค้นจาก

[https://www.facebook.com/photo.php?fbid=457341311008397&set=a.455810987828096.1073741831.100001975978057&type=3&theater.](https://www.facebook.com/photo.php?fbid=457341311008397&set=a.455810987828096.1073741831.100001975978057&type=3&theater)

จากการค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ ต.เชียงรากน้อย อ.สามโคก จ.ปทุมธานีที่ผู้ศึกษาเลือกเป็นกรณีศึกษาได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ลักษณะภูมิศาสตร์ ลักษณะสังคม รวมทั้งสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านในด้านวัฒนธรรม และประเพณี ด้านศิลปกรรมที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ของชนชาติมอญที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ ทั้งนี้ในบทที่ 4 เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการเก็บข้อมูลภาคสนามในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

ผลของการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความตระหนักในการอนรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย” มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความตระหนักรถึงมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือโดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ศึกษากับชาวบ้านศาลาแดงเหนือ โดยผลของการวิจัยจะแบ่งการนำเสนอข้อมูลตามลำดับขั้นตอนการลงภาคสนามในการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

5.1 การค้นหารดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือผ่านวิธีการดึงข้อมูลจากภาพถ่าย

5.2 การศึกษาความตระหนักรถในการอนรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือผ่านกิจกรรมการวาดภาพที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ศึกษากับชาวบ้านศาลาแดงเหนือ

5.3 การประเมินความตระหนักรถในการอนรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือผ่านแผนที่ทางวัฒนธรรมและกิจกรรมการประเมิน

ผลการศึกษาจะนำเสนอในรูปแบบของการพรäsentation และรูปแบบตารางแสดงผล โดยแต่ละส่วนจะแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็นผลการศึกษาตามคำถามการวิจัยที่ต้องการค้นหารดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ ได้แก่ 1) ผลการศึกษาเกี่ยวกับการตระหนักรถในการอนรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ 2) ผลการศึกษาเกี่ยวกับการตระหนักรถในการอนรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มีรายละเอียดดังนี้

5.1 การค้นหารดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือผ่านวิธีการดึงข้อมูลจากภาพถ่าย

การค้นหารดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือผ่านวิธีการดึงข้อมูลจากภาพถ่ายมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่หรือกิจกรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ในหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งตามวัยหรือช่วงอายุ ได้แก่ วัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 18 ปี วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 19 - 25 ปี วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี และวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยทำการคัดเลือกตัวแทนจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มละ 1 คน ในการถ่ายภาพแต่ตัวยังมีข้อจำกัดคือ ตัวแทนในกลุ่มวัยรุ่นไม่มีเวลาในการถ่ายภาพ และตัวแทนในกลุ่มสูงอายุไม่สามารถใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้ดังนั้นจึงต้องมีผู้ช่วยในการถ่ายภาพด้วย การเก็บข้อมูลใช้กล้องกระดาษเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลในส่วนที่ 1 ผู้ศึกษาได้กำหนดหัวข้อการถ่ายภาพ “วิถีชีวิตริมแม่น้ำ” เพื่อให้ได้ตัวแทนรู้สึกอย่างถ่ายทอดความเป็นมลพิทย์ผ่านภาพถ่ายของตนในมากที่สุด และกำหนดระยะเวลา 10 วัน ในการ

ถ่ายภาพ เมื่อครบกำหนดจึงเข้าไปเก็บกล้องนำมาล้างรูปภาพ และเข้าพื้นที่อีกรังเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลในรูปภาพที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแต่ละวัยได้ถ่ายภาพไว้ ดังภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1: การสัมภาษณ์เกี่ยวกับถ่ายในหัวข้อ “วิถีชีวิตริมแม่น้ำเจ้าพระยา”

ผลการถ่ายภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีทั้งหมด 99 ภาพ โดยสามารถแบ่งเป็นภาพ 4 ชุดตามผลการถ่ายของแต่ละตัวแทน ดังนี้

5.1.1 ผลการถ่ายภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ 1: วัยรุ่นช่วงอายุ 12 – 18 ปี โดยมีตัวแทนจากวัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 19 – 25 ปี เป็นผู้ช่วยถ่ายภาพ

ภาพชุดที่ 1 มีภาพถ่ายทั้งหมด 20 ภาพ ดังภาพที่ 5.2 ได้แก่ ภาพกุฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโน ภาพศาลาธรรม ภาพเสาทางส์ ภาพเจดีย์มอญ ภาพศาลาการเปรียญ ภาพป้ายวัดศalaแดงเนื้อ ภาพศาลาไม้น้ำบริเวณวัด ภาพบรรยายกาศริมแม่น้ำเจ้าพระยา ภาพหอระฆัง ภาพป้ายแสดงแรงวัลต่า ฯ ที่หมู่บ้านได้รับ จะเห็นได้ว่าภาพโดยรวมของภาพชุดที่ 1 เป็นภาพที่เกี่ยวข้องในบริเวณวัดศalaแดงเนื้อ และในภาพชุดที่ 1 มีผู้ช่วยในการถ่ายภาพเนื่องจากตัวแทนวัยรุ่นไม่สะดวกด้านเวลาในการถ่ายภาพ ดังนั้นจึงต้องมีตัวแทนจากวัยหนุ่มสาวเป็นผู้ช่วยในการถ่ายภาพ

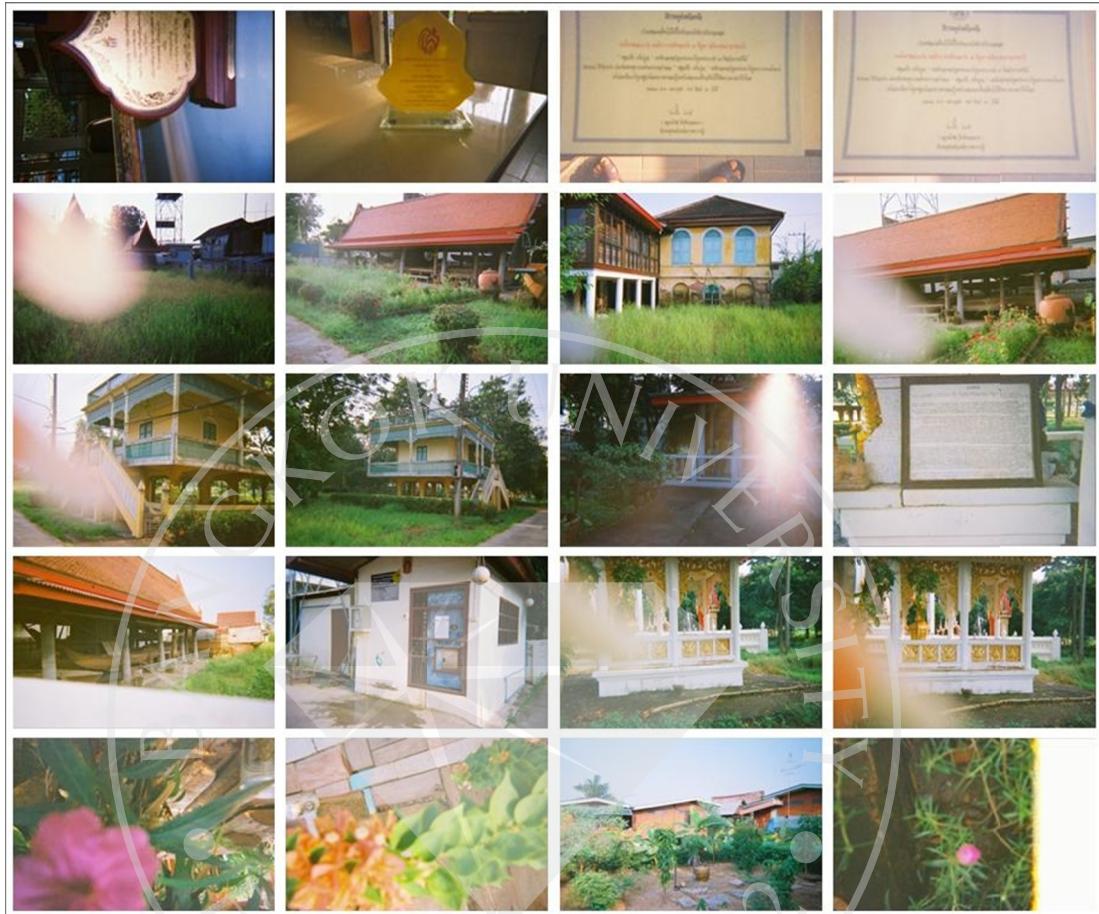
ภาพที่ 5.2: ภาพชุดที่ 1 ถ่ายภาพโดยตัวแทนวัยรุ่นมีตัวแทนจากวัยหนุ่มสาวเป็นผู้ช่วย

5.1.2 ผลการถ่ายภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ 2: วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 19 – 25 ปี

ภาพชุดที่ 2 มีภาพถ่ายทั้งหมด 25 ภาพ ดังภาพที่ 5.3 ได้แก่ ภาพโล่รางวัล ภาพประกาศนียบัตร ภาพพื้นที่สร้างพิพิธภัณฑ์ ภาพเรือกระแซง โรงเก็บเรือหรือพิพิธภัณฑ์เรือ ภาพหอไตรปิฎก ภาพอนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโน ภาพเจริญประวัติอนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ภาพตู้กรองน้ำ ภาพที่เก็บอธิ ภาพลุงแสน เทียนทอง (บุคคลสำคัญของหมู่บ้าน) ภาพดอกไม้ที่ปลูกที่หมู่บ้าน และภาพบ้านเรือนมอญ ซึ่งภาพชุดที่ 2 เป็นภาพที่เกี่ยวข้องกับภายในหมู่บ้านศาลาแดงเนื่อง

ภาพที่ 5.3: ภาพชุดที่ 2 ถ่ายภาพโดยตัวแทนวัยหนุ่มสาว

5.1.3 ผลการถ่ายภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ 3: วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปี

ภาพชุดที่ 3 มีภาพถ่ายทั้งหมด 30 ภาพ ดังภาพที่ 5.4 ได้แก่ ภาพรถเข็นสำหรับใส่ของบินทาตของพระสงฆ์ ภาพการทำความสะอาดหน้าบ้าน ภาพการป้องกันน้ำท่วมด้วยกระสอบทราย ภาพการเดินในหมู่บ้าน ภาพน้ำท่วม ภาพไม้ไผ่น้ำท่วม ภาพไม้ไผ่น้ำท่วม ภาพการทำความสะอาดได้清爽 ภาพศาลา rim น้ำ และการใช้เรือ ภาพศาลาพระภูมิอุเบย় ภาพบรรยายกาศน้ำท่วมริมแม่น้ำเจ้าพระยา ภาพกิจกรรมประจำวัน (การทำบุญตักบาตร การซักผ้า การล้างจาน) ภาพการใช้จักรยานของผู้สูงอายุ ภาพการจัดเรียงล๊อตเตอรี่ และภาพพระบินทาตในตอนเช้า ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาพโดยรวมของภาพชุดที่ 3 เป็นภาพเกี่ยวกับบิ๊บิ๊วิ๊ตหรือกิจกรรมประจำวันของคนในหมู่บ้านศาลาแดงเหลือ

ภาพที่ 5.4: ภาพชุดที่ 3 ถ่ายภาพโดยตัวแทนวัยผู้ใหญ่

5.1.4 ผลการถ่ายภาพจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ 4: วัยสูงอายุโดยมีตัวแทนวัยผู้ใหญ่เป็นผู้ช่วยถ่ายภาพ

ภาพชุดที่ 4 มีภาพถ่ายทั้งหมด 24 ภาพ ดังภาพที่ 5.5 ได้แก่ ภาพบรรยายกาศริมแม่น้ำเจ้าพระยาในบริเวณวัดและบริเวณภายในหมู่บ้านที่ติดริมแม่น้ำ โดยรวมเป็นภาพสถานการณ์ปัจจุบันและเกิดขึ้นทุกๆปีของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอื่นภาพชุดที่ 4 มีข้อจำกัดด้านเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายภาพคือ ผู้สูงอายุไม่ถนัดในการถ่ายภาพจึงทำให้ต้องให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นวัยผู้ใหญ่เข้ามาเป็นตัวแทนในการถ่ายภาพ

ภาพที่ 5.5: ภาพชุดที่ 4 ภาพถ่ายโดยมีตัวแทนวัยสูงอายุโดยมีตัวแทนวัยผู้ใหญ่เป็นผู้ช่วย

จากผลการศึกษาในส่วนที่ 1 มีภาพถ่ายที่ได้จากการกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 99 ภาพในหัวข้อ “วิถีชีวิตริมแม่น้ำเจ้าพระยา” สามารถแยกแยะเป็นตาราง ได้ดังนี้

ตารางที่ 5.1: แสดงการแยกแยะภาพถ่ายจากการกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม

ลำดับ ที่	รูปภาพ	จำนวน ภาพ	ภาพชุด ที่ 1	ภาพชุด ที่ 2	ภาพชุด ที่ 3	ภาพชุด ที่ 4
1	กุฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโน	2	/	/		
2	ศาลาธรรม	1	/			
3	เสาหงส์	1	/			
4	ศาลาการเปรียญ	1	/			
5	เจดีย์มณฑล	5	////			/
6	ป้ายวัดศาลาแดงเห็นอ	3	///			
7	ศาลาريمน้ำบริเวณวัด	2	//			
8	บรรยากาศศรีมแม่น้ำเจ้าพระยา	5	//			///
9	หอระฆัง	4	////			
10	ป้ายรางวัลต่างๆ ที่หมู่บ้านได้รับ บริเวณวัด	1	/			
11	โล่งวัด	2		//		
12	ปราการนียบัตร	2		//		
13	พื้นที่สร้างพิพิธภัณฑ์	1		/		
14	เรือโบราณ (เรือกรະเชง)	2		//		
15	โรงเก็บเรือ	3		///		
16	หอพระไตรปิฎก	3		///		
17	อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโน	2		//		
18	ป้ายประวัติอนุสรณ์พระอาจารย์ บุญนาค	1		/		
19	ตู้กรองน้ำ(ในหมู่บ้าน)	1		/		

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ): แสดงการแจกแจงภาพถ่ายจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม

ลำดับ ที่	รูปภาพ	จำนวน ภาพ	ภาพชุด ที่ 1	ภาพชุด ที่ 2	ภาพชุด ที่ 3	ภาพชุด ที่ 4
20	ที่เก็บอิฐรวมของหมู่บ้าน	1		/		
21	ลุงแสน เทียนทอง (บุคคลสำคัญ)	1		/		
22	ดอกไม้	3		///		
23	บ้านเรือนมอญ	2		//		
24	คนปั่นจักรยาน	3			///	
25	รถเข็นใส่ถ้วยไอ	2			//	
26	การทำความสะอาดหน้าบ้านใน ตอนเช้า	4			////	
27	วิธีการป้องกันน้ำท่วม ได้แก่ ใช้ กระสอบทราย, ทำที่กันสาภะ	4			////	
28	การทำบุญตักบาตรตอนเช้า	5			//////	
29	สถานการณ์น้ำท่วม	19			// ///// ///// //	
30	ศาลาริมน้ำ และ การใช้เรือ	1			/	
31	ศาลพระภูมิอุ่ย	2			//	
32	แม่บ้านซักผ้า และล้างจาน	2			//	
33	การเดินในบริเวณหมู่บ้าน	2			//	
34	อาชีพการขายลอตเตอรี่	1			/	
35	ถ้วยไอ	2			//	
36	พระบินทบาท	1			/	
37	เด็กว่ายน้ำ	2				//
รวมทั้งหมด		99				

ผลการศึกษาขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 จะเห็นได้ว่าเป็นสิ่งที่ตัวแทนต้องการจะนำเสนอภาพถ่ายที่สะท้อนความเป็นวิถีมอญของเข้า หรือสะท้อนความเป็นศalaແಡงເໜືອ ຈຶ່ງສາມາດແປ່ງມຽດກທາງວັນຮຽມທີ່ຈັບຕ້ອງໄດ້ແລະຈັບຕ້ອງໄມ້ໄດ້ຕາມວັຕຖປະສົງກິດການຕະຫຼາກຄົງມຽດກທາງວັນຮຽມຂອງພວກເຮົາບ້ານສາລາແດງເໜືອໂດຍໄດ້ດັ່ງນີ້

1) มຽດກທາງວັນຮຽມທີ່ຈັບຕ້ອງໄດ້ມີທັງໝາດ 19 ຮາຍການ ໄດ້ແກ່ ກຸ່ມພຣອາຈາຣຍົບຸນູ ນາຄ ປຸතຸມໂມ ສາລາຮຽມ ເສາຮ່າງສ ເຈົ້ຍມອງ ສາລາກາຣເບຣີຍູ ປ້າຍວັດສາລາແດງເໜືອ ສາລາຮົມນໍ້າ ໂອຮະໜັງ ປ້າຍຮາງວັລຕ່າງ ຖ້າທີ່ໜຸ່ງບ້ານໄດ້ຮັບ ໂລ່ວຮາງວັລ ປະກາສນີຍບັຕຣ ເຮືອໂບຣາລຸ (ເຮືອກຮະແຊງ) ໂຮງເກີບເຮືອ ໂອໄຕຮີ້ມູກ ອຸນສຮັນພຣອາຈາຣຍົບຸນູນາຄ ປຸතຸມໂມ ປ້າຍປະວັດອຸນສຮັນພຣອາຈາຣຍົບຸນູນາຄ ທີ່ເກີບອົງຮົມບ້ານເຮືອນມອງ ແລະຄ້ວຍໂອ ຈາກມຽດກທາງວັນຮຽມທີ່ຈັບຕ້ອງໄດ້ 19 ຮາຍການນີ້ ຍັກຕ້ວອຍ່າງມຽດກທາງວັນຮຽມທີ່ຈັບຕ້ອງໄດ້ບາງສ່ວນພຣົມຄຳສຳພາບຜົນຂອງກຸລຸ່ມຜູ້ໃຫ້ຂ້ອມຸລ (ກາພທີ່ 5.6 – 5.9)

ກາພທີ່ 5.6: ສາລາກາຣເບຣີຍູ ຈາກກາພຊຸດທີ່ 1

นางสาวทรรศนพร ໄຈອບ (ກາຮື່ອສາຮສ່ວນບຸຄຄລ, 9 ພຸສັຈິກາຍນ 2556) ຕັ້ງແທນກຸລຸ່ມຜູ້ໃຫ້ຂ້ອມຸລວ້າຫຸ່ມສາວກລ່າວວ່າ “ແຕ່ເດີມນັ້ນສາລາກາຣເບຣີຍູໜັງນີ້ເປັນອາຄາຣໄມ້ ໄນຍັກພື້ນແຕ່ເນື່ອງຈາກເຫຼຸກຮັບຜົນນໍ້າທ່ວມໃໝ່ໃນປີ 54 ທຳໃຫ້ພວກເຮົາບ້ານຊ່ວຍກັນອອກຄວາມຄິດເຫັນໃນການທຳຈະປັບປຸງສາລາກາຣເບຣີຍູໜັງນີ້ໃຫ້ເປົ້າໂຍ່ນໄດ້ມາກທີ່ສຸດ ໂດຍກາຍຍັກພື້ນໃຫ້ສູງເກີດ ແລະມີໄຕ່ຖຸນເພື່ອທຳກິຈກຣມຕ່າງ ຖ້າ ໄດ້”

ภาพที่ 5.7: เจดีย์มณฑล และเจดีย์องค์เล็ก 4 องค์ จากภาพชุดที่ 1

ผู้ถ่ายตั้งใจถ่ายภาพให้เห็นรายละเอียดโดยรวมของเจดีย์ ซึ่งจากภาพจะสังเกตเห็นได้ว่า รอบเจดีย์องค์ใหญ่นั้นจะมีเจดีย์องค์เล็ก ๆ อยู่ 4 องค์ล้อมรอบ ซึ่งนางสาวทรรศนพรใจชอบ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 พฤศจิกายน 2556) ตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวิทยาหนุ่มสาวบอกว่า “ชาวมณฑลความเชื่อว่า เจดีย์องค์เล็กนั้นคือที่อยู่ของเทวดาที่จะช่วยปกปักษากาเจดีย์องค์ใหญ่ ซึ่งความเชื่อนี้มีเฉพาะในชาวมณฑลเท่านั้น”

ภาพที่ 5.8: เรือกระแซงลำใหญ่ และโรงเก็บเรือ จากภาพชุดที่ 2

ภาพเรือกระแซงลำใหญ่ เป็นภาพที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตเก่า ๆ ของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี โดยผู้ถ่ายเล่าว่าเรือนี้เป็นเรือที่บรรพบุรุษใช้หาเลี้ยงชีพตั้งแต่สมัยที่ตนยังไม่เกิด เพราะอาชีพการค้าขายทางเรือได้หายไปแล้ว จากการสัมภาษณ์นางสาวทรรศนพร ใจชอบ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 พฤศจิกายน 2556) ตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวิทยาหนุ่มสาวกล่าวว่า “ก็รู้สึกดีใจที่ชาวบ้านรุ่น

ผู้ใหญ่ร่วมกันสร้างโรงเก็บเรือขึ้นมาเพื่อให้รุ่นลูกรุ่นหลานนั้นได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติของตนเองว่า เราเป็นใคร? ทำอะไรมาบ้าง?" ซึ่งโรงเก็บเรือสร้างขึ้นในปี 2545 ในปัจจุบันมีเรือทั้งหมด 10 ลำด้วยกัน

ภาพที่ 5.9: อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม จากภาพชุดที่ 2

"พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโมหรือหลวงพ่อคำ ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก แม้ปัจจุบันท่านมรณภาพไปแล้วแต่ความเคารพยังคงอยู่ ชาวบ้านรุ่นผู้ใหญ่ผู้สูงอายุยังคงยึดหลักคำสอนของท่านและเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ส่งผ่านรุ่นสู่รุ่น ทำให้รุ่นลูกรุ่นหลานให้ความเคารพนับถือท่านเช่นกัน" จากการบอกเล่าของนางสาวทรรศนพร ใจขอบ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 พฤศจิกายน 2556) ตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยหนุ่มสาว

2) มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มีทั้งหมด 4 รายการ ได้แก่ การทำบุญตักบาตรในตอนเช้า การใช้เรือ การทำความสะอาด และวิธีการป้องกันน้ำท่วม ถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จะสืบสานทางภาษาถ่ายทอดได้แค่ 4 รายการแต่ทั้งหมดก็สามารถที่จะสืบท่องความเป็นตัวตนของวิถีมอยุไถอย่างดี จากคำสัมภาษณ์ของผู้ถ่ายภาพ (ภาพที่ 5.10 – 5.12)

ภาพที่ 5.10: การทำบุญตักบาตรในตอนเช้าเป็นประจำของชาวบ้าน จากภาพชุดที่ 3

นายนพดล แสงปัลส์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 พฤศจิกายน 2556)

ตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่กล่าวอย่างภูมิใจว่า “ชาวบ้านในหมู่บ้านปฏิบัติตามครรลองครองธรรม ยึดหลักทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ และช่วยกันธนบูรุงศาสนาให้คงอยู่สืบไปมาโดยตลอด อย่างภาพที่ถ่ายจะเห็นว่า เม็กระทั้งเกิดเหตุน้ำท่วม ชาวบ้านก็ยังคงออกไปทำบุญตักบาตรอยู่เหมือนเช่นเดิม”

ภาพที่ 5.11: การใช้เรือ จากภาพชุดที่ 3 และภาพสถานการณ์น้ำท่วมจากภาพชุดที่ 4

ภาพเรือพายลำเล็กจอดเทียบข้างศาลา rim น้ำในสถานการณ์น้ำท่วมของหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ ถ่ายภาพโดยนายนพดล แสงปัลส์ และนายมาวนพ แก้วหยก (การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 ธันวาคม 2556) ตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ และผู้ช่วยถ่ายภาพในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุกล่าวว่า “แม้จะน้ำท่วมแต่ชาวบ้านก็ใช้ชีวิตได้อย่างปกติ ไม่ได้รีบสึกลำบากเลย กลับมีความคิด

ว่าในทางบวกว่าดีด้วยซ้ำที่เราได้กลับมาพายเรือกันเหมือนแต่ก่อนอีกครั้ง” ซึ่งภาพเดียย์ที่เห็น ผู้ถ่ายก็ได้พายเรือออกไปเก็บภาพนั้นมา

ภาพที่ 5.12: รถเข็นถ้วยโอลิตอนเข้าขณะที่พระบินทบาท จากภาพชุดที่ 4

ภาพนี้ไม่ได้สื่อถึงถ้วยโอลิเป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้เท่านั้น แต่ผู้ถ่ายภาพ นายนพดล แสงปลัง และนายมานพ แก้วหยก (การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 ธันวาคม 2556) ตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลถ้วยโอลิ แหล่งผู้ช่วยถ่ายภาพในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลถ้วยสูงอายุยังเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการเข็นรถเข็นถ้วยโอลิเพิ่มเติมอีกว่า “รถเข็นที่เข็นตามพระบินทบาท โดยคนเข็นรถจะเป็นคนในหมู่บ้านที่อาสาช่วยเหลือ จะไม่มีการจ้างคนนอกมาเข็นรถเข็นเหมือนกับวัดอื่น ๆ ถ้าวันไหนคนเข็นรถไม่ว่าง ชาวบ้านที่อาชญาทำบุญก็จะช่วยกันเข็นรถให้ จากบ้านหลังที่ 1 ส่งต่อไปให้บ้านหลังที่ 2 และบ้านหลังที่ 2 ส่งต่อไปบ้านหลังที่ 3 ส่งต่อกันแบบนี้จนไปถึงบ้านหลังสุดท้าย และคนที่บ้านหลังสุดท้ายจึงเข็นรถกลับไปวัด ซึ่งเป็นการร่วมมือร่วมใจกันของคนในหมู่บ้านที่มีความถ้อยที่ลักษณะเดียวกัน”

เรื่องราวดีๆ หรือข้อมูลที่ได้จากการถ่ายภาพทำให้เราทราบถึงหลาย ๆ สิ่ง ซึ่งสามารถที่จะสะท้อนความคิดของผู้ถ่าย วัฒนธรรมของพวกราษฎร์ได้โดยบางสิ่งที่เข้าไม่สามารถที่จะบอกกับผู้ศึกษาได้โดยตรงแต่อาจส่งผ่านมาทางการเล่าเรื่องราวด้วยรูปภาพนั้น ๆ (Clark-Ibanez, 2004; Douglas, 2002; Rose, 2007 และ Walker, 1999) จากมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในส่วนที่ 1 จะนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับในการทำแผนที่ทำมือร่วมกันระหว่างผู้ศึกษาและชาวบ้านศาลาแดงเนื้อในส่วนที่ 2 ต่อไป

5.2 การศึกษาความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือผ่านกิจกรรมการวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ศึกษากับชาวบ้านศาลาแดงเหนือ

การวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วมจะแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 5 กลุ่มตามช่วงอายุที่กำหนดไว้ ได้แก่ วัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี วัยรุ่นช่วงอายุ 12-18 ปี วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 19-25 ปี วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี และวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป การวางแผนที่ทำมือจะทำกิจกรรมเป็นกลุ่มประมาณ 3 - 5 คนต่อการวางแผนที่ 1 แผนที่ ซึ่งคำตามที่จะถามกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะเกี่ยวกับสิ่งที่ตัวแทนกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่อยู่ในหมู่บ้านของตนหรือสิ่งที่ควรอนุรักษ์และทำนุบำรุงให้คงอยู่ต่อไป โดยผู้ศึกษาเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการทำแผนที่เท่านั้น โดยมีผลการศึกษาความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือผ่านกิจกรรมการวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ศึกษา กับชาวบ้านศาลาแดงเหนือ ดังนี้

5.2.1 การทดสอบเครื่องมือการวางแผนที่ทำมือกับกลุ่มทดสอบก่อนลงพื้นที่จริง

ก่อนการลงพื้นที่จริง ผู้ศึกษาได้ทำการทดสอบเครื่องมือการวางแผนที่ทำมือกับนักศึกษาปริญญาโท คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ สาเหตุที่เลือกทดสอบกับกลุ่มนักศึกษาปริญญาโทกลุ่มนี้ เนื่องจากนักศึกษาได้ใช้พื้นที่หมู่บ้านศาลาแดงเหนือเป็นแบบฝึกหัดในการเก็บข้อมูลและได้ลงพื้นที่เพื่อฝึกฝนในการเก็บข้อมูลจริงมาแล้ว 2 ครั้งในรายวิชา IA613 Social and Cultural Processes in Interior Architecture การทดสอบเครื่องมือวัดถุประสงค์เพื่อฝึกฝนการทดลองเก็บข้อมูลด้วยวิธีนี้ หากเมื่อพบร่องรอยใดๆ ก็สามารถนำปัญหาที่พบนั้นไปปรับแก้ในขั้นตอนการวางแผนที่ทำมือกับชาวบ้านในวิธีการให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น และจุดประสงค์อีกประการคือ ต้องการสำรวจมรดกทางหมู่บ้าน เช่น สถานที่สำคัญต่าง ๆ จากมุมมองของคนภายนอกเพื่อกำหนดเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสำรวจจากผู้ที่อาศัยในหมู่บ้านในวิธีการที่ 1 การดึงข้อมูลจากภาพถ่ายก่อนการเก็บข้อมูลจริงภาคสนาม ณ หมู่บ้านศาลาแดงเหนือมีผลการทดสอบเครื่องมือการใช้แผนที่ทำมือในการหารดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือดังนี้

การทดสอบเครื่องมือผู้ศึกษาได้ทำการคัดเลือกตัวแทนจากนักศึกษาปริญญาโททั้งหมดในรายวิชา 7 คนและระหว่างที่ทำการทดสอบได้มีผู้สนใจเพิ่มเติมอีก 3 คน รวมทั้งหมด 10 คน ได้แก่ 1) นางสาวรัชดา แต่งตั้ง 2) นายกิตติพงศ์ พิชาดุลย์ 3) ร.ต. สุวิชา เด่นสิริมงคล 4) นายชาญวุฒิ แซ่จุ่ง 5) นายทศพร วงศ์ไทย 6) นายธีระเชษฐ์ พงษ์นะเรศ 7) นางสาวพนิดา ศิปลกิจ 8) ว่าที่ร้อยตรี กิตติพล จึงเจริญพาลิชัย 9) นายปวารຍ์ สุขุมะโน 10) นางสาวกนกอร ทองกลึง โดยการแจกปากกาสี 7 สี เพื่อให้แต่ละคนได้วาดและเพื่อให้ปากกาสีเป็นสีสันลักษณ์ประจำตัวของตัวแทนได้ โดยวัดลงในกระดาษ A4 ที่ตอกันเป็นลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้าແเน่นใหญ่ เพื่อให้มีพื้นที่ในการวางแผนที่ที่มีขนาดใหญ่ และก่อนที่ตัวแทนกลุ่มทดสอบจะลงมือวางแผนที่ ผู้ศึกษาขอให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมวางแผนที่ของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือตามความทรงจำที่เคยได้ไปที่

หมู่บ้านมา ผู้ร่วมกิจกรรมแต่ละคนช่วยกันวาดสิ่งที่ตนจำได้หรือสิ่งที่เห็นว่าเป็นสถานที่เด่น ๆ หรือ เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอีซึ่งระหว่างการวาดผู้ศึกษาได้สอบถามเกี่ยวกับ สถานที่ที่ผู้เข้าร่วมคาดว่ามีความสำคัญอย่างไร ขณะการดำเนินกิจกรรม โดยมีผู้ศึกษาอยู่ให้คำชี้แนะ หรือคุยกับผู้เข้าร่วมในกิจกรรม มีส่วนร่วมกันของแต่ละคนที่เข้าร่วมกิจกรรมการทดสอบเครื่องมือ และ ระหว่างการวาดแผนที่ผู้ศึกษาได้ทำการสังเกตผู้ทำกิจกรรม รวมทั้งการบันทึกข้อมูลโดยการถ่ายภาพ และจดบันทึก

ภาพที่ 5.13: ภาพระหว่างการทดสอบเครื่องมือการทำแผนที่เดินดินแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลา-แดงเห็นอ

ระหว่างการทำกิจกรรมการวาดแผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วมนี้ ผู้ศึกษาได้สังเกตเห็น ว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนมีความสมัครใจและให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งตอนแรกมี ผู้เข้าร่วมเพียง 7 คนเท่านั้นแต่พอเริ่มมีการวางแผนสถานที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มมีผู้ที่สนใจจาก 7 คนที่เข้าร่วมจนเป็น 10 คน และแต่ละคนที่เข้ามามีบทบาท เช่น การช่วยออกแบบคิดเห็น ช่วยคิด สถานที่และบอกกล่าวให้ผู้ที่มีปากการวางแผนกระดาษ หรือ การวางแผนสถานที่ใดในแผนที่ ผู้เข้าร่วมก็ช่วยกันบอกและทำการแก้ไขโดยการทำเครื่องหมายบอกไว้ในแผนที่

ภาพที่ 5.14: แผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศalaแดงเนื้อ วัดโดยกลุ่มนักศึกษา
ปริญญาโท

ตามวัตถุประสงค์ในการทดสอบเครื่องมือนี้ปัญหาที่พบและข้อปรับปรุงเครื่องมือในการวางแผนที่ทำมือกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลก่อนลงพื้นที่จริง มี 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 การลงพื้นที่ครั้งต่อไปหรือการลงพื้นที่จริง ความมีการเตรียมกล้องวิดีโอด้วยการบันทึกภาพเพิ่มเติม ให้สามารถนำกลับมาดูอีกครั้ง เพื่อเก็บรายละเอียดและได้ข้อมูลที่ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น ประเด็นที่ 2 การทำกิจกรรม เช่นนี้ ควรมีทีมงานหรือมีผู้ช่วยเพิ่มอย่างน้อย 1 - 2 คนเพื่อเป็นผู้ช่วยให้กับผู้ศึกษาในการจดบันทึกบันทึกภาพหรือวิดีโอด้วยเพิ่มเติม ต่อมาประเด็นที่ 3 การเตรียมอุปกรณ์ ควรใช้กระดาษแผ่นใหญ่แผ่นเดียวในการวางแผนที่ แต่ในครั้งนี้ผู้ศึกษาแก้ปัญหาโดยการนำกระดาษ A4 มาต่อ กัน แต่การเก็บข้อมูลจริงควรใช้กระดาษแผ่นใหญ่ และประเด็นที่ 4 ผู้ศึกษาควรเตรียมปากกาสีครบทุกคน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

5.2.2 การออกแบบแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศalaแดงเนื้อโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
วัยเด็กซึ่งอายุน้อยกว่า 12 ปี

ผู้เข้าร่วม ได้แก่ 1) ดร. รัตนตา บุณทอง อายุ 10 ปี 2) ดร. ศรันภัทร โพธิ์เลิศ อายุ 10 ปี 3) ดร. พัชราภา แจ่มแจ้ง อายุ 9 ปี

คำถานนำการวางแผนที่ของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอคือ ถ้าจะให้วัดแผนที่ของหมู่บ้านเรานีกถึงสถานที่ได้เป็นอย่างแรก หรือควรจะเริ่มจากตรงไหนก่อน แล้วจะให้เลือกปากกาสีประจำตัว โดยเริ่มแรกนั้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ตอบคำถามว่าสถานที่ที่นักถึงสิ่งแรกคือ วัดศาลาแดงเห็นอ แต่ไม่สามารถระบุตำแหน่งบนกราดใหญ่ที่เตรียมสำหรับวางแผนที่ได้ ผู้ศึกษาจึงเป็นผู้เริ่มต้นการวางแผนโดยเริ่มจากวัด และแม่น้ำเพื่อเป็นกรอบอกทิศทางให้การวางแผนที่ต่อ ๆ ไป

เมื่อมีจุดศูนย์กลางเป็นวัดแล้ว ต่อมากลุ่มผู้ให้ข้อมูลก็เริ่มบอกสถานที่ต่าง ๆ ที่ตนนึกเข่น ห้องสมุด ต้นไม้ ต้นเข็ม ศาลาเรือน้ำในวัด โรงเก็บเรือ สนามเด็กเล่น แต่ยังไม่ได้วัดลงในแผนที่ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต้องการที่จะเปลี่ยนสีปากกาโดยอย่างจะวดสถานที่ต่าง ๆ ในสีปากกาที่ไม่ซ้ำกัน ดังนั้นแล้วผู้ศึกษาจึงต้องทำการต้องการของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเมื่อสีปากกาแล้ว ด.ญ.ศรันภัทร ได้เริ่มวางแผน ห้องสมุด ต้นเข็ม (บริเวณวัด) ต่อมากลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 คนก็เริ่มช่วยกันวดสนามเด็กเล่น สนามฟุตบอล ร้านค้า 2 แห่ง ในหมู่บ้านพร้อมทั้งบอกชื่อเจ้าของร้านค้า เครื่องกรองน้ำ และบ้านของตนเองโดยเขียนชื่อตนเองระบุไว้ในแผนที่ด้วยโดยวัดสถานที่ก่อน - หลังตามลำดับที่กล่าวไว้ข้างต้น หลังจากนั้นผู้ศึกษาจึงตั้งคำถามชี้อีกรังว่ามีสิ่งใดอีกรือไม่อาจจะเป็นวัตถุหรือสถานที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจึงช่วยกันคิดบททวนแล้วจึงได้วัดเรือที่อยู่ใกล้เคียงกับบริเวณต้นเข็มที่วัดก่อนหน้านี้ หลังจากนั้นก็ทำการตอกแต่งแผนที่โดยการวางแผนต้นไม้ สัตว์เลี้ยงเพื่อให้แผนที่อกรามสวยงามแต่ไม่ได้คำนึงถึงสถานที่ต่าง ๆ ที่สำคัญแล้ว ดังนั้นผู้ศึกษาจึงถามชี้อีกรังเกี่ยวกับบริเวณวัดว่ามีสิ่งใดที่สำคัญในบริเวณนั้นแล้วจึงไม่ต้องการอะไร เพิ่มเติมอีก

หลังจากที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้วัดแผนที่ทำมือหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอเสร็จแล้ว ผู้ศึกษาจึงถามคำถามเกี่ยวกับความสำคัญของสถานที่ที่วัดลงในแผนที่ หรือไปที่ใดบ่อย ๆ คำตอบคือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะมาที่วัดเมื่อมีการรวมตัวกันของคนในหมู่บ้านพระตามผู้ใหญ่ที่บ้านมา และการเข้าร่วมประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้านเป็นประจำ เช่น ประเพณีสงกรานต์ และการทำบุญตักบาตรบ้างเมื่อไม่ได้ไปโรงเรียน ดังนั้นสถานที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็กให้ความสำคัญมากที่สุดคือ วัดที่เป็นศูนย์รวมของคนในหมู่บ้าน เรื่องะแซงลำใหญ่ และบริเวณภายในหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอ ตามลำดับ

ภาพที่ 5.15: การวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเหนือระหว่างผู้ศึกษา กับ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็ก

ภาพที่ 5.16: แผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็ก

5.2.3 การออกแบบแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วมหมู่บ้านศาลาแดงเหนือโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 17 ปี

ผู้เข้าร่วม ได้แก่ 1) ดร. ณัฐนันท์ ศิริยศ อายุ 12 ปี 2) ดร. สิทธิโชค ใจธรรม อายุ 12 ปี และ นายแจ็ค อายุ 15 ปี

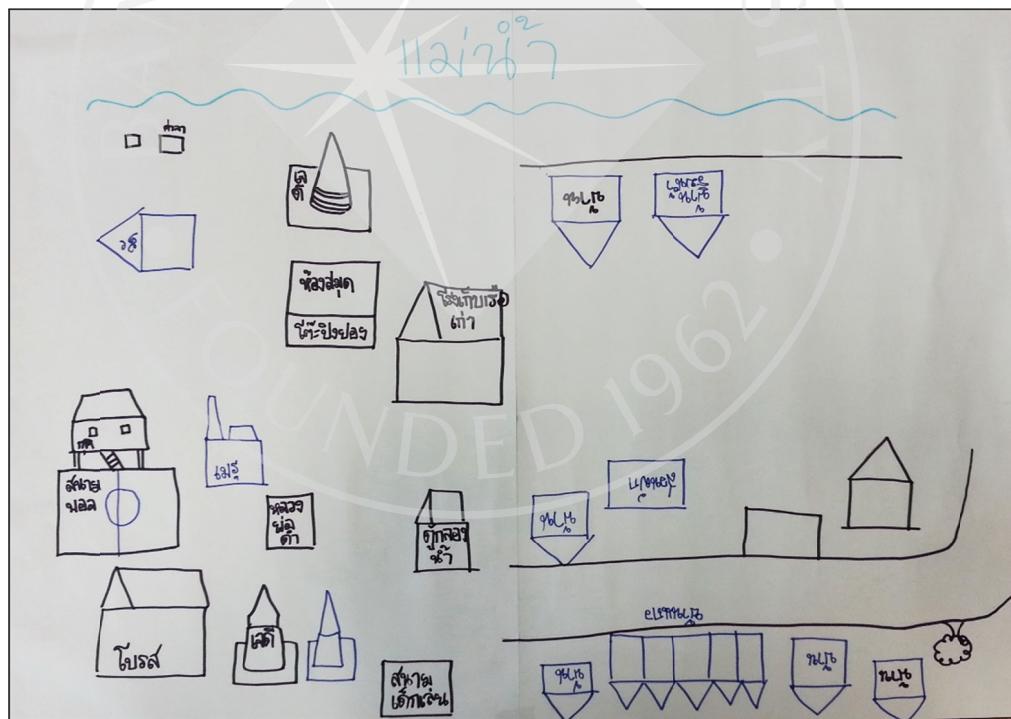
คำตามนำการวางแผนที่ของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอคือ ถ้าจะให้วัดแผนที่ของหมู่บ้านเรานี้ก็ถึงสถานที่ได้เป็นอย่างแรก หรือควรจะเริ่มจากตรงไหนก่อน แล้วจะให้เลือกปากกาสีประจำตัว หลังจากนั้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเริ่มพูดสถานที่ที่ตนนึกถึงหรือคิดว่าสำคัญโดยเริ่มจากที่บริเวณวัดก่อน แต่ยังไม่ได้วัดลงในกระดาษที่เตรียมไว้ เพราะไม่ทราบจะเริ่มวาดอย่างไร ดังนั้นแล้วผู้ศึกษาจึงجادแม่น้ำเพื่อเป็นทิศทางให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถยึดทิศทางและวาดสถานที่ต่าง ๆ ลงในแผนที่ได้ หลังจากนั้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 2 คน คือ ด.ช.ณัฐนนท์ ใช้ปากกาสีดำ และด.ช.สิทธิ์โชค ใช้ปากกาสีน้ำเงินกีเริ่มซ่วยกันวาดสถานที่บริเวณวัด ได้แก่ ศาลา rim น้ำ วัดศาลาแดงเห็นอ เจดีย์ห้องสมุด โต๊ะปิงปอง โรงเก็บเรือเก่า ต้อมาจึงวาดสนามฟุตบอลที่ตนทั้ง 2 ไปเล่นเป็นประจำ และเริ่มวาดสถานที่โดยรอบของสนามฟุตบอล คือ เมรุ หลวงพ่อคำหรืออนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม โบสถ์ กุฎิพระ สนามเด็กเล่น เจดีย์บริเวณโบสถ์ ตึกรองน้ำ ส่วนบริเวณที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวาดลงแผนที่คือ บริเวณภายในหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอโดยเริ่มวาดถนนทางเข้าหมู่บ้านก่อน ตามด้วยการวาดบ้านหลังเดี่ยว บ้านตึกแฝด ต้นมะม่วง สวนกล้วย สวนผัก ร้านค้า และบริเวณบ้าน rim น้ำ เป็นสิ่งสุดท้ายที่ร่วมกันวาดลงในแผนที่ เมื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเขียนแผนที่ของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอเสร็จแล้ว ผู้ศึกษาจึงถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอีกรอบว่ามีสิ่งใดเพิ่มเติมในแผนที่อีกรือไม่ จึงได้คำตอบว่า “ไม่มีแล้ว โดยในการทำแผนที่นายแจ็คเป็นเพียงคนบอกกล่าวสถานที่ที่ตนนึกถึงเท่านั้นไม่ได้เข้ามาร่วมวางแผนที่ด้วย”

ซึ่งระหว่างการทำแผนที่ผู้ศึกษาได้สอบถามถึงรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ที่วาดลงในแผนที่ด้วยว่า มาปอยหรือไม่ และมาสถานที่นั้น ๆ เพราะเหตุผลใด ในส่วนของบริเวณวัด กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมักจะมาเล่นกันหรือทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนในวัยเดียวกัน เช่น การเล่นปิงปอง การปั่นจักรยาน เป็นต้น และเข้าร่วมทำกิจกรรมทางศาสนาด้วย เช่น ประเพณีสงกรานต์ และการทำบุญตักบาตรบ้างเมื่อเป็นวันหยุด ไม่ต้องไปโรงเรียน ดังนั้นแล้ว วัดจึงเป็นสถานที่สำคัญที่สุดที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยรุ่นนึกถึง ส่วนอันดับ 2 สิ่งที่สำคัญที่กลุ่มนี้เลือกคือ โรงเก็บเรือที่มีเรือโบราณที่ควรอนุรักษ์ไว้ สุดท้ายคือ อนุสรณ์หลวงพ่อคำหรือพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโมที่ผู้ใหญ่ของหมู่บ้านให้ความเคารพและเล่าเรื่องราวคำสอนของท่านสืบมาจนรุ่นลูกรุ่นหลานได้รับรู้ และปฏิบัติตาม

ภาพที่ 5.17: การวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเหนือระหว่างผู้ศึกษา กับ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยรุ่น

ภาพที่ 5.18: แผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยรุ่น

5.2.4 การออกแบบแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วมหมู่บ้านศาลาแดงเหนือโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัย
หนุ่มสาวช่วงอายุ 18 - 25 ปี

ผู้เข้าร่วม ได้แก่ 1) นางสาวทรรศนพร ใจชอบ อายุ 23 ปี มีผู้เข้าร่วมวางแผนที่
ในช่วงอายุนี้ เพียง 1 คนเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุนี้ไม่สอดคล้องกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมการวางแผนที่

เดินดินร่วมกัน เพราะต้องเรียนหนังสือหรือทำงานในวันจันทร์ - วันศุกร์และเรียนพิเศษในวันเสาร์และวันอาทิตย์จึงไม่สะดวกในการรวมกลุ่มร่วมวางแผนที่

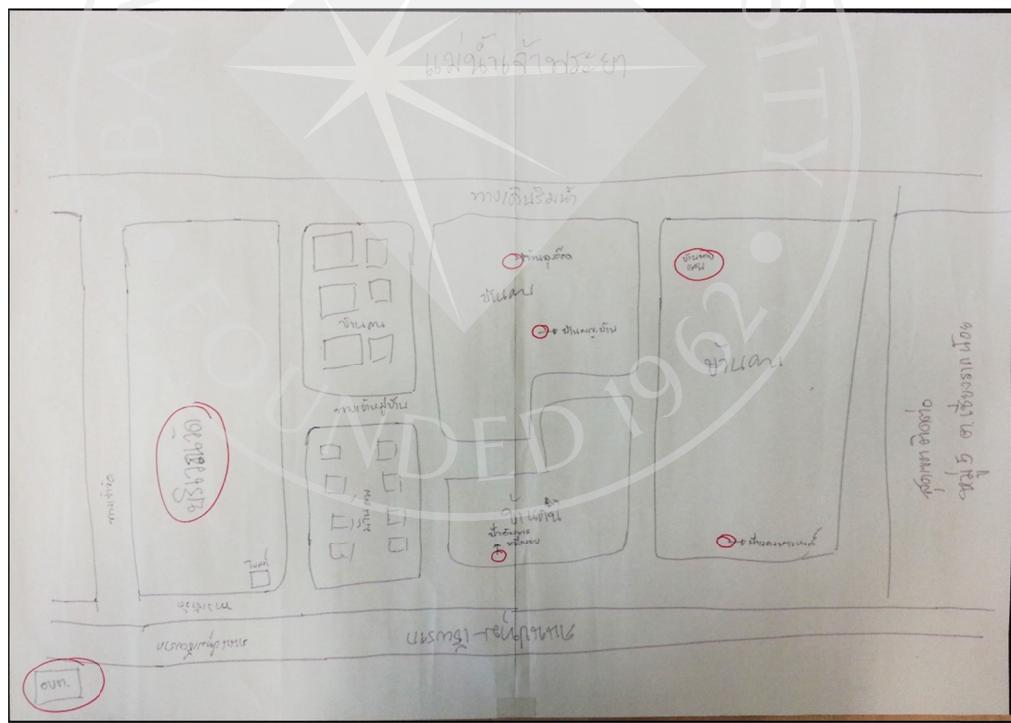
คำานำการวางแผนทีของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือคือ ถ้าจะให้วัดแผนทีของหมู่บ้านเรา นึกถึงสถานที่ได้เป็นอย่างแรก หรือควรจะเริ่มจากตรงไหนก่อน แล้วจึงให้เลือกปากกาสีประจำตัว โดยนางสาววรรณพรเลือกปากกาสีเทาได้เริ่มวางแผน (ซอย ทางดินริมน้ำ) เป็นอันดับแรกเพื่อเป็นการกำหนดเขตหรือพื้นที่การวางแผนที่ และเขียนบอกทิศทางโดยการวางแผนแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมากดจุดศูนย์กลางของหมู่บ้าน เริ่มจากบริเวณวัด โดยผู้ให้ข้อมูลวัดเป็นสี่เหลี่ยมแล้วเขียนชื่อโดยรวมว่าที่ตั้งของบริเวณวัด และโบสถ์สถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ลำดับต่อมาผู้ให้ข้อมูลได้วัดสี่เหลี่ยมเป็นสัญลักษณ์ของบ้านและได้เขียนกำกับในขอบเขตนั้น ๆ ว่าบ้านคน พร้อมทั้งเขียนบอกตำแหน่งบ้านคนที่มีความสำคัญประจำหมู่บ้านได้แก่ 1) บ้านลุงอ้อด ประญ์ชาวบ้านที่คนทั้งหมู่บ้านให้ความเคารพในความสามารถทั้งด้านประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นผู้นำในการพัฒนาหมู่บ้านศาลาแดงเหนือด้วย 2) บ้านผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำหรือตัวแทนของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เป็นแกนหลักในการพัฒนาหมู่บ้านเช่นกัน 3) บ้านป้าอ้มพร ผลิตหมีกรอบซึ่งเป็น O-TOP ประจำหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ 4) บ้านนายแสน บ้านอายุ 150 ปี ซึ่งเป็นบ้านเก่าแก่หลังสุดท้ายของจังหวัดปทุมธานีที่สร้างขึ้นด้วยไม้สักทั้งหลัง 5) บ้านป้าแดงหางทรง หางทรงสีเป็นงานประดิษฐ์เก่าแก่ที่ใช้ในพิธีกรรมในประเพณีสงกรานต์ทุก ๆ ปีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันยังคงสืบทอดการประดิษฐ์หางทรงส้อยเช่นเคย และสิ่งสุดท้ายที่วางแผนคือ องค์การบริหารส่วนตำบลเขียงรakan้อย (อบต.) สถานที่นี้ถือเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาหมู่บ้านศาลาแดงเหนือและส่งเสริมด้านวัฒนธรรมของหมู่บ้านด้วย

หลังจากการวางแผนที่ทำมือหมู่บ้านศาลาแดงเหนือเสร็จ ผู้ศึกษาจึงสามารถเกี่ยวกับสถานที่ที่ไปบ่อย ๆ โดยผู้ให้ข้อมูลตอบว่า จะมาที่วัดศาลาแดงเหนือเมื่อมีกิจกรรมที่ต้องรวมตัวกัน เช่นการจัดประชุมหรืออบรมอาชีพของคนในหมู่บ้าน และการจัดประเพณีต่าง ๆ เช่นประเพณีสงกรานต์ ส่วนการทำบุญตักบาตรนั้นตนทำเป็นประจำเมื่อมีโอกาส ถ้าวันไหนต้องไปมหาวิทยาลัยก็จะตักบาตรทำบุญก่อนไปเรียนหนังสือ โดยลำดับการให้ความสำคัญของสิ่งหรือสถานที่ต่าง ๆ ที่วัยหนุ่มสาวเลือก 3 ลำดับแรก คือ บริเวณวัดทั้งหมด บ้านลุงแสน 150 ปี และ องค์การบริการส่วนตำบลเขียงรakan้อย

ภาพที่ 5.19: การวางแผนที่เดินดินอย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเหนือระหว่างผู้ศึกษา กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยหนุ่มสาว

ภาพที่ 5.20: แผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยหนุ่มสาว

5.2.5 การออกแบบแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วมหมู่บ้านศาลาแดงเหนือโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี
 ผู้เข้าร่วมได้แก่ 1) คุณปรีนา อายุ 51 ปี 2) คุณพิสมัย อายุ 41 ปี 3) คุณฉรวย อายุ 59 ปี 4) คุณอุดม อายุ 63 ปี และ 5) คุณรัชนี อายุ 57 ปี

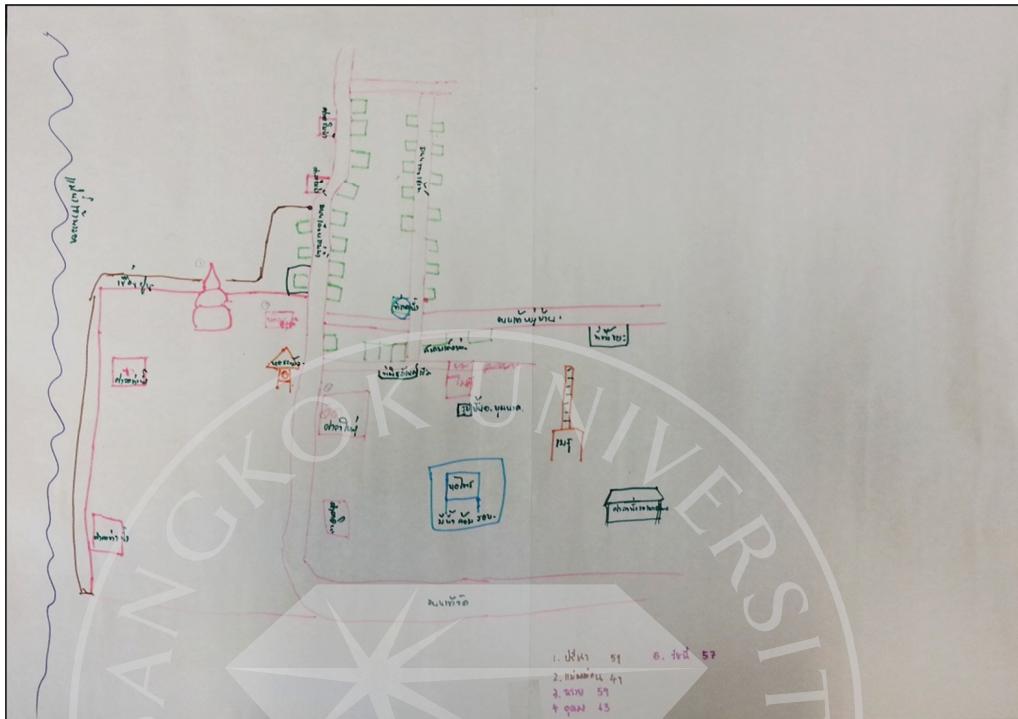
คำถานนำการวางแผนที่ของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอีก ถ้าจะให้วัดแผนที่ของหมู่บ้านเรานึกถึงสถานที่ได้เป็นอย่างแรก หรือควรจะเริ่มจากตรงไหนก่อน แล้วจึงเริ่มต้นการวางแผนที่เริ่มจากการวัดเป็นจุดศูนย์กลางก่อนโดยวัดสถานที่ก่อน - หลังตามลำดับ ดังนี้ เจดีย์ ศาลา ใหญ่ของวัดศาลาแดงเห็นอ ห้องสมุด ศาลาท่าน้ำ ถนน ซอยหมู่บ้าน แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นขอบเขตในการวางแผนที่ต่าง ๆ และบ้านเรือน ซึ่งในช่วงแรกของการวางแผนที่มีผู้เข้าร่วมวางแผนเพียง 2 คนคือ คุณปรีนา และคุณพิสมัย ซึ่งคนอื่น ๆ ได้แก่ คุณฉราย คุณอุดมและคุณรชนีเป็นเพียงผู้แสดงความคิดเห็นและบอกว่าควรจะสิ่งใดลงในแผนที่ จนกระทั่งคุณปรีนา และคุณพิสมัยร่วมกันวางแผน บริเวณวัดถนน ซอยและบ้านเรือนภายในหมู่บ้านเสร็จสิ้นแล้ว คุณฉรายจึงเข้ามาร่วมในการวางแผนเพิ่มเติมร่วมกับคุณปรีนา และคุณพิสมัย คาดพิพิธภัณฑ์เรือ ศาลาดิน รูปปั้นพระอาจารย์บุญนาค หอไตรปิฎก สนามเด็กเล่น ตุ๊กกดน้ำ ที่ทึ่งขยะ เมรุ ศาลานั่งรอแพศพ และหอระฆังพร้อมทั้งเขียนคำอธิบายเส้นทางว่า ถนนเส้นไหนเป็นทางเข้าวัด ทางเข้าหมู่บ้าน ถนนเรียบแม่น้ำ เชื่อมปุน เป็นต้น โดยมีคุณอุดม และคุณรชนีออกความเห็นตลอดการวางแผนที่หมู่บ้านศาลาแดงเห็นอุบลราชธานี โดยการวางแผนที่นี่ไม่สามารถที่จะกำหนดปากกาสีได้ เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต้องการที่จะเปลี่ยนปากกาไปตามลักษณะของพื้นที่ เช่น น้ำต้องเป็นสีฟ้าหรือน้ำเงิน เชื่อมปุนต้องเป็นสีน้ำตาล ถนนต้องเป็นสีชมพู เป็นต้น โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้กำหนดเองทั้งหมด

และหลังจากการวางแผนที่หมู่บ้านศาลาแดงเรียบร้อยแล้ว จึงถามสถานที่ที่ไปบ่อยหรือเห็นว่าสำคัญกับคนและหมู่บ้าน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลตอบว่า สถานที่ที่มีบ่อย ๆ เพื่อร่วมตัวกัน คือ วัด เมื่อ มีกิจกรรมหรือพิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ ทางศาสนา เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่ห้างทรงสี ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งจะจัดที่บริเวณวัด และการทำบุญตักบาตรเป็นประจำทุกวัน

ภาพที่ 5.21: การวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเห็นอุบลราชธานีผู้ศึกษา กับ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่

ภาพที่ 5.22: แผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่

5.2.6 การออกแบบแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วมหมู่บ้านศาลาแดงเหนือโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป

ผู้เข้าร่วม ได้แก่ 1) คุณหมื่น อายุ 75 ปี 2) คุณนุญล้วน อายุ 83 ปี 3) คุณสวัง อายุ 73 ปี และ 4) คุณประยูร อายุ 60 ปีขึ้นไป

คำถามนำการวางแผนที่ของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือคือ ถ้าจะให้วัดแผนที่ของหมู่บ้านเรานี้ก็ถึงสถานที่ใดเป็นอย่างแรก หรือควรจะเริ่มจากตรงไหนก่อน สิ่งแรกที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุพูดถึงคือ บริเวณภายในวัดโดยเริ่มจากเจดีย์มณฑลก่อน ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้เล่าเรื่องประวัติของเจดีย์ให้ผู้ศึกษาได้รับฟังว่า เดิมที่เจดีย์นี้เป็นทรงชเวดากองแต่เนื่องจากภัยธรรมชาติ ลมพายุแรงทำให้ต้นพิกุลได้หักโคนลงทับยอดเจดีย์ทำให้ยอดเจดีย์หัก จึงมีการซ่อมแซมใหม่เป็นทรงมุเตา สถานที่ที่สองคือ ศาลาธรรมโดยเล่าว่า ศาลาธรรมหลังนี้สร้างขึ้นเมื่อสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นอาคารเก่าแก่ที่ควรอนุรักษ์ไว้ สถานที่ที่สามคือ หอไตรปิฎก เป็นสิ่งที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุ ภูมิใจ และชื่นชมเป็นอย่างมาก โดยเล่าว่า หอไตรแห่งนี้ใช้เป็นที่เก็บคัมภีร์ ตำราใบลานเก่าแก่ไว้ตั้งแต่สมัยก่อนโดยการสร้างนั้น เป็นการเรียรายเงินจากคนในหมู่บ้านเอง หรือสร้างขึ้นเองโดยคนในหมู่บ้าน และในการออกแบบยังใช้แนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้านในการสร้างบ่อน้ำล้อมรอบหอไตรเอาไว เพื่อกันแมลงหรือปลวกเข้าไป ทำลายคัมภีร์หรือตำราใบลาน ทั้งนี้หอไตรแห่งนี้ยังใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญอีกด้วย

เช่น พิธีการสรงน้ำพระในประเพณีสงกรานต์โดยกล่าวว่า จะนิมนต์พระมาสรงน้ำพระใต้หอไตรในบริเวณที่เป็นบ่อน้ำ แต่ในปัจจุบันไม่ได้ปฏิบัติเช่นนี้แล้ว สถานที่ต่อมา คือ โบสถ์ เมรุ ที่นิกรองน้ำโบราณที่มาจากการประทศจีน และศาลา rim ตามลำดับ และสิ่งที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ยังคงปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเป็นประจำคือ การทำวัตรเย็นที่ศาลาการเบรียญวัดศาลาแดงเหนือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุจะรวมตัวกันสวดมนต์เป็นภาษาอุยกุลดังเดิมซึ่งหาฟังได้ยากและควรที่จะอนุรักษ์ต่อไป

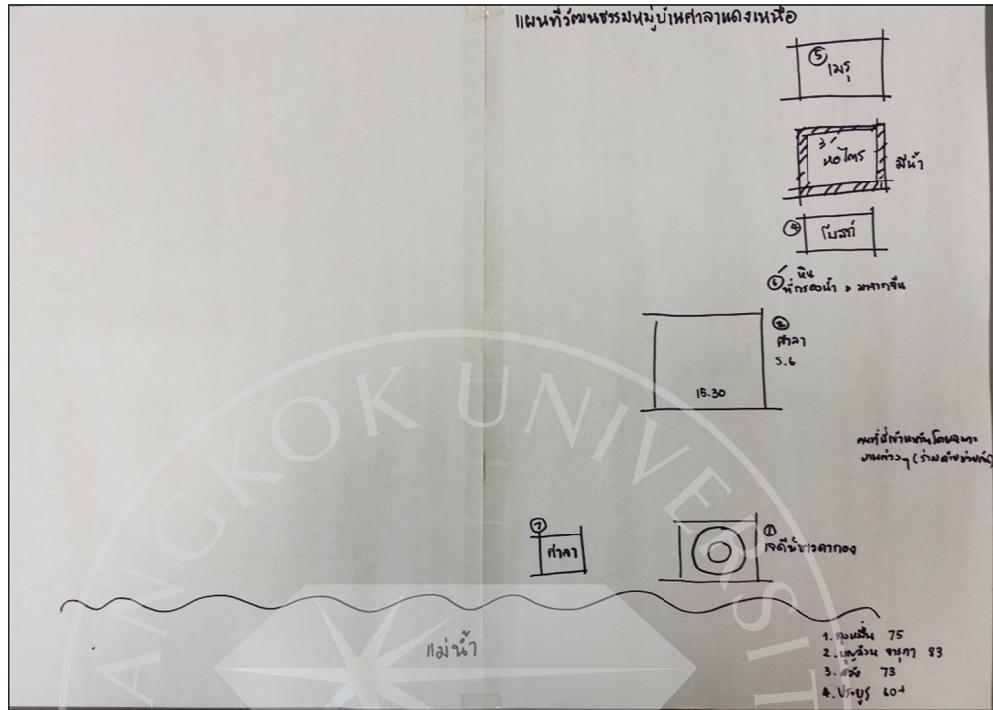
หลังจากนั้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลก็ช่วยกันคิดบทหวานว่ามีสิ่งใดที่ขาดไปอีกหรือไม่ แล้วจึงได้คำตอบว่า ไม่มีแล้วที่เป็นสิ่งสำคัญนอกจากสิ่งที่ได้บอกไปที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ผู้ศึกษาจึงถามเกี่ยวกับเรื่องหรือโรงเกี๊บเรือ และบริเวณภายในหมู่บ้านศาลาแดงเหนือว่าสำคัญหรือไม่ ได้คำตอบว่า โรงเกี๊บเรือและบริเวณภายในหมู่บ้านศาลาแดงเหนือนั้นเป็นสิ่งที่สร้างใหม่อาจไม่ใช่รถกอล์ฟัณธรรษ์ที่เก่าแก่อย่างที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลนิยม และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า สิ่งที่ควรอนุรักษ์คือสิ่งที่เกี่ยวกับศาสนา ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ หรือประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ในการประกอบพิธีกรรมดังเดิม เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีพรหรือ ประเพณีทำบุญวันสาครมณฑ์ ประเพณีจุดธูปเทียน แต่เนื่องด้วยยุคสมัยหรือสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ไม่สามารถที่จะอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ในการประกอบพิธีกรรมอย่างดังเดิมได้ อาจจะมีบางอย่างผิดเพี้ยนไปบ้าง แต่ก็เป็นเหตุผลที่กลุ่มวัยสูงอายุเข้าใจดี แต่ก็หวังว่าประเพณีวัฒนธรรมนั้น ๆ จะไม่หายไป

และในการออกแบบแผนที่กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุนั้น ผู้ศึกษาเป็นผู้วางแผนที่เองทั้งหมดโดยผ่านการบอกเล่าของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล สาเหตุที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลไม่ร่วมวางแผนที่ เพราะ ไม่รู้หนังสือและเกรงว่าจะหาดไม่รู้เรื่อง แต่ยินดีให้ความร่วมมือในการบอกเล่าแทนการวางแผนที่ต่าง ๆ ลงบนแผนที่หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ

ภาพที่ 5.23: การวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเหนือระหว่างผู้ศึกษา กับ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุ

ภาพที่ 5.24: ภาพแผนที่ทำมือแบบมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเห็นอ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุ

จากผลศึกษาที่ได้จากการวางแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ศึกษา กับชาวบ้านศาลาแดงเห็นอ โดยการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 5 กลุ่ม ได้แก่ วัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี วัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 18 ปี วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 19 - 25 ปี วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี และวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีผลการศึกษาเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ตามนิยามคัพท์ที่ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ โดยสามารถแจกแจงได้ ตามตารางที่ 5.2 ดังนี้

ตารางที่ 5.2: แสดงการแจกแจงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ผ่านกิจกรรมการ
ออกแบบแบบแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเห็นอ

ลำดับ ที่	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้อง ไม่ได้
1	วัยเด็กช่วงอายุน้อย กว่า 12 ปี	1) วัดศาลาแดงเห็นอ 2) ห้องสมุด 3) เรือกระแซง 4) เมรู 5) บ้านเรือน	1) การทำบุญตักบาตร 2) ประเพณีสงกรานต์
2	วัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 18 ปี	1) ศาลา rim nā 2) วัดศาลาแดงเห็นอ 3) เจติย์มอญ 4) โรงเกี๊บเรือหรือพิพิธภัณฑ์ เรือ 5) เมรู 6) อนุสรณ์พระอาจารย์บุญ [*] นาคหรือหลวงพ่อคำ 7) โบสถ์ 8) กุฎิพระ 9) บ้านเรือนริมน้ำ	1) การทำบุญตักบาตร
3	วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 19 - 25 ปี	1) บริเวณวัดทึ้งหมด 2) โบสถ์ 3) บ้านเรือนมอญ 4) บ้านนายแสน (บ้าน 150 ปี) 5) บ้านป้าแดง (ทำทางหลังส์) 6) บ้านผู้ใหญ่บ้าน 7) บ้านลุงอ้อด (คนสำคัญ) 8) บ้านป้าอ้มพร (ทำหมีกรอบ)	1) การทำบุญตักบาตร 2) ประเพณีสงกรานต์

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 5.2 (ต่อ): แสดงการแจกแจงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในวิธีการการ
ออกแบบแผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วม หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ

ลำดับ ที่	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้อง ไม่ได้
4	วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี	1) เจดีย์มอญ 2) ศalaใหญ่ หรือ ศalaการ เปรียญวัดศาลาแดงเหนือ 3) บ้านเรือน 4) หอระฆัง 5) ศาลาท่าน้ำ 6) พิพิธภัณฑ์เรือ 7) รูปปั้นหรืออนุสรณ์พระ อาจารย์บุญนาค 8) ศาลาดิน 9) หอไตรปีกุก 10) ที่กรองน้ำ 11) เมรุ	1) การทำบุญตักบาตร 2) ประเพณีสงกรานต์ 3) ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง
5	วัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปี ขึ้นไป	1) เจดีย์มอญ (เจดีย์ทรงชเวดา กง) 2) ศาลาธรรม (สร้างขึ้นตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ 6) 3) หอไตรปีกุก 4) โบสถ์ 5) เมรุ 6) หินกรองน้ำโบราณ 7) ศาลา rim ná โบราณ	1) การทำบุญตักบาตร 2) การทำวัตรเย็น (สวัสดิ์ เป็นประจำทุกวัน ตอน บ่าย 3 โมง) 3) ประเพณีสงกรานต์ 4) ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง 5) ประเพณีทำบุญวันสาห มงคล

จากตารางที่ 5.2 จะเห็นได้ว่าแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีมุมมองหรือความเห็นเกี่ยวกับมรดกทาง
วัฒนธรรมของตนที่ต่างกันออกไป ซึ่งสิ่งที่ทั้ง 5 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเห็นตรงกันของมรดกทางวัฒนธรรมที่

จับต้องได้ส่วนใหญ่จะเป็นในบริเวณวัด ศาสนสถานหรือสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องทางศาสนา เช่น เจดีย์ ศาลาการเปรียญ ภูมิพิธารอาจารย์บุญนาค อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค หอไตรปีภูก เมรุ ศาลาธรรม โบสถ์ เป็นต้น ส่วนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ทุกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงการบุญตักบาตร และประเพณีสงกรานต์เป็นส่วนมาก ซึ่งผลการวิเคราะห์แผนที่หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อได้ผลการเก็บข้อมูลที่สอดคล้องกับขั้นตอนที่ 1 ภาพถ่ายด้วย โดยส่วนมากสิ่งที่ชาวบ้านนิยมถึงมรดกทางวัฒนธรรมของตนนั้นจะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนาเป็นหลัก

5.3 การประเมินความตระหนักรถึงมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อผ่านแผนที่ทางวัฒนธรรมและกิจกรรมการประเมิน

ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 3 ที่ผู้ศึกษาใช้คือ การประเมินความตระหนักรถึงมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อผ่านแผนที่ทางวัฒนธรรมและกิจกรรมการประเมิน โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นจากการบทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อที่เป็นกรณีศึกษาในงานวิจัย การเก็บข้อมูลเบื้องต้นด้วยขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 การค้นหา_mrดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อผ่านวิธีการดึงข้อมูลจากภาพถ่าย และกิจกรรมการวิเคราะห์แผนที่ทำมืออย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ศึกษากับชาวบ้านศาลาแดงเนื้อเป็นขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 2 ของงานวิจัย โดยทั้ง 2 ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้ศึกษากับชาวบ้านศาลาแดงเนื้อ สามารถค้นหา_mรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ที่ชาวหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อให้ความตระหนักรถึง มรดกทางวัฒนธรรมได้เลือกมา 2 ขั้นตอน ผู้ศึกษาได้คัดเลือกมาตามคำนิยามศัพท์ที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นว่า มรดกทางวัฒนธรรมมอยคือ วัตถุหรือสิ่งที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ เครื่องไม้ เครื่องมือ รวมทั้งสิ่งที่ไม่ใช้วัตถุหรือจับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาถังเดิม ประเพณีรวมทั้งประวัติและวิถีชีวิต ก่ำแกล่ของชาวมอย ที่สืบทอดมาจากเชื้อสายของชาวมอยเป็นมรดกที่ควรค่าแก่การเก็บรักษาและสืบทอด ต่อไปให้คนรุ่นหลังรุ่นหลานได้ทราบถึงคุณค่าและความสำคัญ รวมทั้งคัดเลือกจากมรดกทางวัฒนธรรม ที่มีการกล่าวถึงซ้ำกันในทั้ง 2 ขั้นตอน มีดังนี้

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ วัดศาลาแดงเนื้อ เจดีย์ประจำวัด เสาแหง ภูมิพิธารอาจารย์บุญนาค ปทุมโนม หอสวดมนต์ เรือกระแซง พิพิธภัณฑ์เรือ อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโนม ศาลา rim บ้านไม้ 150 ปี บ้านเรือนมอย และหอไตรปีภูก

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีส่งข้าวแช่ ประเพณีแท้ทางสงฆ์ การทำบุญอธิฐาน การสรงน้ำพระ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีทำบุญสาธารณ มอย ประเพณีตักบาตรพระร้อย ประเพณีตักบาตรข้าวเม่า การสวดมนต์ตอนบ่าย 3 โมง การทำบุญตักบาตร และภาษาลักษณะมอย

โดยสถานที่หรือมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ที่ชาวบ้านศาลาแดงเห็นอ ตระหนักถึงนั้น นักศึกษาได้นำมาออกแบบเป็นแผนที่ทางวัฒนธรรมหมู่บ้านศาลาแดงเห็นโดย สถานที่ที่ชาวบ้านศาลาแดงเห็นอ ตระหนักนั้นจะมีคำอธิบายประกอบอยู่ในแผนที่ทางวัฒนธรรมที่ นักศึกษาทำการออกแบบด้วย และเนื่องจากงานวิจัยเป็นงานออกแบบอย่างมีส่วนร่วม แผนที่ทาง วัฒนธรรมที่ทำการออกแบบร่วมกันระหว่างนักวิจัยและชาวบ้านจึงต้องมีการประเมินผลการออกแบบ อีกครั้ง โดยผู้ร่วมออกแบบคือ ชาวบ้านศาลาแดงเห็นอ ดังนั้นในส่วนที่ 3 ของผลการศึกษา จึงต้องจัด กิจกรรมการประเมินเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ประกอบกับแผนที่ทาง วัฒนธรรมอีกครั้งเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำและถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 5.25: แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมหมู่บ้านศalaแดงเหนือ เชียงรากน้อย ร่วมกันออกแบบระหว่างผู้ศึกษาและชาวบ้านศalaแดงเหนือ ใช้เพื่อคุ้มครองการประเมินความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้านศalaแดงเหนือ

จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นในการออกแบบแผนที่มารดกทางวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างผู้ศึกษา กับ ชาวบ้านศalaแดงเห็นอ ผลที่ได้จากการศึกษาความตระหนักในมารดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศalaแดง เห็นอ่อนแหน่งที่วัฒนธรรมและกิจกรรมการประเมิน โดยผู้ศึกษาได้ทำการสำรวจความตระหนักอีกรั้ง ผ่านกิจกรรมการประเมินโดยการดูแผนที่ทางวัฒนธรรมประกอบการตัดสินใจ โดยกิจกรรมการประเมินจะ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ผลจากการเก็บข้อมูลจากกิจกรรมการประเมินเกี่ยวกับมารดกทางวัฒนธรรมที่จับ ต้องได้ และ ผลการเก็บข้อมูลจากกิจกรรมการประเมินเกี่ยวกับมารดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

5.3.1 ผลจากการเก็บข้อมูลจากกิจกรรมการประเมินเกี่ยวกับมารดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้

กิจกรรมการประเมินที่ทำเป็นรูปแบบของตารางรูปภาพในหัวขอ “คุณคิดว่ามารดกทาง วัฒนธรรมใดที่สำคัญที่สุด?” โดยผู้ศึกษาได้ทำการคัดเลือกมารดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศalaแดง เห็นอจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นจำนวน 12 ภาพ ได้แก่ วัดศalaแดงเห็นอ เจดีย์ประจำวัด เสาหงส์ กุฎิ พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโน หอสวดมนต์ เรือกระแซง พิพิธภัณฑ์เรือ อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ศาลา ริมน้ำ บ้านไม้ 150 ปี บ้านเรือนมอญ และหอไตรปิกุ และการเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเดิมที่ กำหนดไว้ในงานวิจัย คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี วัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 18 ปี วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 19 - 25 ปี วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี และวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป ดังภาพที่ 5.26

ภาพที่ 5.26: ตัวอย่างตารางรูปภาพในกิจกรรมการประเมินเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้

คุณคิดว่ามรดกทางวัฒนธรรมใดที่สำคัญที่สุด?

น่าตีกีฬอธิบดีในช่วงอายุของคุณ.....
 = คนในหมู่บ้านศาลาแดงหนึ่ง และ = บุคลาภานมาก

มรดกทางวัฒนธรรม	ช่วงอายุ	บังคับ 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	60 ปีขึ้นไป
1. วัดศาลาแดงเนื้อ						
2. เจดีย์ประจำวัด						
3. เสาหงส์						
4. ภูษิพระอาจารย์บุญชาด ปทุมไน						
5. หอสวดมนต์						
6. เรือกรรมาษ						

คุณคิดว่ามรดกทางวัฒนธรรมใดที่สำคัญที่สุด?

น่าตีกีฬอธิบดีในช่วงอายุของคุณ.....
 = คนในหมู่บ้านศาลาแดงหนึ่ง และ = บุคลาภานมาก

มรดกทางวัฒนธรรม	ช่วงอายุ	บังคับ 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	60 ปีขึ้นไป
9. พิพิธภัณฑ์เรือง						
8. อนุสรณ์พระอาจารย์บุญญาด						
9. ศาลาเริ่มนา						
10. บ้านไม้ 150 ปี						
11. บ้านเรือนอนุ						
12. หอพระใต้ราก cây						

มีวิธีการเก็บข้อมูลคือ ให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมกิจกรรมการประเมินในรูปแบบตารางรูปภาพโดยการติดสติ๊กเกอร์สีแดงถ้าเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นชาวบ้านศาลาแดงหนึ่ง และติดสติ๊กเกอร์สีน้ำเงินถ้าเป็นบุคคลภายนอกหมู่บ้านศาลาแดงหนึ่งโดยบุคคลภายนอกในที่นี้คือ บุคคลที่เคยเข้ามาเก็บข้อมูล และทำวิจัยในประเด็นอื่น ๆ ที่ตนสนใจ เพราะฉะนั้นเขาจะทราบข้อมูลและประวัติของหมู่บ้านศาลาแดงหนึ่งอยู่แล้ว ซึ่งหัวข้อคือ คุณคิดว่ามรดกทางวัฒนธรรมใดที่สำคัญที่สุด และสิ่งใดควรอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป ผู้ศึกษาได้กำหนดให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถที่จะเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่เห็นในตารางหรือจะบอกกล่าวเพิ่มเติมมรดกทางวัฒนธรรมก็ได้ให้เลือกได้ 2 ภาพ โดยทำการติดสติ๊กเกอร์ตามรูปภาพนั้นในช่วงอายุของตน ผลที่ได้จากการเก็บข้อมูล มีดังนี้

1) จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม

จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมรวมทั้งหมด 61 คน แบ่งเป็นชาวบ้านศาลาแดงหนึ่งเป็นจำนวน 57 คน และเป็นบุคคลภายนอกจำนวน 4 คน ดังตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.3: แสดงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการประเมินในรูปแบบตารางรูปภาพ

ประเภทของผู้เข้าร่วมกิจกรรม	จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ชาวบ้านศาลาแดงเนื้อ	58	93.55
บุคคลภายนอก	4	6.45
รวม	62	100

2) วัยหรือช่วงอายุของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

วัยหรือช่วงอายุของผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแบ่งได้ตามกลุ่มผู้ให้

ข้อมูลที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ได้แก่ วัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี วัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 18 ปี วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 19 - 25 ปี วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี และวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป สามารถแบ่งจำนวนคนตามช่วงอายุได้ดังนี้

ตารางที่ 5.4: แสดงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการประเมินในรูปแบบตารางรูปภาพแบ่งตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม (คน)	คิดเป็นร้อยละ
วัยเด็ก (อายุน้อยกว่า 12 ปี)	9	14.52
วัยรุ่น (อายุ 12 - 18 ปี)	4	6.45
วัยหนุ่มสาว (อายุ 19 - 25 ปี)	6	9.68
วัยผู้ใหญ่ (อายุ 26 - 60 ปี)	30	48.38
วัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป)	13	20.97
รวม	62	100

ตารางที่ 5.5: แสดงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการประเมินในรูปแบบตารางรูปภาพแบ่งตามช่วงอายุโดยแบ่งประเภทผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ช่วงอายุ	จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม (คน)		คิดเป็นร้อยละ	
	ชาวบ้านศาลา แดงเหนือ	บุคคล ภายนอก	ชาวบ้านศาลา แดงเหนือ	บุคคล ภายนอก
วัยเด็ก (อายุน้อยกว่า 12 ปี)	8	1	12.90	1.61
วัยรุ่น (อายุ 12 - 18 ปี)	4	-	6.45	-
วัยหนุ่มสาว (อายุ 19 - 25 ปี)	5	1	8.07	1.61
วัยผู้ใหญ่ (อายุ 26 - 60 ปี)	28	2	45.16	3.23
วัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป)	13	-	20.97	-
รวมตามประเภท	58	4	93.55	6.45
รวมทั้งหมด	62		100	

3) ผลการเก็บข้อมูลจากกิจกรรมการประเมินในรูปแบบสอบถามตารางรูปภาพ

ดังภาพที่ 5.27

ภาพที่ 5.27: ผลการเก็บข้อมูลจากกิจกรรมการประเมินในรูปแบบตารางรูปภาพ

คุณคิดว่ามารดกทางวัฒนธรรมใดที่สำคัญที่สุด?

นำสักเกอติ์ในช่องช่วงอายุของคุณ.....

= อนในหมู่บ้านศาลาแพลงเห็น และ = บุคคลภายนอก

มรดกทางวัฒนธรรม	ช่วงอายุ	ปีต่อกว่า 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	60 ปีขึ้นไป
9. พิพิธภัณฑ์เรือ					 	
8. อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค						
9. ศาลาเริงน้ำ						
10. บ้านไม้ 150 ปี				 	 	
11. บ้านเรือนมณฑล				 		
12. หอพระไตรปิกษ์		 			 	

คุณคิดว่ามารดกทางวัฒนธรรมใดที่สำคัญที่สุด?

นำสักเกอติ์ในช่องช่วงอายุของคุณ.....

= อนในหมู่บ้านศาลาแพลงเห็น และ = บุคคลภายนอก

มรดกทางวัฒนธรรม	ช่วงอายุ	ปีต่อกว่า 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	60 ปีขึ้นไป
1. วัดศาลาแดงเนื้อ		 	 		 	
2. เจตีปะระเจ้าวัด		 			 	
3. เสาหงส์						
4. ฤทธิพาะชาขาวบุญนาค ป่าไม้โนน				 	 	
5. หลศรีวัฒน์						
6. เรือกรร长辈		 				

จากการเก็บข้อมูลจากกิจกรรมการประเมินในรูปแบบสอบถามตารางรูปภาพสามารถทราบความสามารถจำแนกการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ตามช่วงอายุได้ดังนี้

ภาพที่ 5.28: ตารางแจกแจงจำนวนผลการเก็บข้อมูลแบ่งตามช่วงอายุของกิจกรรมการประเมินในรูปแบบตารางรูปภาพ

ลำดับ	ช่วงอายุ นรดกทางวัฒนธรรม	น้อยกว่า 12 ปี		12 - 17 ปี		18 - 25 ปี		26 - 60 ปี		61 ปีขึ้นไป		รวมจำนวน สติ๊กเกอร์
		ชาวบ้าน	บุคคล ภายนอก	ชาวบ้าน	บุคคล ภายนอก	ชาวบ้าน	บุคคล ภายนอก	ชาวบ้าน	บุคคล ภายนอก	ชาวบ้าน	บุคคล ภายนอก	
1.	วัดศาลาแดงเหนือ	5	-	3	-	1	-	6	-	-	-	15
2.	เจดีย์ประจำวัด	2	-	1	-	1	-	3	-	7	-	14
3.	เสาหงส์	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
4.	กู่ย้ำพระอาจารย์บุญนาค	1	-	-	-	3	1	15	1	6	-	27
5.	หอสวดมนต์	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	3
6.	เรือกระแซง	4	-	1	-	-	-	1	-	-	-	6
7.	พิพิธภัณฑ์เรือ	1	-	1	-	2	-	8	-	1	-	13
8.	อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค	1	-	-	-	-	-	1	-	3	-	5
9.	ศาลาวิมาน้ำ	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	2
10.	บ้านไม้ 150 ปี	-	-	1	-	1	1	4	2	-	-	9
11.	บ้านเรือนมอญ	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	2
12.	หอพระไตรปิฎก	2	1	1	-	1	-	13	-	9	-	27
รวมทั้งหมด		16	2	8	-	10	2	56	4	13	-	124

ภาพที่ 5.29: การลงภาคสนามเก็บข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในงานมอยซ์อนภูมิ ณ หมู่บ้านศalaแดงเนื้อ จัดโดยคณะนิเทศศาสตร์ร่วมกับคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

3.1.1) ผลรวมจากการติดสติ๊กเกอร์ทั้งคนในหมู่บ้านและบุคคลภายนอก ได้ผลรวมทั้งหมดเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

ตารางที่ 5.6: แสดงผลการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ทั้งคนในหมู่บ้านและบุคคลภายนอก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ลำดับที่	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	จำนวนสติ๊กเกอร์ (ดวง)
1	กุฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม	27
	หอไตรปีปฏิ	27
2	วัดศalaแดงเนื้อหรือศาลาการเปรียญ	15
3	เจดีย์ประจำวัด	14
4	พิพิธภัณฑ์เรือหรือโรงเก็บเรือ	13
5	บ้านไม้ 150 ปี	9
6	เรือกระแซง	6
7	อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม	5

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 5.6 (ต่อ): แสดงผลการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ทั้งคนในหมู่บ้านและบุคคลภายนอกโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ลำดับที่	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	จำนวนสติ๊กเกอร์ (ดวง)
8	หอสาดมนต์	3
9	ศาลา rim นำ	2
	บ้านเรือนมอญ	2
10	เสาหงส์	1
	รวม	124

3.1.2) ผลรวมจากการติดสติ๊กเกอร์ของคนในหมู่บ้าน
ได้ผลรวมทั้งหมดเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

ตารางที่ 5.7: แสดงผลการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของคนในหมู่บ้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย

ลำดับที่	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	จำนวนสติ๊กเกอร์ (ดวง)
1	หอพระไตรปีฎิก	26
2	กุฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม	25
3	วัดศาลาแดงเนื้อหรีอศalaการเปรียญ	15
4	เจดีย์ประจำวัด	14
5	พิพิธภัณฑ์เรือหรีอิงกีบเรือ	13
6	บ้านไม้ 150 ปี	6
	เรือกระแซง	6
7	อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม	5
8	หอสาดมนต์	2
	ศาลา rim นำ	2
9	บ้านเรือนมอญ	1
	เสาหงส์	1
	รวม	116

3.2.3) ผลรวมจากการติดสติ๊กเกอร์จากบุคคลภายนอก
ได้ผลรวมทั้งหมดเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

ตารางที่ 5.8: แสดงผลการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมจับต้องได้ของบุคคลภายนอก โดยเรียงลำดับ
จากมากไปหาน้อย

ลำดับที่	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	จำนวนสติ๊กเกอร์ (ดวง)
1	บ้าน 150 ปี	3
2	กุฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโนม	2
3	หอพระไตรปิกู	1
	หอสวดมนต์	1
	บ้านเรือนมอญ	1
	รวม	8

การเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาจะนำผลการศึกษาเฉพาะข้อมูลจากการติดสติ๊กเกอร์
ของคนในหมู่บ้านศาลาแดงเท่านั้น เนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในงานวิจัย ซึ่งได้ผลตามลำดับการ
ให้ความสำคัญมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อและเหตุผลประกอบการ
เลือกสถานที่นั้น ๆ มีรายละเอียดดังนี้ดังนี้

ลำดับที่ 1 หอไตรปิกู กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีการเลือกในทุกช่วงอายุที่กำหนดไว้
โดยถูกเลือกมากที่สุดคือ วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี วัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป วัยเด็กช่วงอายุ
น้อยกว่า 12 ปี และวัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 17 ปี กับ วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 - 25 ปี ตามลำดับ ส่วน
เหตุผลที่เลือกคือ เป็นอาคารเก่าแก่ที่มีความสวยงามทางสถาปัตยกรรมในการสร้างซึ่งหอไตรแห่งนี้ยัง
เป็นสถานที่ที่ทำให้เกิดการร่วมมือร่วมใจกันในหมู่บ้านด้วย โดยการรวบรวมเงินและสร้างกันเอง ซึ่งใน
การสร้างยังใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการเก็บคัมภีร์ใบลานที่เป็นภาษาમາອຸโดยการสร้างหอไตรไว้กลาง
ถนนเพื่อป้องกันปลวกเข้าไปกัดกินสร้างความเสียหายให้กับคัมภีร์ จึงควรที่จะอนุรักษ์หอไตรหลังนี้
ไว้ให้อยู่สืบไป ขั้นตอนนี้เป็นเหตุผลของวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี และ วัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้น
ไป ส่วนในช่วงอายุที่เหลือส่วนใหญ่แล้วเป็นการซักจุ่งจากผู้ใหญ่หรือเห็นผู้ใหญ่ติดสติ๊กเกอร์และจึง
ติดตาม

ตารางที่ 5.9: แสดงผลการเลือกหอไตรปิฎกในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสตีกเกอร์	2	1	1	13	9
รวม	26				

ลำดับที่ 2 กูฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม จากตารางที่ 5.10 จะเห็นว่าในวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี เลือกกูฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโมมากที่สุด รองลงมาเป็น วัยสูงอายุ ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป และวัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 - 25 ปี และวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี ตามลำดับ โดยเหตุผลหลัก ๆ ที่เลือกสถานที่นี้ เพราะ เป็นอาคารบุ่นหลังเก่าแก่ที่มีความสวยงาม หาดูที่ไหนไม่ได้อีกแล้ว ควรที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

ตารางที่ 5.10: แสดงผลการเลือกกูฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโมในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสตีกเกอร์	1	-	3	15	6
รวม	25				

ลำดับที่ 3 วัดศาลาแดงเหนือ จากตารางที่ 5.11 จะเห็นว่าในวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี เลือกวัดศาลาแดงเหนือมากที่สุด ต่อมาเป็นวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี วัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 17 ปี และวัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 - 25 ปีตามลำดับ ส่วนวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปไม่ได้เลือกเลย ซึ่งเหตุผลที่เลือก เพราะ เป็นที่รวมในการจัดกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมทางศาสนา หรืองานอื่น ๆ และวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี ได้ให้เหตุผลว่ามาร่วมประเพณีต่าง ๆ รับครอบครัว ที่วัดจึงเห็นว่าวัดมีสำคัญ

ตารางที่ 5.11: แสดงผลการเลือกวัดศาลาแดงเหนือหรือศาลาการเปรียญในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสตีกเกอร์	5	3	1	6	-
รวม	15				

ลำดับที่ 4 เจดีย์ประจำวัด ถูกเลือกในทุกช่วงอายุที่กำหนดไว้ โดยมากที่สุด ในวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป, วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี, วัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี และ วัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 17 ปี กับ วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 - 25 ปี ตามลำดับ ส่วนเหตุผลที่เลือกคือ เป็น สัญลักษณ์ของความเป็นมอญอีกสิ่งหนึ่งโดยแสดงออกทางทรงของเจดีย์ และเป็นสิ่งหนึ่งที่สืบทอดพุทธ ศาสนาได้เป็นอย่างดี เพราะชาวบ้านศรัทธาและเห็นจะเครื่องครดในพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 5.12: แสดงผลการเลือกเจดีย์ประจำวัดในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	2	1	1	3	7
รวม	14				

ลำดับที่ 5 โรงเก็บเรือหรือพิพิธภัณฑ์เรือ จากตารางที่ 5.13 จะเห็นว่าช่วง อายุที่เลือกพิพิธภัณฑ์เรือมากที่สุด คือ วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี ต่อมาเป็นวัยสูงช่วงอายุ 60 ปี ขึ้นไป วัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี และวัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 17 ปี กับ วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 - 25 ปี ตามลำดับ เหตุผลที่เลือก เพราะ เรือเป็นสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญซึ่งแต่ก่อนเคยใช้ในการค้า ขายสินค้าจึงเห็นว่าสำคัญและอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับลูกหลานต่อไป

ตารางที่ 5.13: แสดงผลการเลือกการเลือกโรงเก็บเรือหรือพิพิธภัณฑ์เรือในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	2	1	2	8	1
รวม	13				

ลำดับที่ 6 บ้านไม้ 150 ปี ลำดับช่วงอายุที่เลือกบ้านไม้ 150 ปีคือ วัยผู้ใหญ่ ช่วงอายุ 26 - 60 ปี และวัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 17 ปี กับ วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 - 25 ปี มีจำนวน เท่ากัน เหตุผลที่เลือก เพราะ บ้านไม้หลังนี้มีอายุเก่าแก่ถึง 150 ปี ไม่มีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง บ้าน บ้านยังคงเป็นไม้สักทั้งหลัง เช่นเดิมซึ่งหาดูได้ยากในปัจจุบัน ดังตารางที่ 5.14

ตารางที่ 5.14: แสดงผลการเลือกบ้านไม้ 150 ปี ในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	-	1	1	4	-
รวม	6				

ลำดับที่ 6 เรื่อกระแซง มีอันดับการเลือกลำดับที่ 6 เท่ากับบ้านไม้ 150 ปี โดยช่วงอายุที่เลือกมากที่สุดคือ วัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี และวัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 17 ปี กับวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี ได้เลือกเท่ากัน จะเห็นได้จากการว่าช่วงอายุใดเลือกมากที่สุดคือ วัยเด็กเป็นส่วนใหญ่ เหตุผลคือ เด็ก ๆ เห็นว่าเรื่อกระแซงลำไใหญ่นี้ควรอนุรักษ์ไว้ เพราะสวยงามและรักประวัติ เกี่ยวกับเรื่อกระแซงว่าเป็นพาหนะที่รุ่นคุณตาคุณยายไว้ใช้ประกอบอาชีพเมื่อในอดีต

ตารางที่ 5.15: แสดงผลการเลือกรีอกระแซงในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	4	1	-	1	-
รวม	6				

ลำดับที่ 7 อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม จากตารางที่ 5.16 จะเห็นว่าช่วงอายุที่เลือกอนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาคมากที่สุดคือ วัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป เพราะมีความนับถือและให้ความเคารพพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโมเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 5.16: แสดงผลการเลือกอนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโมในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	1	-	-	1	3
รวม	5				

ลำดับที่ 8 หอสวดมนต์ มีเพียงวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปีเท่านั้นที่เลือก เพราะเห็นว่าหอสวดมนต์เป็นอาคารเก่าแก่แต่ก็ได้มีการบูรณะใหม่ โดยช่างฝีมือของหมู่บ้านเอง

ตารางที่ 5.17: แสดงผลการเลือกหอสวดมนต์ในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	-	-	-	2	-
รวม	2				

ลำดับที่ 8 ศาลาวิมานน้ำ ได้คัดแนนการเลือกลำดับที่ 8 เช่นเดียวกับหอสวดมนต์ มี 2 ช่วงอายุได้เลือกได้แก่ วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 - 25 ปี และวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี เหตุผล เพราะเป็นที่ที่ตนชอบ มีบรรยากาศริมน้ำเจ้าพระยาทำให้รู้สึกสบาย ผ่อนคลาย และเป็นสถานที่ที่ได้พบประพุตคุยกับเพื่อนบ้านเป็นที่สานสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ตารางที่ 5.18: แสดงผลการเลือกศาลาวิมานน้ำในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	-	-	1	1	-
รวม	2				

ลำดับที่ 9 บ้านเรือนมอญบ้านเรือนมอญ ถูกเลือกโดยช่วงอายุ 26 - 60 ปี เหตุผล เพราะ บ้านเรือนมอญมีเอกลักษณ์เฉพาะเหมาะสมกับการสร้างอยู่ริมน้ำ มีต้นสูง เพราะป้องกันน้ำท่วม และยังสามารถเก็บของใช้ต่าง ๆ เก็บเรือได้ถูกตัว

ตารางที่ 5.19: แสดงผลการเลือกบ้านเรือนมอญในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	-	-	-	1	-
รวม	1				

ลำดับที่ 9 เสาหงส์ เสาหงส์อยู่ลำดับเดียวกับบ้านเรื่อมอญ ถูกเลือกโดยวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี เหตุผลเพราฯ เสาหงส์เป็นสัญลักษณ์ของคนมอญ โดยจะมีเฉพาะที่วัดมอญเท่านั้น

ตารางที่ 5.20: แสดงผลการเลือกเสาหงส์ในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 11 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	-	-	-	1	-
รวม	1				

5.3.2 ผลการเก็บข้อมูลจากกิจกรรมการประเมินเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ใน การเก็บข้อมูลจากกิจกรรมการประเมินเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จะใช้วิธีการสำรวจและการสัมภาษณ์เหมือนกับการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้จะต่างกันเพียงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จะต้องมีบันศาลากองหนึ่งจะเก็บข้อมูลผ่านแผนที่ทางวัฒนธรรม ปฏิทินชุมชนและกิจกรรมการประเมินแบบตารางเกณฑ์การชี้วัด

ปฏิทินชุมชนที่ทำในรูปแบบของตารางปฏิทินระบุในรอบ 1 ปี คือตั้งแต่เดือน มกราคม - เดือนธันวาคม โดยจะเขียนชื่อประเพณีลงในเดือนที่จัดประเพณีนั้น ๆ ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นของช่วงการจัดประเพณีจากการทบทวนวรรณกรรม (นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร, 2546 และอานันท์ ภาณุมาลี, ม.บ.ป.) และการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ชาวบ้านหมู่บ้านศาลาแดงหนึ่ง ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเพณีที่จัดในรอบ 1 ปี ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีส่งข้าวแช่ ประเพณีแห่ห้างหงส์ การทำบุญอธิริรวม การสรงน้ำพระ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีทำบุญวันสาคร ประเพณีตักบาตรพระร้อiy ประเพณีตักบาตรข้าวเย็น และทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเดิมที่กำหนดไว้ในงานวิจัย คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี วัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 18 ปี วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 19 - 25 ปี วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี และวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งการเก็บข้อมูลจะใช้การติดสติ๊กเกอร์ลงในช่องอายุของตนว่าเคยเข้าร่วมหรือรู้จักสามารถอธิบายวิธีการหรือพิธีกรรมในประเพณีนั้น ๆ ได้ ตัวอย่างปฏิทินชุมชนดังภาพที่ 5.30

ภาพที่ 5.30: ตัวอย่างปฏิทินชุมชนที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ปฏิทินชุมชน

ช่วงอายุ เดือน	มกราคม	กุมภาพันธ์	มีนาคม	เมษายน	พฤษภาคม	มิถุนายน
ประเพณี				+ ประเพณีสงกรานต์ + ประเพณีสงขลาฯ + ประเพณีแห่เทียนหลัง + การทำบุญอธิฐาน + การสรงน้ำพระ		
น้อยกว่า 12 ปี						
12 - 17 ปี						
18 - 25 ปี						
26 - 60 ปี						
60 ปีขึ้นไป						

ปฏิทินชุมชน

ช่วงอายุ เดือน	กรกฎาคม	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤษศิกายน	ธันวาคม
ประเพณี			+ ประเพณีตักบาตรน้ำฝน	+ ประเพณีทำบุญขันส่าหร	+ ประเพณีตักบาตร พระร้อย	+ ประเพณีตักบาตร ข้ามฝ่า
น้อยกว่า 12 ปี						
12 - 17 ปี						
18 - 25 ปี						
26 - 60 ปี						
60 ปีขึ้นไป						

กิจกรรมการประเมินในรูปตารางเกณฑ์การชี้วัดที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จะแบ่งเป็น 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องของภาษาમૌલ્ય การทำบุญตักบาตร และการสวดมนต์ตอนบ่าย 3 โมง จะเก็บข้อมูลโดยการติดสติ๊กเกอร์ลงในตารางตามเกณฑ์ชี้วัดที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ เช่น เรื่องของภาษาમૌલ્ય จะมีตารางแสดงทั้งหมด 4 แบบ คือ การอ่าน การฟัง การพูด และการเขียน

ส่วนการทำบัญชีตักษะ กับ การสอดมโนท์ตอนบ่าย 3 โมงจะมีเกณฑ์ในติดสติกเกอร์อยู่ 5 เกณฑ์ ได้แก่ ทำเป็นประจำ ทำค่อนข้างบ่อย ทำบ้างไม่ทำบ้าง นาน ๆ ครั้ง และไม่ทำเลย ดังภาพที่ 5.31 - 5.33

ภาพที่ 5.31: ตัวอย่างตารางเกณฑ์การชี้วัดเรื่องภาษาમອญที่ใช้ในกิจกรรมการประเมิน

ภาษาમອญ (การอ่าน - พัง - พูด - เขียน)

การปฏิบัติ	ช่วงอายุ	น้อยกว่า 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	60 ปีขึ้นไป
อ่าน						
พัง						
พูด						
เขียน						

ภาพที่ 5.32: ตัวอย่างตารางเกณฑ์การชี้วัดเรื่องการตักบาตรในตอนเช้าที่ใช้ในกิจกรรมการประเมิน

การตักบาตรในตอนเช้า

การปฏิบัติ	ช่วงอายุ	น้อยกว่า 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	60 ปีขึ้นไป
ทำเป็นประจำ						
ทำค่อนข้างบ่อย						
ทำบ้างไม่ทำบ้าง						
นานๆครั้ง						
ไม่ทำเลย						

ภาพที่ 5.33: ตัวอย่างตารางเกณฑ์การชี้วัดเรื่องการสวดมนต์ตอนบ่าย 3 โมงที่ใช้ในกิจกรรมการประเมิน

การสวดมนต์ตอนบ่าย 3 โมง

การปฏิบัติ	ช่วงอายุ	น้อยกว่า 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	60 ปีขึ้นไป
ทำเป็นประจำ						
ทำค่อนข้างบ่อย						
ทำบ้างไม่ทำบ้าง						
นานๆครั้ง						
ไม่ทำเลย						

ภาพที่ 5.34: การลงภาคสนามเก็บข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

จากการเก็บข้อมูลโดยตารางเกณฑ์การชี้วัดในกิจกรรมการประเมินสามารถจำแนกการเลือกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มีผลการเก็บข้อมูลตามช่วงอายุได้ดังนี้

1) จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม

จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการประเมินโดยปฏิทินชุมชนและกิจกรรมการประเมินโดยตารางเกณฑ์การชี้วัดรวมทั้งหมด 11 คน เป็นชาวบ้านศาลาแดงเหนือทั้งหมด สาเหตุที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมน้อยเนื่องจากวันที่เข้าไปเก็บข้อมูลเป็นวันสงกรานต์ที่เป็นวันรวมญาติของชาวบ้าน จึงไม่สะดวกในการเข้าไปเก็บข้อมูล

ตารางที่ 5.21: แสดงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ประเภทของผู้เข้าร่วมกิจกรรม	จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม (คน)	คิดเป็นร้อยละ
ชาวบ้านหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ	11	100
บุคคลภายนอก	-	-
รวม	11	100

2) ช่วงอายุของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ช่วงอายุของผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแบ่งได้ตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ ได้แก่ วัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี วัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 18 ปี วัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 19 - 25 ปี วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี และวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป สามารถแบ่งจำนวนคนตามช่วงอายุได้ดังตาราง 5.22

ตารางที่ 5.22: แสดงจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามช่วงอายุเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ช่วงอายุ	จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม (คน)	คิดเป็นร้อยละ
วัยเด็ก (อายุน้อยกว่า 12 ปี)	3	27.27
วัยรุ่น (อายุ 12 - 18 ปี)	1	9.095
วัยหนุ่มสาว (อายุ 19 - 25 ปี)	1	9.095
วัยผู้ใหญ่ (อายุ 26 - 60 ปี)	3	27.27
วัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป)	3	27.27
รวม	11	100

จากชุดข้อมูลจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับรายละเอียดผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำไปใช้กับผลการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมได้ 2 ประเภทคือ การเก็บข้อมูลโดยปฏิทินชุมชน และการเก็บข้อมูลจากการประเมินแบบตารางเกณฑ์การชี้วัด มีผลดังนี้

3) การเก็บข้อมูลโดยปฏิทินชุมชน

ใน 1 ปีของหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอีมีประเพณีที่สำคัญและปฏิบัติสืบทอดกันมาอยู่หลายประเพณี ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 11 คนในช่วงอายุที่กำหนดไว้ มีผลการเก็บข้อมูลดังภาพที่ 5.35

ภาพที่ 5.35: แสดงผลรวมการเก็บข้อมูลปฏิทินชุมชน

ปฏิทินชุมชน

ช่วงอายุ เดือน	มกราคม	กุมภาพันธ์	มีนาคม	เมษายน	พฤษภาคม	มิถุนายน
ประเพณี +ทำบุญปีใหม่				+ ประเพณีส่องกรานต์ + ประเพณีสีเข้าวัด + ประเพณีแต่งห้างทรงสี + การทำบุญอธิฐาน + การสรงน้ำพระ		
น้อยกว่า 12 ปี	❤️ ❤️ ❤️			❤️ ❤️ ❤️		
12 - 17 ปี	❤️			❤️		
18 - 25 ปี	❤️			❤️		
26 - 60 ปี	❤️ ❤️ ❤️			❤️ ❤️ ❤️		
60 ปีขึ้นไป	❤️ ❤️ ❤️			❤️ ❤️ ❤️		

ปฏิทินชุมชน

ช่วงอายุ เดือน	กรกฎาคม	สิงหาคม	กันยายน	ตุลาคม	พฤศจิกายน	ธันวาคม
ประเพณี			+ ประเพณีตักบาตรรำลาสีง	+ ประเพณีทำบุญวันสถาพร	+ ประเพณีตักบาตร หนวดอวย	+ ประเพณีตักบาตร ข้ามแม่น้ำ
น้อยกว่า 12 ปี			❤️		❤️ ❤️ ❤️	
12 - 17 ปี			❤️			
18 - 25 ปี			❤️	❤️	❤️	❤️
26 - 60 ปี			❤️ ❤️ ❤️	❤️ ❤️ ❤️	❤️ ❤️ ❤️	❤️ ❤️ ❤️
60 ปีขึ้นไป			❤️ ❤️ ❤️	❤️ ❤️ ❤️	❤️ ❤️ ❤️	❤️ ❤️ ❤️

จากการแสดงผลรวมการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (ประเพณีในรอบหนึ่งปี) ผ่านปฏิทินชุมชนสามารถแจ้งเจรจาเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 5.23: แสดงผลรวมการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เครื่องมือวิจัยคือ
ปฏิทินชุมชนโดยเรียงตามลำดับเดือนในหนึ่งปี

ลำดับที่	เดือน	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้อง ไม่ได้ (ประเภท)	จำนวนที่เคย ผู้เข้าร่วม
1	มกราคม	งานทำบุญปีใหม่	11
2	เมษายน	ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีส่งข้าวเช่ ประเพณีแห่ห้างหงส์ การทำบุญอัญรวม การสรงน้ำพระ	11
3	กันยายน	ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง	9
4	ตุลาคม	ประเพณีทำบุญวันสาคร	7
5	พฤษจิกายน	ประเพณีตักบาตรพระร้อย	10
6	ธันวาคม	ประเพณีตักบาตรเข้าเม่า	7

จากการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายชาวบ้านหมู่บ้านศาลาแดง
เห็นว่ามีการเข้าร่วม หรือ รู้จักประเพณีในแต่ละเดือน โดยเรียงตามลำดับผู้เข้าร่วมจากน้อยไปมาก
ดังนี้

ลำดับที่ 1 เดือนมกราคม งานทำบุญปีใหม่จะเกิดขึ้นในทุก ๆ ปี โดยกลุ่ม
ผู้ให้ข้อมูลทุกช่วงอายุทุกคนได้เข้าร่วม เป็นงานทำบุญ และเนื่องจากเป็นวันหยุดยาว คนที่ทำงานใน
เมืองก็จะกลับบ้านมาพักประสร้างสรรค์กันด้วย

ตารางที่ 5.24: แสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนมกราคมในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	3	1	1	3	3
รวม	11				

ลำดับที่ 1 เดือนเมษายน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีส่งข้าวเช่ ประเพณีแห่ห้างหงส์ การทำบุญอธิรวม และการสรงน้ำพระ ซึ่งประเพณีสงกรานต์จัดขึ้น 3 วันคือวันที่ 13 - 15 เมษาคมของทุกปี จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลพบว่า ในวันสงกรานต์นั้นถือเป็นวันรวมญาติ เลยก็ว่าได้ เพราะทุกคนในครอบครัวจะกลับมาร่วมตัวกันที่บ้านของตน โดยจะมีกิจกรรมในแต่ละวัน แตกต่างกันไปแต่เนื่องจากปัจจุบันมีการปรับกิจกรรมต่าง ๆ ของประเพณีให้ร่วมอยู่ในวันเดียว คือ วันที่ 13 เมษาคมเพื่อความสะดวกในการเข้าร่วมประเพณีของคนในหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ ในช่วง เช้าจะเข้าวัดทำบุญตักบาตรกันอย่างพร้อมเพรียง ต่อมาจะเป็นประเพณีส่งข้าวเช่ให้กับญาติผู้ใหญ่ทั้ง ในหมู่บ้าน นอกหมู่บ้านและตามวัดมณฑลต่าง ๆ หลังจากนั้นจะเป็นพิธีการทำบุญอธิรวมของบรรพบุรุษที่ล่วงลับของคนในหมู่บ้าน ต่อมาเป็นพิธีการแห่ห้างหงส์รอบเจดีย์ที่วัดศาลาแดงเนื้อ สุดท้าย ของวันคือการสรงน้ำพระ โดยในวันสงกรานต์ไม่ได้มีเพียงประเพณีหรือพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ยังมีการเล่นน้ำกันของเด็ก ๆ ภายในหมู่บ้านด้วยเป็นการสานสัมพันธ์กันระหว่างคนในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 5.25: แสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนเมษาคมในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	3	1	1	3	3
รวม	11				

ลำดับที่ 2 เดือนพฤษภาคม ประเพณีตักบาตรพระร้อย จัดขึ้นในช่วง เทศกาลประเพณีออกพรรษา รวม 11 คำ เดือน 11 อาจจะเป็นช่วงเดือนตุลาคมหรือเดือน พฤศจิกายน จากการเก็บข้อมูลตามตารางที่ 5.26 พบว่า ในทุกวัยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเคยได้เข้าร่วม ประเพณีนี้ยกเว้นแต่ในวัยรุ่นช่วงอายุ 12 – 17 ปี สาเหตุเพราะติดภารกิจนอกหมู่บ้าน (ไปโรงเรียน หรือเรียนพิเศษ) และด้วยประเพณีนี้ได้ถูกยกเลิกไปตั้งแต่สมัยพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโมเป็นเจ้า อาวาสวัดศาลาแดงเนื้อทำให้เกิดการเข้าร่วมในหมู่บ้านได้ยาก แต่เนื่องจากที่วัดนอกหมู่บ้านบางวัด ยังคงมีการคงประเพณีนี้อยู่บ้างทำให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้เข้าร่วม เช่น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยเด็กช่วงอายุ น้อยกว่า 12 ปีจากการสัมภาษณ์พบว่า ได้เข้าร่วม เพราะได้มีโอกาสตามคุณย่าคุณยายไปทำบุญด้วย เป็นต้น ดังตารางที่ 5.26

ตารางที่ 5.26: แสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนพฤษภาคมในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	3	-	1	3	3
รวม	10				

ลำดับที่ 3 เดือนกันยายน ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง จะจัดขึ้นในช่วงประมาณเดือนกันยายนแต่ไม่สามารถระบุวันที่แน่นอนได้ จัดขึ้นในช่วงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 (วันพระกลางเดือน 10) จากผลการเก็บข้อมูลพบว่า ในวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี มีผู้ที่เคยเข้าร่วมเพียง 1 คนเท่านั้น ส่วนอีก 2 คนที่ไม่สามารถเข้าร่วมได้ เพราะติดภารกิจนอกหมู่บ้าน (ไปโรงเรียน) แต่จากการสัมภาษณ์ทั้ง 2 ทราบถึงขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมและของที่นำมาถวายเพราะได้รับฟังมาจากผู้ใหญ่อีกที และในกลุ่มตัวอย่างวัยช่วงอายุอื่น ๆ เคยได้เข้าร่วมประเพณีตักบาตรน้ำผึ้งแล้ว

ตารางที่ 5.27: ตารางแสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนกันยายนในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	1	1	1	3	3
รวม	9				

ลำดับที่ 4 เดือนตุลาคม ประเพณีทำบุญวันสาคร ประเพณีทำบุญวันสาคร จะจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หรือวันพระสิ้นเดือนสิงห์ โดยจะเป็นการทำบุญเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่พี่ผลและเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติ โดยในวันสาครนี้ชาวบ้านจะทำขันมกราภารทจัดถวายแก่พระสงฆ์เป็นการทำบุญจากการเก็บข้อมูลตามตารางที่ 5.28 พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 – 25 ปี วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปี และวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปเคยเข้าร่วมและรู้เหตุผลของการจัดประเพณีนี้ ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปีและวัยรุ่นช่วงอายุ 12 – 17 ปีไม่เคยเข้าร่วมแต่ก็รู้จักขั้นมกราภารทที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมดังตารางที่ 5.28

ตารางที่ 5.28: ตารางแสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนตุลาคมในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	-	-	1	3	3
รวม	7				

ลำดับที่ 4 เดือนธันวาคม ประเพณีตักบาตรข้าวเม่า ประเพณีตักบาตรเข้าเม่าจะจัดในระหว่างเดือนธันวาคม – มกราคมของทุกปี เป็นประเพณีที่เปลี่ยนมาแทนประเพณีตักบาตรพระร้อยที่ได้ยกเลิกไป ซึ่งประเพณีนี้ชาวบ้านจะทำบุญด้วยผลผลิตของชาวบ้านเอง จากการเก็บข้อมูลพบว่าได้รับข้อมูลที่คล้ายกับการเก็บข้อมูลของประเพณีการทำบุญวันสาคร คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เคยเข้าร่วมคือกลุ่มตัวอย่างในวัยในวัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 – 25 ปี วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปี และวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเข้าร่วมและไม่รู้จักคือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็กช่วงน้อยกว่าอายุ 12 ปี กับกลุ่มวัยรุ่นช่วงอายุ 12 – 17 ปี เช่นกัน

ตารางที่ 5.29: ตารางแสดงผลการเข้าร่วมประเพณีในเดือนธันวาคมในแต่ละช่วงอายุ

ช่วงอายุ	> 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	< 60 ปี
จำนวนสติ๊กเกอร์	-	-	1	3	3
รวม	7				

4) ผลการเก็บข้อมูลเรื่องภาษาમોળુ

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเรื่องภาษาમોળુ ซึ่งเป็นภาษาประจำท้องถิ่นหรือภาษาประจำชาติของชาวบ้านหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อที่มีต้นบรรพบุรุษเป็นชนชาติมอญ โดยแบบสอบถามมีทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ การอ่าน การฟัง การพูด และการเขียนโดยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้เลือกว่าตนมีด้านทักษะด้านใดบ้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ทำการเก็บข้อมูลในชุดนี้มี 11 คนดังที่กล่าวไปข้างต้น มีผลการเก็บข้อมูล ดังภาพที่ 5.36

ภาพที่ 5.36: แสดงผลการเก็บข้อมูลเรื่องภาษาmom

ภาษาmom (การอ่าน - พัง - พุด - เชียน)

การปฏิบัติ	ช่วงอายุ	น้อยกว่า 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	60 ปีขึ้นไป
อ่าน						❤️ ❤️ ❤️
พัง	❤️ ❤️ ❤️	❤️	❤️	❤️ ❤️ ❤️	❤️ ❤️ ❤️	
พุด	❤️ ❤️ ❤️	❤️	❤️	❤️ ❤️ ❤️	❤️ ❤️ ❤️	
เชียน						❤️

4.1) ทักษะการอ่านภาษาmom จะมีเฉพาะวัยผู้สูงอายุเท่านั้นที่สามารถอ่านภาษาmom ได้ จะเห็นได้จากการเก็บข้อมูลว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นจำนวน 3 คน ที่ตอบแบบสอบถามสามารถอ่านภาษาmom ได้ทั้ง 3 คน โดยทักษะการอ่านนี้ได้จาก การอ่านบทสวดมนต์หรือจาริกต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันไม่มีการสอนหรือสืบทอดทักษะการอ่าน เนื่องจาก สังคมที่เปลี่ยนไปและสภาพแวดล้อมที่ไม่มีอิทธิพล เช่น วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่เน้นส่วนใหญ่ต้องเรียนหนังสือภาษาไทย ดำเนินชีวิตส่วนใหญ่นอกหมู่บ้าน จึงทำให้คนที่มีทักษะด้านการอ่านภาษาmom กลายเป็นคนส่วนน้อย หรือไม่มีเลยในช่วงอายุที่ต่ำกว่าอายุ 60 ปี

4.2) ทักษะการฟังภาษาmom จากการเก็บข้อมูลผลที่ได้คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกคนสามารถฟังภาษาmom ได้ทุกวัยไม่ว่าจะเป็นวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี วัยรุ่นช่วงอายุ 12 – 18 ปี วัยทำงานช่วงอายุ 19 – 25 ปี วัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปี และวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป แต่ทักษะการฟังอาจขึ้นอยู่กับวัยว่า วัยไหนสามารถฟังภาษาmom รู้เรื่องมากหรือน้อยแค่ไหน เช่น ในวัยเด็กและวัยรุ่นอาจจะฟังภาษาmom รู้เรื่องเป็นบางคำที่สั้น ๆ และมีญาติผู้ใหญ่พูดให้ฟัง เป็นประจำ หรือคำเรียกชื่อ เช่น พ่อ แม่ เป็นต้น ส่วนในวัยที่สูงขึ้นไป เช่น วัยทำงานอาจฟังภาษาmom ในประโภคယว ฯ ได้มากกว่าวัยเด็กและวัยรุ่น ส่วนในวัยผู้ใหญ่จะสามารถฟังภาษาmom ได้เพราะเคียงได้ยิน ได้ฟังมาจากวัยสูงอายุ แต่จะมีบางคนที่ฟังออกแต่ต้องใช้เวลาnek ประโภคหรือคำพูดบ้าง

เพราะปัจจุบันใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการสื่อสาร เพราะฉะนั้น วัยที่มีทักษะการฟังภาษาญี่ปุ่นได้ดีที่สุดคือ วัยสูงอายุ

4.3) ทักษะการพูดภาษาญี่ปุ่น จะคล้ายกับทักษะการฟังคือ ถ้าฟังออกก็สามารถพูดได้โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกคนสามารถพูดภาษาญี่ปุ่นได้ ขึ้นอยู่กับวัยว่ามีทักษะด้านนี้มาก – น้อยแค่ไหน เช่น วัยเด็กและวัยรุ่นพูดได้ในคำสั้น ๆ ไม่สามารถสื่อสารหรือโต้ตอบกับคนที่พูดภาษาญี่ปุ่นได้เป็นประโยชน์คายาว ๆ คำที่พูดได้จะเป็นชื่อเฉพาะหรือคำเรียกกิจกรรมบางอย่างที่เรียกวันภาษาในครอบครัว ส่วนในวัยทำงานจะสามารถโต้ตอบกันเป็นภาษาญี่ปุ่นได้บ้างแต่เป็นส่วนน้อยซึ่งอาจเป็นคำหรือประโยคที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนในวัยผู้ใหญ่ส่วนมากสามารถพูดภาษาญี่ปุ่นได้แต่เป็นคำที่คุ้นเคยที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กัน และวัยผู้สูงอายุสามารถพูดและสื่อสารกันเป็นภาษาญี่ปุ่นได้และเข้าใจเป็นอย่างดี

4.4) ทักษะการเขียนภาษาญี่ปุ่น กลุ่มตัวอย่างที่เขียนภาษาญี่ปุ่นได้มีเฉพาะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยผู้สูงอายุช่วง 60 ปีขึ้นไป จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในวัยอื่น ๆ พบว่า ส่วนมากแล้วนักศึกษาที่เขียนภาษาญี่ปุ่นได้คือคนที่เคยบวชเรียนหรือคนที่เคยฝึกตัวเป็นเด็กวัดโดยได้รับการสอนหนังสือจากพระซึ่งมีเฉพาะผู้ชายเท่านั้น แต่เนื่องจากสมัยที่เปลี่ยนไปทำให้เด็ก ๆ เข้ามาเรียนหนังสือในโรงเรียนที่สอนแต่ภาษาไทย จึงทำให้การสอนภาษาญี่ปุ่นในวัดไม่มีอีก

5) ผลการเก็บข้อมูลเรื่องการทำบุญตักบาตรตอนเช้า

การทำบุญตักบาตรในตอนเช้าเป็นประจำในทุก ๆ วันของหมู่บ้าน ศาลาแดงเนื่องจากเป็นธรรมเนียมและวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของหมู่บ้าน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงทำการเก็บข้อมูลในส่วนนี้ในรูปแบบตารางโดยตั้งเกณฑ์การปฏิบัติหรือเข้าร่วมไว้ 5 เกณฑ์ คือ ทำเป็นประจำ ทำค่อนข้างบ่อย ทำบ้างไม่ทำบ้าง นาน ๆ ครั้ง และไม่ทำเลย มีผลการเก็บข้อมูลดังภาพที่ 5.37

ภาพที่ 5.37: แสดงผลการเก็บข้อมูลเรื่องการทำบุญตักบาตรตอนเข้า

การตักบาตรในตอนเข้า

การปฏิบัติ	ช่วงอายุ	น้อยกว่า 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	60 ปีขึ้นไป
ทำเป็นประจำ					❤️ ❤️	❤️ ❤️ ❤️
ทำค่อนข้างบ่อย					❤️	
ทำบ้างไม่ทำบ้าง		❤️ ❤️ ❤️	❤️	❤️		
นานๆครั้ง						
ไม่ทำเลย						

5.1) เกณฑ์ที่ 1 ทำเป็นประจำ จากการเก็บข้อมูลในการเกณฑ์การปฏิบัติเป็นประจำพบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลผู้สูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้น ปฏิบัติหรือเข้าร่วมทั้ง 3 คน และวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี ปฏิบัติหรือเข้าร่วม 2 คนจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3 คน

5.2) เกณฑ์ที่ 2 ทำค่อนข้างบ่อย การปฏิบัติหรือเข้าร่วมการทำบุญตักบาตรในตอนเข้า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี ผลการเก็บข้อมูล 1 คน เหตุผลที่ทำค่อนข้างบ่อยไม่ได้ทำเป็นประจำเหมือนกับกลุ่มแรก เพราะ บางวันติดภารกิจนอกหมู่บ้านหรือต้องรีบไปทำงาน จึงไม่สะดวกที่จะทำบุญตอนเข้าแต่กลุ่มตัวอย่างก็กล่าวว่า จะพยายามทำบุญเป็นประจำเมื่อมีโอกาส

5.3) เกณฑ์ที่ 3 ทำบ้างไม่ทำบ้าง ผลการเก็บข้อมูลในเกณฑ์การปฏิบัติหรือเข้าร่วมเกณฑ์ที่ 3 ทำบ้างไม่ทำบ้างนั้นผลที่ได้คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี ปฏิบัติหรือเข้าร่วม 3 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 17 ปี ปฏิบัติหรือเข้าร่วม 1 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยทำงานช่วงอายุ 18 - 25 ปี ปฏิบัติหรือเข้าร่วม 1 คนเช่นกัน เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดอยู่ในวัยหรือช่วงอายุที่ต้องมีภารกิจนอกหมู่บ้านคือ ต้องไปเรียนหนังสือนอกหมู่บ้าน และเนื่องจากหมู่บ้านอยู่ห่างจากสถานศึกษาของแต่ละคนพอสมควรจึงทำให้ไม่สามารถที่จะทำบุญตักบาตรในตอนเข้าได้ อาจต้องเตรียมตัวไปโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยเพื่อไปเรียนหนังสือ แต่ในวันหยุดกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ก็จะทำบุญในตักบาตรร่วมกับญาติผู้ใหญ่เสมอ

- 5.4) เกณฑ์ที่ 4 นาน ๆ ครั้ง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลไม่ได้เลือก
 5.5) เกณฑ์ที่ 5 ไม่ทำเลย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลไม่ได้เลือก
 6) ผลการเก็บข้อมูลเรื่องสวัสดิมณฑ์ต่อนบ่าย 3 โถง
 ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเรื่องการสวัสดิมณฑ์ต่อนบ่าย 3 โถงยืน

หรือการทำวัตรเป็นในทุก ๆ วันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันมาช้านานรุ่นสู่รุ่น ผู้ศึกษาได้กำหนดเกณฑ์ การเข้าร่วมเพื่อดูความตระหนักถึงความสำคัญการสืบทอดหรือปฏิบัติธรรมเนียมนี้ของชาวบ้านศาลา แดงเนื่อ โดยเกณฑ์การเข้าร่วม 5 เกณฑ์การชี้วัดวัด ได้แก่ ทำเป็นประจำ ทำค่อนข้างบ่อย ทำบ้างไม่ทำบ้าง นาน ๆ ครั้ง และไม่ทำเลย มีผลการเก็บข้อมูลดังนี้

ภาพที่ 5.38: แสดงผลการเก็บข้อมูลเรื่องการสวัสดิมณฑ์ต่อนบ่าย 3 โถง

การสวัสดิมณฑ์ต่อนบ่าย 3 โถง

การปฏิบัติ	ช่วงอายุ	น้อยกว่า 12 ปี	12 - 17 ปี	18 - 25 ปี	26 - 60 ปี	60 ปีขึ้นไป
ทำเป็นประจำ						❤️ ❤️ ❤️
ทำค่อนข้างบ่อย						
ทำบ้างไม่ทำบ้าง						
นานๆ ครั้ง		❤️ ❤️ ❤️			❤️ ❤️	
ไม่ทำเลย			❤️	❤️	❤️	

- 6.1) เกณฑ์ที่ 1 ทำเป็นประจำ การเข้าร่วมการสวัสดิมณฑ์ต่อนบ่าย 3 โถง จากผลการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลพบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้สูงอายุ ช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป 3 คน เข้าร่วมปฏิบัติเป็นประจำทั้งหมด 3 คน จากการสัมภาษณ์ในการที่กลุ่มตัวอย่างได้มาร่วมตัวกัน ทำวัตรแล้ว การรวมตัวกันยังเป็นการได้พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความเห็นในเรื่องต่าง ๆ ด้วย
 6.2) เกณฑ์ที่ 2 ทำค่อนข้างบ่อย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลไม่ได้เลือก
 6.3) เกณฑ์ที่ 3 ทำบ้างไม่ทำบ้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลไม่ได้เลือก
 6.4) เกณฑ์ที่ 4 นาน ๆ ครั้ง ในเกณฑ์การปฏิบัติเกณฑ์ที่ 4 จาก การเก็บข้อมูลพบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยเด็ก ช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี เลือก 3 คน และวัยผู้ใหญ่ช่วง

อายุ 26 - 60 ปี 2 คน โดยให้เหตุผลของการเข้าร่วมนาน ๆ ครั้งว่า เพราะเนื่องด้วยตนเองติดภารกิจนอกหมู่บ้าน เช่น ไปเรียนหนังสือที่โรงเรียน ไปทำงาน เป็นต้น แต่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลก็ได้กล่าวว่า แต่เมื่อมีวันหยุดหรือไม่ได้ติดภารกิจอย่างอื่นก็จะเข้าร่วมปฏิบัติการทำวัตรเป็นร่วมกับวัยผู้สูงอายุด้วย

6.5) เกณฑ์ที่ 5 ไม่ทำเลย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ไม่เคยเข้าร่วมการสวัสดิ์มนต์ตอนป่าย 3 โมงเลย ได้แก่ วัยรุ่นช่วงอายุ 12 - 17 ปี วัยหนุ่มสาว 18 - 25 ปี และวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 - 60 ปี 1 คน เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้ ติดภารกิจนอกหมู่บ้านคล้าย ๆ กับที่กล่าวไปข้างต้นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เลือกเกณฑ์ปฏิบัติงาน ๆ ครั้ง แต่จะหาเวลาว่างที่แน่นอนได้ยากกว่าจึงไม่ได้เข้าร่วมการวัตรเป็น

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 5 นี้สามารถแบ่งผลการศึกษาได้เป็น 3 ขั้นตอน การลงภาคสนาม ได้แก่ ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 การค้นหารดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ศala แดงเห็นอ่อนวิธีการดึงข้อมูล ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลเบื้องต้นในงานวิจัยทำให้ทราบถึงการมีอยู่ ของมรดกทางวัฒนธรรมของชาวมอญในหมู่บ้านศala แดงเห็นอ่อน ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 2 การศึกษาความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศala แดงเห็นอ่อนกิจกรรมการวางแผน ที่ทำมีอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้ศึกษากับชาวบ้านศala แดงเห็นอ่อน โดยผู้ศึกษาได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ออกเป็น 5 กลุ่มอย่างชัดเจนตามช่วงอายุ ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 5 กลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า บริเวณ วัดหรือศาสนสถานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา ก็สำคัญ เช่นกัน จากผลการศึกษาในขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 2 นี้นำไปสู่การทำแผนที่ทางวัฒนธรรมของ หมู่บ้านศala แดงเห็นอ่อนทำให้ทราบถึงความตระหนักของชาวบ้านที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมของตนซึ่ง ตรงกับวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัย โดยผ่านกระบวนการภารกิจกรรมการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล สามารถนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด 2 ขั้นตอนแรกมาทำแผนที่ทางวัฒนธรรมประกอบการประเมินความ ตระหนักถึงมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศala แดงเห็นอ่อนแผนที่ทางวัฒนธรรมและกิจกรรมการ ประเมินในขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 3 โดยผู้ศึกษาได้ทำการคัดกรองมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับ ต้องได้และจับต้องไม่ได้ทำเป็นกิจกรรมการประเมินในรูปแบบตารางต่าง ๆ เพื่อให้ชาวบ้านลง ความเห็นหรือแสดงความเห็นต่อมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ว่ามีความสำคัญหรือควรอนุรักษ์ไว้มาก หรือน้อยเพียงใดในมุมมองของเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมเอง และเป็นการยืนยันความตระหนักใน มรดกทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี โดยผ่านวิธีการทำกิจกรรมการประเมินในแบบตารางรูปภาพใน มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ สถานที่อันดับแรก ๆ ที่ชาวบ้านเลือกคือ สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับ ศาสนา หรือศาสนสถาน ส่วนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ผ่านปฏิบัติชนวนและกิจกรรมการ ประเมินแบบตารางเกณฑ์การชี้วัด เช่น ประเภท วัฒนธรรม และด้านภาษา มอญก็ยังคงมีการสืบทอด กันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากบทที่ 5 มาสรุปและกล่าวถึงข้อเสนอแนะในบทต่อไป

บทที่ 6

สรุป ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในหัวข้อ ศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย มีวัตถุประสงค์ใน การศึกษาเพื่อค้นหา_mrดกทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือที่ชาวบ้านให้ความตระหนักรถึงผ่านกระบวนการ การมีส่วนร่วม

การศึกษานี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมหรือพฤติกรรม ต่าง ๆ ของคนที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ (นพดล สหชัยเสรี, ม.ป.ป.) โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งภาคเอกสาร และการลงภาคสนาม โดยขั้นตอนการลงภาคสนามแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การดึงข้อมูลจากภาพถ่ายที่ถ่ายภาพโดยกลุ่มตัวแทนชาวบ้านศาลาแดงเหนือเพื่อถ่ายทอดวิถีชีวิตชาว มองุ่นผ่านมุมมองของเจ้าของพื้นที่เอง กิจกรรมการวางแผนที่ทำมีร่วมกันระหว่างผู้ศึกษา กับกลุ่มผู้ให้ ข้อมูลชาวบ้านศาลาแดงเหนือซึ่งแบ่งเป็น 5 กลุ่มตามช่วงอายุที่กำหนดไว้ และขั้นตอนสุดท้าย คือการ ประเมินผลความตระหนักรถในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ ที่ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ของ หมู่บ้านโดยนำข้อมูลเบื้องต้นจาก 2 ขั้นตอนแรกในการลงภาคสนามมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อ ทำการออกแบบแผนที่ทางวัฒนธรรมประกอบการเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งสุดท้ายเพื่อประเมินความ ตระหนักรถของชาวบ้านที่มีต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของตน

ในบทที่ 6 จะแบ่งการนำเสนอข้อมูลในการสรุป ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในงานวิจัย และข้อเสนอแนะทางการศึกษา ออกเป็น 3 ตอนดังนี้

- 6.1 ข้อสรุปของงานวิจัย
- 6.2 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะจากการวิจัย
- 6.3 ข้อเสนอแนะทางการศึกษา

6.1 ข้อสรุปของงานวิจัย

ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อศึกษาความตระหนักรถึงมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้าน ศาลาแดงเหนือสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท (นคร ตราชกา, 2550 และราชบัณฑิตสถาน, 2546) ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยสามารถ สรุปและวิเคราะห์ความสัมพันธ์หรือการเชื่อมโยงกับสิ่งต่าง ๆ ที่พับในการศึกษาได้ดังนี้

6.1.1 ความตระหนักรถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของชาวบ้านศาลาแดงเหนือ

จากการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งขั้นตอนการลงภาคสนามออกเป็น 3 ขั้นตอนควบคู่กับ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ ซึ่งแต่ละขั้นตอนสามารถค้นหา_mrดกทางวัฒนธรรมที่ชาวบ้านมีความเห็นตรงกันได้ทั้งหมด 12 รายการ ได้แก่ หอไตรปิฎก กุฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม วัดศาลาแดงเหนือหรือศาลาการเปรียญ เจดีย์ประจำวัด พิพิธภัณฑ์เรือหรือโรงเก็บเรือ บ้านไม้ 150 ปี เรือกระแซง อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค หอสาدمนต์หรือศาลาธรรม ศาลาريمนำ บ้านเรือนมอญ และเสาแหงส์ เรียงตามลำดับความสำคัญในการประเมินความตระหนักของชาวบ้าน ศาลาแดงเหนือ

ตารางที่ 6.1: แสดงผลการเลือกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในขั้นตอนการประเมินความตระหนัก ในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของชาวบ้านศาลาแดงเหนือ เรียงตามลำดับ 1 - 9

ลำดับที่	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	จำนวนคะแนน	ร้อยละ
1	หอไตรปิฎก	26	22.42
2	กุฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม	25	21.55
3	วัดศาลาแดงเหนือ หรือศาลาการเปรียญ	15	12.93
4	เจดีย์ประจำวัด	14	12.07
5	พิพิธภัณฑ์เรือ หรือโรงเก็บเรือ	13	11.21
6	บ้านไม้ 150 ปี	6	5.17
	เรือกระแซง	6	5.17
7	อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม	5	4.31
8	หอสาدمนต์ หรือศาลาธรรม	2	1.73
	ศาลาريمนำ	2	1.72
9	บ้านเรือนมอญ	1	0.86
	เสาแหงส์	1	0.86
	รวม	116	100

จากตารางที่ 6.1 จะเห็นว่า Murdoch ทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่ถูกเลือกมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ หอไตรปีภูก จากการสำรวจพบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เลือกหอไตรปีภูกมากที่สุดคือ กลุ่มวัยผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ ส่วนในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่อายุมีช่วงอายุน้อยกว่า 26 ปีนั้นมีการเลือกน้อยซึ่งเหตุผลคือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เลือกมีความผูกพันกับโบราณสถานแห่งนี้ ด้วยสร้างขึ้นด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนในหมู่บ้านเองและยังเป็นสถาปัตยกรรมที่สวยงามและพบเห็นได้ยากในปัจจุบัน ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่ได้จากการสำรวจกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุว่า “หอไตร พวากายะเป็นคนช่วยกันสร้างนะ ลงเงินคนละ 1 บาท ลองคิดดูนะว่า 1 บาทสมัยก่อนจะมีค่าเบี้ยของขนาดไหน คนในหนองมีเงินเยอะหน่อยก็ลงเบี้ย ช่วยกันจนสร้างหอไตรที่นี่ได้” และที่สำคัญหอไตรแห่งนี้ยังเป็นสถานที่ที่เก็บคัมภีร์ใบลานที่บันทึกเกี่ยวกับประวัติ คำสอนต่าง ๆ ที่สามารถสืบราชเหง้าความเป็นมลชนุของเข้าได้

ลำดับที่ 2 คือ กุฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม ถูกเลือกโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปเช่นเดียวกับอันดับแรก ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้มีสาเหตุที่เลือก เพราะเป็นกุฎิที่มีความสวยงามแตกต่างจากกุฎิทั่วไปที่พบเห็นได้ง่าย ซึ่งสถาปัตยกรรมเป็นอาคารปูน มีการทาสีสันที่สวยงามซึ่งปัจจุบันก็ยังคงมีสภาพที่สวยงามอยู่ และกุฎิหลังนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม เจ้าอาวาสวองค์ที่ 4 ของวัดศาลาแดงเหนือที่กลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ ตั้งกล่าวในความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก ดังนั้นชาวบ้านจึงตระหนักรู้ว่าจะอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบต่อไป ดังบทสัมภาษณ์ตัวอย่างจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสูงอายุได้กล่าวว่า “ตึกปูนแบบนี้หายากนะ น่าจะเก็บไว้เป็นสมบัติให้ลูกหลานดู นี่ขนาดมีรอยน้ำท่วมแล้วยังสวยอยู่เลย”

อันดับที่ 3 คือ วัดศาลาแดงเหนือหรือศาลาการเบรียญ ถูกเลือกมากที่สุดในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ในช่วงอายุ 26 – 60 ปี และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี ซึ่งความเห็นในการเลือกคือ เป็นจุดศูนย์กลางในการรวมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้านโดยเฉพาะการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา หรือประเพณีที่จัดเป็นประจำทุก ๆ ปีสืบต่อกันมาและอันดับที่ 4 คือ เจดีย์ประจำวัดศาลาแดงเหนือตั้งอยู่ในบริเวณวัดเข่นกัน Murdoch ทางวัฒนธรรมนี้ถูกเลือกในทุกช่วงอายุ ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพราะ ทรงของเจดีย์เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นวัฒนธรรม และยังสื่อถึงพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

ลำดับที่ 5 คือ พิพิธภัณฑ์เรือหรือโรงเก็บเรือ ถูกเลือกคะแนนไม่ต่างจากอันดับที่ 3 มากนักโดยถูกเลือกในทุกช่วงอายุของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเช่นกัน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่เลือกมากที่สุด มีบทสัมภาษณ์ตัวอย่างที่กลุ่มนี้วัยผู้ใหญ่ได้กล่าวไว้ว่า “เรื่อมีความผูกพันกับชาวมลชนุมากเป็นทั้งที่อยู่ เป็นที่ทำการกิน เลยอย่างจะเก็บไว้ให้ลูกหลานได้ดูสิ่งที่ทำให้มีทุกวันนี้” โดยเรือที่สะสมไว้นั้น เป็นวัตถุเก่าแก่ที่สื่อถึงราชเหง้าชาวมลชนุ รวมทั้งสามารถบ่งบอกถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิตผ่านเรือที่บรรพบุรุษและตนเคยใช้เป็นเครื่องมือทำการกินและดำรงชีวิต จึงลงความเห็นให้เป็น Murdoch ทางวัฒนธรรม ที่ควรจะเก็บไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาและอนุรักษ์ต่อไป

ลำดับที่ 6 ได้แก่ บ้านไม้ 150 ปี ถูกเลือกมาให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปี เพราะเห็นว่า บ้านมีความแก่เก่ามาก สร้างด้วยไม้สักทั้งหลังเป็นโบราณวัตถุที่มีค่าของหมู่บ้าน และอีกอย่างที่มีคุณภาพการถูกเลือกเท่ากันอยู่ในลำดับที่ 6 คือ เรื่องกระแซง โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็กอายุน้อยกว่า 12 ปีเลือกมากที่สุด เพราะเห็นว่าเรื่องลำไหญ่ดูสวยงาม และได้รับประวัติการใช้เรื่องในอดีตจากการเล่าเรื่องของผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุมาบ้างจึงเห็นว่าเรื่องสำคัญควรอนุรักษ์ไว้

ลำดับที่ 7 คือ อนุสรณ์สถานพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโนหรืออนุสรณ์หลวงพ่อดำเจ้าอาวาสองค์ที่ 4 ประจำวัดศาลาแดงเนื้อ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปเลือกมากที่สุด เพราะนับถือในคำสั่งสอนของท่าน และยังคงปฏิคำสอนนั้นสืบท่อมาจนถึงปัจจุบัน

ลำดับที่ 8 ได้แก่ หอสวดมนต์หรือศาลาธรรม ถูกเลือกโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปี เพราะเห็นว่า เป็นงานพิมือที่มีความสวยงามในการบูรณะอาคารนี้ใหม่ เป็นพิมือของช่างในหมู่บ้านเอง และศาลา rim nā ที่อยู่ในอันดับ 8 เช่นกัน เพราะสืบสานปรารามศาลา rim nā ได้เป็นอย่างดี

และสุดท้ายลำดับที่ 9 ได้แก่ บ้านเรือนมอญ มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเลือกแค่ 1 คนเท่านั้น อายุในวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปี และเสาะหาได้อันดับ 9 เช่นกัน

ซึ่งจากการลงภาคสนามสำรวจความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ของชาวบ้านศาลาแดงเนื้อนั้นจะเห็นได้ว่า กลุ่มใหญ่คือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยสูงอายุช่วงอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปและวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปีเข้าร่วมในการสำรวจถึงความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้มากกว่าในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยรุ่นช่วงอายุ 12 – 17 ปี และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 – 25 ปี โดยมากนั้นเลือกสถานที่หรือสิ่งต่าง ๆ นั้นล้วนแต่มีส่วนเกี่ยวกับทางศาสนาทั้งสิ้น ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกเลือกในอันดับต้น ๆ อาจสืบที่เห็นถึงการที่ชาวบ้านให้ความสำคัญมากกว่าอันดับท้ายอาจนำไปสู่การอนุรักษ์หรือทะนุบำรุงในสิ่งนั้น ๆ ก่อน รวมทั้งในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อที่สามารถบ่งบอกถึงสถานที่สำคัญรวมทั้งรายละเอียดของสถานที่นั้น ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านที่สามารถนำแผนที่ไปใช้เพื่อให้ความรู้หรือข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านของตนต่อผู้ที่เข้ามาศึกษาวัฒนธรรมหรือประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านได้ ดังภาพที่ 6.1

ภาพที่ 6.1: ตัวอย่างแผนที่รัฐธรรมูบ้านศalaแดงเนื้อ เชียงรากน้อยที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

6.1.2 ความตระหนักรถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชาวบ้านศาลาแดงเห็นอื่นๆ ในการสืบทอดที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องและลงภาคสนามเข่นกันกับในการค้นหามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้แต่จะใช้เครื่องมือที่แตกต่างกันออกไป คือ ใช้ปฎิทินชุมชนและกิจกรรมการประเมินในการเก็บข้อมูล มีผลสรุปดังตารางที่ 6.2

ตารางที่ 6.2: แสดงผลการเข้าร่วมประเมินต่าง ๆ ในขั้นตอนการประเมินความตระหนักรถในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชาวบ้านศาลาแดงเห็นอื่นปฎิทินชุมชน เรียงตามลำดับ

ลำดับที่	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (ประเมิน)	จำนวนคนแนนที่เคยเข้าร่วม	ร้อยละจากผู้เข้าร่วม
1	งานทำบุญปีใหม่	11	100
	ประเมินสิงกรานต์	11	100
	ประเมินส่งข้าวเช่		
	ประเมินแท้หางหลัง		
	การทำบุญอธิรวม		
2	ประเมินตักบาตรพระร้อย	10	90.91
3	ประเมินตักบาตรนำผึ้ง	9	81.82
4	ประเมินทำบุญวันสาคร	7	63.64
	ประเมินตักบาตรข้าวเม่า	7	63.64

จากตารางที่ 6.2 จะเห็นว่าประเมินหรืองานที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในทุกช่วงอายุและทุกคนในลำดับที่ 1 ได้แก่ งานทำบุญปีใหม่ และประเมินสิงกรานต์ รวมทั้งประเมินหรือรวมเนี้ยมปฎิบัติที่เกิดขึ้นในประเมินสิงกรานต์ ได้แก่ ประเมินส่งข้าวเช่ ประเมินแท้หางหลัง การทำบุญอธิรวม และการสรงน้ำพระ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมประเมินผลความตระหนักรถที่เกี่ยวกับการเข้าร่วมประเมิน 11 คน จากการสัมภาษณ์ระหว่างทำปฏิทินชุมชนกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลก็พบว่า ทุกคนมีความรู้และความเข้าใจในประเมินดังกล่าวเป็นอย่างดี รู้ขั้นตอนของพิธีกรรมต่าง ๆ ว่าลำดับขั้นตอนประเมินไหนปฏิบัติก่อน – หลังโดยเฉพาะในประเมินสิงกรานต์ แต่จะแตกต่างกันในการเล่าเรื่องประวัติความ

เป็นมาหรือการเปลี่ยนแปลงจากวันส่งกรานต์ในอดีตกับปัจจุบัน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปจะเล่าเรื่องในอดีตประกอบการสัมภาษณ์ด้วย

ลำดับที่ 2 ประเพณีตักบาตรพระร้อย ซึ่งจากการค้นคว้าเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า หมู่บ้านศาลาแดงเห็นอได้ยกเลิกประเพณีไปแล้วตั้งแต่สมัยที่พระอาจารย์บุญนาคเจ้าอาวาสวัดศาลาแดงเห็นอ ทราบปัญหาเรื่องฐานะของชาวบ้านจึงเรียกประชุมและยกเลิกประเพณีเสีย (พัชรินทร์ ม่วงงาม, 2547) แต่ผลการเข้าร่วมกลับแสดงให้เห็นว่ามีผู้เข้าร่วมเป็นอันดับ 2 เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลในวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี กล่าวว่า ตนได้เคยเข้าร่วมแต่เป็นการจัดงานของวัดในท้องที่ที่อื่นไม่ใช่ที่วัดศาลาแดงเห็นอของตน ดังนั้นประเพณีบ้าตรพระร้อยอาจจะไม่จัดเป็นประเพณีที่ตระหนักในหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอ

ลำดับที่ 3 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง มีผู้เข้าร่วม 9 คนจาก 11 คนซึ่งอีก 2 คนจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปีโดยจากการสัมภาษณ์กล่าวว่าไม่ได้เข้าร่วม เพราะต้องเรียนหนังสือในวันที่จัดประเพณีนี้ แต่ทราบถึงขั้นตอนและขอถวายพระที่นำมาประกอบพิธีกรรม

และสุดท้ายในลำดับที่ 4 ได้แก่ ประเพณีทำบุญวันสารท และประเพณีตักบาตรเข้าเม่า ในทั้ง 2 ประเพณีมีผู้เข้าร่วม 7 คนอยู่ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยหนุ่มสาว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปีและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยรุ่นไม่เคยเข้าร่วมแต่ในประเพณีทำบุญวันสารทกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 รู้จักขนมกระยาสารทที่ทำถวายพระในการทำบุญวันนั้น เพราะเคยทาน แต่ไม่ทราบถึงประวัติความเป็นมาอย่างละเอียด ในประเพณีตักบาตรเข้าเม่าก็เช่นกัน

ขั้นต้นผู้ศึกษาได้สรุปข้อมูลการเข้าร่วมและสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีที่หมู่บ้านศาลาแดงเห็นอจัดขึ้นเป็นประจำสรุปว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยผู้ใหญ่ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปมีความรู้ความเข้าใจ ทราบประวัติในประเพณีของตนเป็นอย่างดี และการมีการตระหนักในการให้ความสำคัญเข้าร่วมเป็นประจำทุกปี ส่วนในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยหนุ่มสาวมีความรู้ความเข้าใจในประเพณีเช่นกันแต่เนื่องจากมีภารกิจนอกหมู่บ้านจึงทำให้มีโอกาสในการเข้าร่วมได้ยาก และในวัยเด็ก และในวัยรุ่นนั้นอาจจะยังไม่ทราบถึงประวัติ ความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมหรือประเพณีมากนัก เนื่องจากเพียงพระระปฏิบัติตามผู้ใหญ่ในการเข้าร่วมประเพณีนั้น ๆ ต่อไปเป็นการสรุปการสำรวจในรถทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ผ่านแบบสอบถามมี 3 เรื่อง ได้แก่

เรื่องภาษาમુજાજીક ทักษะการชี้วัด 4 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการอ่าน การฟัง การพูด และการเขียนจากผลการศึกษาสรุปได้ว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้สูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปมีความสามารถในทั้ง 4 ทักษะอย่างชำนาญ เพราะมีประสบการณ์การใช้ภาษาમુજાજીકในชีวิตประจำวันแต่ตั้งแต่นั้นเป็นต่อจนถึงปัจจุบัน แต่ทักษะการเขียนจะมีเพียงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุเป็นผู้ชายที่เคย

บทเรียนท่านั้นที่จะสามารถเขียนภาษาตามอญได้และยังไม่ผิดสีบอดในด้านนี้เลย กลุ่มต่อไปคือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ มีทักษะในการฟังและพูดภาษาได้ดี เพราะเคยได้ใช้ในชีวิตประจำวันพูดโต้ตอบกันบ้าง แต่ด้วย yok สมัยที่เปลี่ยนไปทำให้ต้องเดินทางไปทำงานนอกหมู่บ้านทำให้ต้องพูดภาษาไทยมากขึ้น จึงอาจทำให้มีเสียงภาษาอัญฯ บางคำไปบ้างหรือพูดและฟังไม่ค่อยล่องเหมือนแต่ก่อน เช่นกันกับทักษะการอ่านและการฟังเมื่อไม่ได้ใช้ก็มีเสียงเลือนไปบ้างหรือจำไม่ได้เลย ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยอื่น ๆ คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยเด็ก วัยรุ่น และวัยหนุ่มสาว มีทักษะในการฟังและพูดภาษาอญได้ปานกลางถึงน้อย เนื่องจากใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันมากกว่า พ่อแม่ก็ต้องพูดภาษาไทยกับลูก ๆ รุ่นนี้ เพราะจะสื่อสารกันไม่รู้เรื่องแต่ถ้าบ้านไหนยังคงมีผู้สูงอายุอยู่ด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในช่วง 3 วัยขั้นต้นนี้ก็สามารถสื่อสารเป็นภาษาอญได้แต่อาจทราบเป็นบางคำ ไม่สามารถฟังหรือพูดในประโยชน์คายาว ๆ ได้

เรื่องการทำบุญตักบาตรในตอนเช้าจากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุ มีการทำบุญตักบาตรในตอนเช้าอยู่เป็นประจำทุกวัน เช่นเดียวกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ และบางกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยผู้ใหญ่กล่าวว่า ค่อนข้างทำเป็นประจำถ้าไม่ติดภารกิจนอกหมู่บ้านหรือต้องรีบออกไปทำงาน ส่วนในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยเด็ก วัยรุ่น และวัยหนุ่มสาว มีการปฏิบัติในเกณฑ์ทำบ้างไม่ทำบ้าง เนื่องจากส่วนมากอยู่ในวัยเรียนต้องตื่นเช้าไปเรียนหนังสือ บางโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยอยู่ไกลจากตัวหมู่บ้านจึงไม่มีเวลาในการทำบุญตักบาตรตอนเช้าเป็นประจำแต่จะทำเมื่อมีโอกาสได้อยู่บ้านหรือในวันหยุด

เรื่องการสำรวจตัวตนบ่าย 3 โมงเย็นหรือการทำวัดรยืนจากผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยสูงอายุเข้าร่วมหรือปฏิบัติธรรมเนียมนี้อยู่เป็นประจำ จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ไม่ได้มาทำเพียงเพื่อทำบุญบำรุงศาสนาเท่านั้นยังเป็นการได้พบปะกับเพื่อนในวัยเดียวกันเพื่อความสุขดีบันเทิง อีกทั้งการทำบุญเป็นการให้ความสุขแก่ผู้อื่น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยรุ่น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยหนุ่มสาว และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปี ในบางคน ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กล่าวว่า ตนเองทราบว่าได้ยากจึงไม่สะดวกในการเข้าร่วมในธรรมเนียมปฏิบัตินี้

การตระหนักในนรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชาวบ้านศาลาแดงเนื้อสามารถสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมประเพณีทุก ๆ ประเพณีตั้งแต่ในอดีตจนถึงในปัจจุบันถึงแม้พิธีกรรมบางอย่างจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างแต่ประเพณีนั้น ๆ ก็ยังคงอยู่ และเรื่องของภาษาหรือธรรมเนียมปฏิบัติต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาคือการทำบุญตักบาตรในตอนเช้า และการสำรวจตัวตนบ่าย 3 โมง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในวัยสูงอายุก็ปฏิบัติ

ทำนุบำรุงพุทธศาสนาไม่ขาดตกบกพร่องแต่อย่างใด ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปี มีการเข้าร่วมประเพณีเมื่อนอกบ้านกับวัยผู้สูงอายุแต่ในเรื่องของภาษา หรือธรรมเนียมปฏิบัติ (การทำบุญ ตักบาตรตอนเช้า และการสวดมนต์ตอนบ่าย 3 โมง) ซึ่งอาจถูกลดthonลงไปบ้างเนื่องจากภาระหน้าที่ หรือภารกิจนอกหมู่บ้าน แต่ก็ยังคงปฏิบัติตามธรรมเนียมเดิมถ้ามีโอกาสซึ่งวัยผู้ใหญ่นี้ถือได้ว่าเป็นช่วง รอยต่อระหว่างวัยสูงอายุกับวัยกลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งได้แก่ วัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี วัยรุ่นช่วงอายุ 12 – 17 ปี และวัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 – 25 ปี ใน การเข้าร่วมประเพณีนั้นส่วนมากจะเข้าร่วมบาง ประเพณีที่ชาวบ้านให้ความสำคัญเป็นอย่างมากคือ การเข้าร่วมในวันประเพณีสงกรานต์ นอกเหนือจากนั้นจะเป็นการเข้าร่วมตามโอกาส ส่วนในเรื่องภาษามอญในกลุ่มคนรุ่นใหม่นี้แทบจะนับ ได้ว่ามีทักษะในแต่ละด้านอยู่ระดับปานกลาง – น้อย และธรรมเนียมการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เข้าร่วมมาก ที่สุดจะเป็นการทำบุญตักบาตรกับครอบครัวในตอนเช้าก่อนไปเรียนหนังสือในวันที่ไม่เร่งรีบมากนัก ถ้าเป็นวันหยุดก็จะตักบาตรร่วมกันกับคนในครอบครัว เช่นกัน

6.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับ ต้องไม่ได้

จากข้อสรุปความตระหนักรถึงในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชาวบ้านศalaแดงเห็นได้ว่า มรดกทางวัฒนธรรม 2 ประเภทนี้มี หลักการปฏิบัติโดยยึดหลักพุทธศาสนาหรือเรื่องที่เกี่ยวกับข้องกับศาสนาเป็นแกนกลางนำไปสู่ การเชื่อถืออย่างระหว่างกันของสถานที่กับประเพณี เช่น ชาวบ้านศalaแดงเห็นไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม ตัวอย่างในวัยใดจะให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ประเภทประเพณี คือ วัน สงกรานต์หรือประเพณีสงกรานต์ประกอบไปด้วยประเพณีส่งข้าวเช่น ประเพณีแห่ห้างทรงส์ การทำบุญ อัญชิรัม และการสรงน้ำพระ ซึ่งเป็นวันหยุดที่ทุกคนในหมู่บ้านไม่ว่าจะทำงานในเมือง หรือทำงาน ต่างจังหวัดก็จะกลับหมู่บ้านมารวมตัวกันประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงกับครอบครัวของ ตนโดยพิธีกรรมหลัก ๆ จะมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดศalaแดงเห็นเป็นส่วนมาก สอดคล้องกับบทสรุปเรื่อง ความตระหนักรในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่ชาวบ้านศalaแดงเห็นให้ความตระหนักรหรือ กล่าวถึงวัดศalaแดงเห็นว่ามีความสำคัญในมุมมองของตน ตัวอย่างเช่น ภาพที่ 6.2 เช่นเดียวกับ เจดีย์ประจำวัดที่กลุ่มตัวอย่างเลือกให้มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 4 ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้อง ได้ก็เป็นหนึ่งสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีแห่ห้างทรงส์ในวันสงกรานต์ด้วย และอีกตัวอย่างหนึ่งใน การเชื่อมโยงกันระหว่างศาสนา และมรดกทางวัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภทคือ ธรรมเนียมปฏิบัติการสวด มนต์ตอนบ่าย 3 โมงหรือการทำวัตรเรียน จากผลสรุปจะพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมเป็นประจำคือ กลุ่มผู้สูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปรวมตัวกันที่วัดศalaแดงเห็นเพื่อสวดมนต์ภาษามอญในทุก ๆ วันเป็นการทำนุบำรุงศาสนารวมทั้งยังเป็นการอุทิศรักษาภาษาท้องถิ่นที่ถูกจัดเป็นประเภทมรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของตนด้วย เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ชาวบ้านศalaแดงเห็นนี้อยู่ด้วยกับการ

ดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ทะนุบำรุงศาสนा รำงไว้ซึ่งประเพณีเก่าแก่ที่บรรพบุรุษกระทำ สืบท่องกันมาควบคู่กับการให้ความสำคัญและดูแลศาสนสถานเป็นอย่างดี ดังภาพที่ 6.2: แสดงความเชื่อมโยงกันระหว่างศาสนा มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

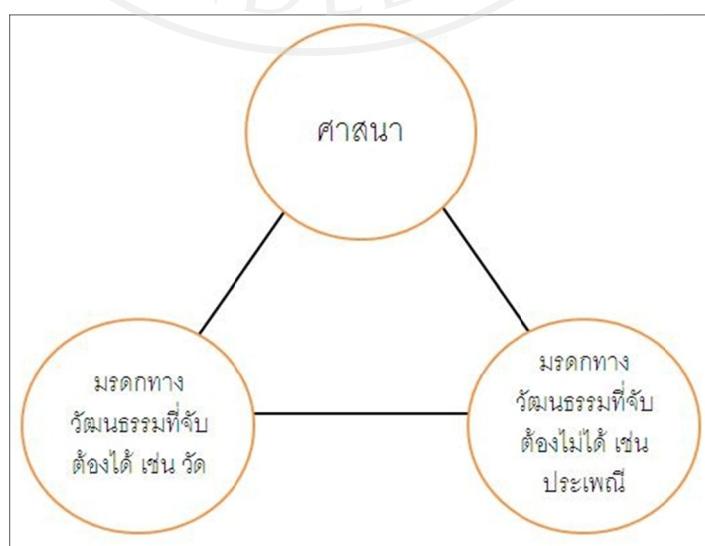
ภาพที่ 6.2: ประเพณีสงกรานต์ในช่วงเช้า ชาวบ้านรวมตัวกันทำบุญที่ศาลาการเปรียญวัดศาลาแดง เหนือ

ที่มา: บ้านศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย. (2557). สืบคันจาก

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=626765797399280&set=a.626765654065961.1073741846.100001975978057&type=3&theater.>

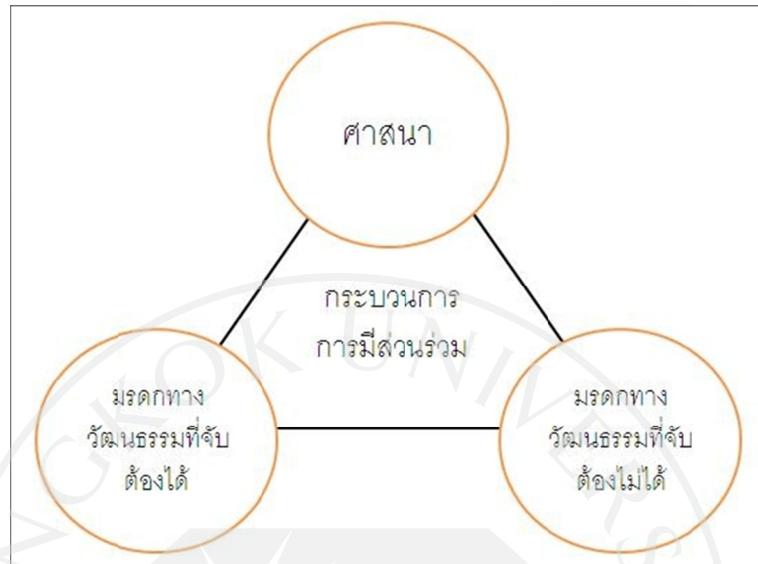
ภาพที่ 6.3: แสดงความเชื่อมโยงกันระหว่างศาสนा มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

6.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมกับกระบวนการการมีส่วนร่วม

ในงานศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาทำการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม โดยเน้นการมีส่วนร่วมไปที่ชุมชนทางเหนือของประเทศไทยให้ชาวบ้านรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ เกิดความผูกพันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนหรือกลุ่มของตนต่อไป (ไฟโรจน์ สุขสมฤทธิ์, 2531 และนันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร, 2546) ทั้งนี้ในการศึกษาได้ข้อสรุปความสัมพันธ์ ระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และที่จับต้องไม่ได้กับกระบวนการการมีส่วนร่วมจากการ สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้สูงอายุพบว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมของชาวบ้านศาลาแดงเหนือนั้น มีมานานมากแล้ว ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ การสร้างหอไตรปิฎกในปี 2473 (มาณพ แก้วหยก, 2553) โดยสร้างขึ้นจากการร่วมมือร่วมใจทั้งทุนทรัพย์และแรงกายของคนในหมู่บ้านเอง สร้างความ ภาคภูมิใจและความเป็นเจ้าของเป็นอย่างมากให้กับผู้ที่ร่วมบุญด้วยกันในครั้งนั้น หอไตรปิฎกสร้างขึ้น เพื่อเก็บคัมภีร์ใบลานภาษาอมยุชชั่งปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่ในสภาพดี ศาสนาสถานนี้ถือเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่ชาวบ้านลงความเห็นหรือให้ความสำคัญเป็นอันดับ 1 ใน การศึกษา รวมทั้งยัง เป็นสถานที่ ที่นำไปสู่การอนุรักษ์หรือรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อีกด้วยคือ การรักษา ภาษาอมยุชชั่งปัจจุบันคัมภีร์ใบลานให้คงอยู่ และในส่วนของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของ ชาวบ้านศาลาแดงเหนืออีกอย่างที่ค้นพบว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติต่อกันมา คือ การทำบุญตักบาตรใน ตอนเข้าซึ่งกีฬาสารสืบให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมระหว่างคนในหมู่บ้านกันเอง ยกตัวอย่างจากบทสัมภาษณ์ของ นายนพดล แสงปลื้ง และนายมาณพ แก้วหยก (การสื่อสารส่วน บุคคล, 6 ธันวาคม 2556) ตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยผู้ใหญ่ และผู้ช่วยถ่ายภาพในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล วัยสูงอายุในชั้นตอนการเก็บข้อมูลด้วยภาพถ่ายเกี่ยวกับรถเข็นถ่ายโอดอกล่าวว่า “รถเข็นที่เข็นตาม พระบินทบาท โดยคนเข็นจะเป็นคนในหมู่บ้านที่อาสาช่วยเหลือ จะไม่มีการจ้างคนนอกมาเข็น รถเข็นเหมือนกับวัดอื่น ๆ ถ้าวันไหนคนเข็นรถไม่ว่าง ชาวบ้านที่ออกมารามบุญก็จะช่วยกันเข็นรถให้ จากบ้านหลังที่ 1 ส่งต่อไปให้บ้านหลังที่ 2 และบ้านหลังที่ 2 ส่งต่อไปบ้านหลังที่ 3 ส่งต่อกันแบบนี้จน ไปถึงบ้านหลังสุดท้าย และคนที่บ้านหลังสุดท้ายจึงเข็นรถกลับไปวัด ซึ่งเป็นการร่วมมือร่วมใจกันของ คนในหมู่บ้านที่มีความถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน” จากตัวอย่างทั้ง 2 ที่ยกมาจะเห็นได้ว่า ชาวบ้านศาลาแดง เหนือมีดำเนินชีวิตหรือมีรูปแบบสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมกันด้วยความสมัครใจ สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการและวัฒนธรรมของคนในชุมชน (นรินทร์ชัย พัฒนาพงศ์, 2547) โดยมีหลักศาสนาเป็นศูนย์กลางในการร่วมกันปฏิบัติหรือเข้าร่วมในสิ่งต่าง ๆ

ภาพที่ 6.4: แสดงความเชื่อมโยงระหว่างศาสนา มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ บนกรอบนการการมีส่วนร่วม

6.1.5 กระบวนการการมีส่วนร่วมในงานศึกษา

กระบวนการการมีส่วนร่วมในงานศึกษาตั้งอยู่บนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วม สามารถสรุปผลจากการศึกษาได้ดังนี้

- 1) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมจากการค้นคว้าวรรณกรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอน (ไพรัตน์ เดชาธินทร์, 2527 และโกริทธ พวงงาม, 2545) ได้แก่ ขั้นตอนการร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนร่วมกันวางแผนในภาคปฏิบัติหรือดำเนินงาน ขั้นตอนร่วมกันลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ และขั้นตอนการติดตามและประเมินผลงาน ซึ่งในการศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ ชาวบ้านทุกกลุ่มตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูลได้ผ่านขั้นตอนการมีส่วนร่วมทั้งหมด เว้นแต่บางกลุ่มที่ไม่สะดวกทำการมีส่วนร่วม เช่น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยหนุ่มสาวในการทำแผนที่ (ทำมือ) ยกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจาก การศึกษาคือ ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 ด้วยวิธีการถึงข้อมูลจากภาพถ่าย เริ่มจากที่ผู้ศึกษาได้กำหนดหัวข้อในการถ่ายภาพกับกลุ่มตัวอย่าง เมื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรับโจทย์ไปก่อนปฏิบัติจริงได้พับปัญหา ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลบางกลุ่มใช้อุปกรณ์ไม่สะดวก คือ กลุ่มผู้สูงอายุจึงแกะปัญหาโดยการจัดหาผู้ช่วยถ่ายภาพให้ ปัญหาต่อมาคือ ปัญหารื่องข้อมูลจะไม่ครบถ้วน เพราะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า ในหมู่บ้านของตนมีสิ่งสำคัญที่สืบทอดความเป็นมลฑลเมืองมากมายจึงขาดแผนงานโดยการแบ่งพื้นที่ในภารกิจภาพเพื่อไม่ให้ภาพที่ได้มาซ้ำกัน เมื่อวางแผนเรียบร้อยจึงเริ่มปฏิบัติตามแผนที่วางไว้จน

ถ่ายภาพเสร็จสิ้น ผู้ศึกษาเข้าไปเก็บกล้องถ่ายภาพและนำรูปที่ได้กลับเข้าไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในหมู่บ้านกับกลุ่มตัวอย่างอีกรังสีอีกครั้งถือเป็นขั้นตอนสุดท้าย ขั้นตอนในการติดตามและประเมินผลงาน และอีกด้วยตัวอย่างหนึ่งในขั้นตอนการมีส่วนร่วมนี้คือ การทำแผนที่ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศาลาแดง เนื่องจากน้อยที่เข้าประกอบการประเมินความตระหนักในมรดกทางวัฒนธรรมของชาวบ้านศาลาแดง โดยมีการปฏิบัติตั้งแต่ขั้นตอนต้นโครงการคือการค้นหาปัญหา วางแผนงาน ปฏิบัติ ตลอดจนการประเมินผลงานในการตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของแผนที่ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านของตน เมื่อพบความไม่ครบถ้วนจึงบอกกล่าวให้ผู้ศึกษาหรือผู้ออกแบบได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้อง โดยมีการเพิ่มเติมหรือสอบถามสถานที่ที่สำคัญ 4 แห่งได้แก่ 1) องค์การบริหารส่วนตำบล เชียงรากน้อย 2) บ้านที่ทำหมีกรอบ (OTOP ของหมู่บ้าน) 3) บ้านทำหงส์หาง 4) บ้านผู้ใหญ่บ้าน (เพื่อการติดต่อขอข้อมูล) ซึ่งแผนที่วัฒนธรรมที่แก้ไขแล้วนั้นสามารถจะนำไปใช้ได้จริง ดังภาพที่ 6.1 จากตัวอย่างขั้นตอนทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า ชาวบ้านศาลาแดงเนื้อเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการมีส่วนร่วมได้อย่างครบถ้วน

2) ระดับการมีส่วนร่วมจะบอกถึงการออกแบบร่วมกันระหว่างผู้ศึกษาหรือผู้ออกแบบกับคนในหมู่บ้าน สามารถแบ่งได้เป็น 7 ระดับ (ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร และวิรัตน์ รัตตะกร, 2556) ซึ่งในการศึกษาครั้นนี้กับชาวบ้านศาลาแดงเห็นiorระดับการมีส่วนร่วมจัดอยู่ในระดับที่ 2 ของ การมีส่วนร่วมคือ ผู้ศึกษาหรือผู้ออกแบบและชุมชนออกแบบร่วมกันในทุกขั้นตอนการออกแบบแต่ต้นจนจบโครงการ แต่ในอันที่จริงผู้ศึกษาที่ได้ทำการออกแบบเตรียมไว้ก่อนและได้จัดกิจกรรมที่จะทำให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมกันออกแบบซึ่งก็ไม่ถึงกับการออกแบบร่วมกันอย่างเต็มที่ซึ่งที่เดียว ซึ่งในกิจกรรมต่าง ๆ นั้น ผู้ศึกษาทำหน้าที่ถ่ายภาพผู้อำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมให้ราบรื่น เท่านั้น ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมในการศึกษาจะเป็นผู้ดำเนินการและตัดสินใจเอง ทั้งหมด

6.1.6 ความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มช่วงอายุกับมรดกทางวัฒนธรรม

จากที่ผู้ศึกษาได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของชาวบ้านหมู่บ้านศาลาแดงเห็นอีกตามวัยหรือช่วงอายุทั้งหมด 5 กลุ่มช่วงอายุ ได้แก่ กลุ่มวัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี กลุ่มวัยรุ่นช่วงอายุ 12 – 17 ปี กลุ่มวัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 – 25 ปี กลุ่มวัยผู้ใหญ่ช่วงอายุ 26 – 60 ปี และกลุ่มวัยสูงอายุช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไปนั้นระหว่างการทำการศึกษาเก็บข้อมูลนั้นได้ค้นพบเกี่ยวกับชุดความคิดเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมบางอย่างที่เหมือนและต่างกันของแต่ละวัยหรือช่วงอายุในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยจากการศึกษาที่ได้นั้นจะเห็นได้ว่า เรายสามารถที่จะแบ่งกลุ่มชาวบ้านศาลาแดงเห็นได้เป็น 2 ประเภท ใหญ่ คือ กลุ่มคนรุ่นเก่าและกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งกลุ่มคนรุ่นเก่า ได้แก่ กลุ่มวัยผู้ใหญ่ที่มีช่วงอายุ 26 – 60 ปี และกลุ่มวัยสูงอายุช่วงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ส่วนกลุ่มคนรุ่นใหม่ ได้แก่ กลุ่มวัยเด็กอยู่ในช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี กลุ่มวัยรุ่นช่วงอายุ 12 – 17 ปี และกลุ่มหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 – 25 ปี ตัวอย่างที่

เห็นได้ชัดเจนของการรับรู้ในเรื่องมรดกทางวัฒนธรรม คือ จากกิจกรรมการวางแผนที่ทำมีระหว่างผู้ศึกษา กับชาวบ้านศala แดงเห็นอตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กำหนดไว้ในงานวิจัยจะสังเกตได้ว่า การวางแผนศala แดงเห็นอที่เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านนั้น กลุ่มคนรุ่นเก่าจะบอกรายละเอียดในบริเวณวัดที่มากกว่ากลุ่มคนรุ่นใหม่ เช่น รายละเอียดธูปทรงของเจดีย์ในยุคสมัยของที่ตนเคยอยู่โดยกลุ่มคนรุ่นเก่า จะเล่าว่า “ในสมัยก่อนเจดีย์เป็นทรงเวดา กองก่อนที่จะเป็นทรงมุเตา” แต่ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ไม่ได้มีครุภัติในเรื่องนี้เลย อีกตัวอย่างคือ โรงเก็บเรือหรือพิพิธภัณฑ์เรือ สถานที่ตรงนี้ถูกมองว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ เพราะ คนรุ่นใหม่มองว่าเรือเป็นสมบัติหรือสิ่งที่ควรค่าแก่การเก็บรักษาไว้ดังคำสัมภาษณ์ของนางสาวทรรศนพร ใจชอบ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 พฤศจิกายน 2556) ตัวแทนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยหนุ่มสาวกล่าวว่า “ก្នុងតិចใจที่ชาวบ้านรุ่นผู้ใหญ่ร่วมกันสร้างโรงเก็บเรือขึ้นมาเพื่อให้รุ่นลูกรุ่นหลานนั้นได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติของตนเองว่า เราเป็นใคร? ทำอะไรมาบ้าง?” ซึ่งก็เป็นสิ่งหนึ่งที่กลุ่มคนรุ่นเก่าสร้างขึ้นเพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่แต่ในกลุ่มคนรุ่นเก่าบางคนก็มีความเห็นต่างออกไปซึ่งอยู่ในวัยสูงอายุที่บอกกว่า โรงเก็บเรือนี้ไม่ใช่มรดกทางวัฒนธรรมแต่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่ และสุดท้ายสิ่งที่ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงการรับรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปในทั้ง 2 กลุ่มนี้คือ หอไตรปีภูกที่ถูกกล่าวถึงมากในกลุ่มคนรุ่นเก่าด้วยความภาคภูมิใจว่า สถานที่แห่งนี้เป็นของชาวบ้านศala แดงเห็นอโดยแท้จริง สร้างด้วยน้ำพักน้ำแรงของพวากษาเอง แต่ในอีกกลุ่มนี้คือ กลุ่มคนรุ่นใหม่ไม่ได้มีการกล่าวถึงเลย เพราะปัจจุบันไม่ได้มีการใช้งานศาสนสถานแห่งนี้แล้ว ทำให้กลุ่มคนรุ่นใหม่ไม่มีความทรงจำหรือประสบการณ์ร่วมอย่างคนรุ่นเก่า เป็นต้น

ตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าความแตกต่างในการรับรู้เรื่องมรดกทางวัฒนธรรมที่ต่างกัน ออกไปในแต่ละช่วงอายุนั้นมีปัจจัยที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ช่วงเวลา หรือ ประสบการณ์ร่วมในเหตุการณ์นั้น ๆ ซึ่งในช่วงเวลาของคนรุ่นเก่านั้นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ยังคงเป็นในรูปแบบของชุมชนชนบท ยังมีการประกอบอาชีพค้าขายทางเรือ และยังคงปฏิบัติตามหลักพราหมณศาสนาอย่างเคร่งครัดตามคำสอนของพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม เจ้าอาวาสองค์ที่ 4 แห่งวัดศala แดงเห็นอ ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับกลุ่มคนรุ่นใหม่แล้วนั้นจะพบว่า กลุ่มคนรุ่นใหม่เติบโตมาให้ยุคสมัยที่ความเจริญพัฒนาเข้าไปในหมู่บ้านแล้ว ทำให้หมู่บ้านอยู่ในลักษณะชุมชนแบบชนเมืองที่ครอบครัวจะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่แต่เมื่อถึงวันทำงานคนในชุมชนก็จะออกไปทำงานเมืองเป็นส่วนใหญ่ (สนธยา พลเครื่, 2550) ก็คล้ายกับการที่กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่อยู่ในวัยเรียนต้องออกนอกหมู่บ้านเพื่อไปเรียนหนังสือ ทำให้การเข้าร่วมประเพณีบางอย่างกับทางหมู่บ้านจึงไม่สามารถที่จะเข้าร่วมได้ ซึ่งอาจจะทำให้กลุ่มคนรุ่นใหม่นี้ไม่ทราบถึงพิธีกรรมหรือรายละเอียดนั้น ๆ และอาจไม่มีประสบการณ์ร่วมในเหตุการณ์ อาจเป็นผลสืบเนื่องไปถึงการลืมเลือนหรือละเลยประเพณีนั้น ๆ ไป แต่ด้วยหมู่บ้านศala แดงเห็นอ เป็นชุมชนแข็งแย้มจึงทำให้สามารถอนุรักษ์ประเพณีหรือวัฒนธรรมบางอย่างให้สืบทอดต่อไปได้บ้าง

โดยการทำเช่นนี้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งฝ่ายคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ยกตัวอย่าง คนรุ่นใหม่ที่ยังมีความสนใจจะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของตนเองยุ่นนักได้เป็นแกนนำจัดตั้งกลุ่มยุวชนจิตอาสาขึ้นเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของตนรวมทั้งยังร่วมกันอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของตนควบคู่กันไปด้วย และถ้าหากจะสร้างมรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกให้คุณค่าที่ต่างกันของแต่ละช่วง อายุรุ่นเดียวกัน เช่นเดียวกับการสร้างหอไตรปิกุลที่มาจากน้ำพักน้ำแรงของชุมชนที่ร่วมกันสร้างขึ้นมา

และจากผลขั้นต้นจะพบข้อสรุปในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในแต่ละช่วงอายุกับมรดกทางวัฒนธรรมว่า ปัจจัยหลักอาจเป็นเรื่องช่วงเวลาและประสบการณ์ร่วมในเหตุการณ์นั้น ๆ สิ่งที่ควรปฏิบัติหรือข้อเสนอแนะนั้นอาจจะเป็นการคนรุ่นเก่าควรมีการถ่ายทอดประสบการณ์ หรือความทรงจำเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนต้องการให้ลูกหลานหรือคนรุ่นเก่ารักษาหรืออนุรักษ์เพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ไม่ได้ถูกทอดทิ้งหรือลืมเลือนไป รวมทั้งคนรุ่นใหม่ก็ควรจะตระหนักรถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมีและควรที่จะอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการพัฒนาต่อ ๆ ไป

6.2 ข้อจำกัดที่เพิ่มในการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความตระหนักรถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ เขียงรากน้อย ข้อจำกัดที่เพิ่มมีดังนี้

6.2.1 ข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ เนื่องจากในการศึกษานี้มีการลงภาคสนามค่อนข้างบ่อยครั้งจึงทำให้พบปัญหาด้านสภาพแวดล้อมบ้าง เช่น ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 การดึงข้อมูลจากภาพถ่าย ลงเก็บข้อมูลในช่วงปลายเดือนตุลาคม ปัญหาที่พบคือน้ำท่วมหมู่บ้านทำให้ไม่ค่อยสะดวกในการเก็บข้อมูลเท่าไหร่นัก จึงมีข้อแนะนำว่า ควรตรวจสอบสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำที่พื้นที่ตนตั้งเป็นกรณีศึกษา ก่อนลงเก็บข้อมูลจริงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

6.2.2 ข้อจำกัดด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งได้แก่ วัยเด็กช่วงอายุน้อยกว่า 12 ปี วัยรุ่นช่วงอายุ 12 – 17 ปี และวัยหนุ่มสาวช่วงอายุ 18 – 25 ปี ค่อนข้างเป็นไปได้ยากเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มอยู่ในวัยเรียนที่ไม่สะดวกเข้าร่วมกิจกรรม เพราะไม่ค่อยอยู่บ้าน อายุรุ่นเดียวกัน – อาทิตย์ก็อาจมีกิจกรรมนอกบ้าน เช่น เรียนพิเศษหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ ดังนั้นข้อเสนอแนะคือ ควรมีการนัดแนะเพิ่มเติมหรือถามช่วงเวลาที่สะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะของกลุ่มย่อย

6.2.3 ข้อจำกัดด้านวิธีการ ใน การศึกษาวิธีการหรือเครื่องมือวิจัยบางอย่างไม่สามารถใช้ได้ในทุกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เช่น ขั้นตอนการลงภาคสนามที่ 1 การเก็บข้อมูลจากภาพถ่ายใช้

กล้องกระดาษเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแต่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวัยสูงอายุไม่สามารถใช้อุปกรณ์ได้ทำให้ต้องมีผู้ช่วยในการถ่ายภาพ อาจทำให้ได้ภาพที่ไม่ค่อยแม่นยำตามความคิดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะในข้อจำกัดนี้คือ ควรกำหนดเครื่องมือให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายมากกว่า นี้ อีกรณี หนึ่งคือ จากการเก็บข้อมูลในการลงภาคสนามที่ 2 การวางแผนที่ทำมือร่วมกันระหว่างผู้ศึกษาและชาวบ้านศาลาแดงเนื่อที่แบ่งตามกลุ่มช่วงอายุ โดยปัญหาที่พบคือ ตามกระบวนการขั้นตอนการวางแผนที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ต้องมีการเลือกปากกาสีประจำตัวเพื่อให้ทราบว่า ใครเป็นผู้คาดสิ่งนั้น ๆ ลง ในแผนที่เพื่อประกอบการวิเคราะห์ในงานวิจัย แต่เมื่อลงภาคสนามปฏิบัติจริงพบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลบางกลุ่มต้องการที่เปลี่ยนสีปากกาไปตามลักษณะหรือสีที่ตนเห็น เช่น แม่น้ำต้องเป็นสีฟ้า ต้นไม้ต้องเป็นสีเขียว ดังนั้นผู้ศึกษาจึงไม่สามารถบังคับหรือควบคุมการเลือกใช้สีปากกาได้ เพราะเกรงว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่กำหนดไว้ ข้อเสนอแนะคือควรมีการจดบันทึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ ที่พับในการทำกิจกรรม

6.3 ข้อเสนอแนะทางการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้างานวิจัยในเรื่องต่อ ๆ ไป ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะว่าควรมีการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น อาจมีการขยายระยะเวลาในการศึกษาหรือการเก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากกว่านี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น และควรศึกษาหรือเสนอแนะโครงการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เพื่อให้สามารถนำข้อมูลที่ได้นั้นไปเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อต่อไป

บรรณานุกรม

กชกรณ์ ตราโภท. (2544). หมู่บ้านศalaแดงเห็นอกับเรื่องอุญ. วารสาร 30 ปี ไทยคดีศึกษา ที่ระลึก ในโครงการสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 105 – 131.

กชกรณ์ ตราโภท. (ม.ป.ป.). โภศอัฐิประจำหมู่บ้าน: ภาพลักษณ์ความเข้มแข็งของชุมชน: หมู่บ้าน ศalaแดงเห็นอ. จุลสารไทยศึกษา, 44 – 54.

โกรกิทย์ พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

จันทร์จริย์ ดอกบัว. (2554). เรื่องเล่า...เยี่ยวยาสุขภาพ ด้วยเครื่องมือชุมชน. สืบค้นจาก <http://pharmaciststory.wordpress.com>.

ทนงศักดิ์ วิกุล. (2547). การศึกษาการรับรู้ของชุมชนต่อคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมในเขตเมือง กรณีศึกษา เขตเทศบาลนครลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

ธนกร ตаратกา. (2550). แนวทางการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์บนพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมทางวัฒนธรรมลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร. (2546). การพัฒนาองค์กรชุมชน. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

นพดล สาหัสเสรี. (ม.ป.ป.). ตำราเรเบียบวิจัย วิชา 02017203 วิธีการวิจัย. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา. (2547). การมีส่วนร่วม: หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: สิริลักษณ์การพิมพ์.

นฤพนธ์ ไชยยศ, กฤตพร ลาภพิมล และธีรภัทร์ ศิริจรสุข. (2553). ผังแม่บทที่พกนักท่องเที่ยวบ้านศalaแดงเห็นอ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). ปทุมธานี: สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต.

บ้านศalaแดงเห็นอ ตำบลเชียงรากน้อย. (2556 ก). สืบค้นจาก

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=455814494494412&set=a>.

455810987828096.1073741831.100001975978057&type=3&theater.

บ้านศalaแดงเห็นอ ตำบลเชียงรากน้อย. (2556 ข). สืบค้นจาก

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=457341311008397&set=a>.

455810987828096.1073741831.100001975978057&type=3&theater.

บ้านศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย. (2557). สีบคันจาก

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=626765797399280&set=a>.

626765654065961.1073741846.100001975978057&type=3&theater.

บุญสม ยอดมาลี. (2544). การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ปรับปรุงและเห็นคุณค่ามรดกทาง

วัฒนธรรม (รายงานการวิจัย). มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ประชาติ เบญจวรรณ และศุภกานุจัน ผลกล้า. (2553). แนวทางในการพัฒนาการดำรงรักษามรดก
ทางวัฒนธรรมของชนชาติมอญบ้านศาลาแดงเหนือ ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก
จังหวัด ปทุมธานี. สีบคันจาก

www.yru.ac.th/e-journal/file/jajarlovekitty/pre_122.doc.

ประชาติ วลัยเสถียร, พระมหาสุทธิตย อบอุ่น, สหทยา วิเศษ, จันทนา เบญจทรัพท์ และชลกานุจัน
ยาชั้นนารี. (2546). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

พัชรินทร์ ม่วงงาม. (2547). การดำรงเอกสารกษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: กรณีศึกษาหมู่บ้าน
ศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

ไฟโrebjn สุสัมฤทธิ์. (2531). การมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารพัฒนาชุมชน, 27(2).

ไฟรัตน์ เดชะรินทร์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภาพ
การพิมพ์.

มาณพ แก้วหยก. (2553). ข้อมูลพิพิธภัณฑ์ วัดศาลาแดงเหนือ ชุมชนเชียงรากน้อย (พิมพ์ครั้งที่ 7).
ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

มาณพ แก้วหยก. (2555). ลงกรานต์มอญบ้านศาลาแดงเหนือและลงกรานต์ในเมืองไทย
(พิมพ์ครั้งที่ 5). ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของชั้นราชการสำนักงานบัญชีในการปฏิรูประบบ
ราชการ (ภาคนิพนธ์). ม.ป.ท.: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร และวิรัตน์ รัตตกร. (2556). บทบาทของสถาบันการศึกษาและชุมชนในการมี
ส่วนร่วมกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนมอญวัดศาลาแดงเหนือ. ใน
การประชุมวิชาการระดับชาติ ICOMOS 2013. เชียงใหม่: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2531). การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ศิริพร ศรีสินธุ์อุไร (บก.). (2551). พิพิธภัณฑ์บันทึก: ทบทวนบทเรียนจากการวิจัยและพัฒนา
พิพิธภัณฑ์ กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน).
- สิทธิโชค วิบูลย์, สุเทพ บุญช้อน, และปิยะวรรณ เลิศพาณิช. (2554). การศึกษาการอนุรักษ์ทาง
วัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ
จังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 5(1), 144-154.
- สนธยา พลศรี. (2550). เครื่องข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:
โอดี้ยนวัตร์.
- สรุplot พยอมแย้ม. (2545). ปฏิบัติการจิตวิทยาในงานชุมชน. กาญจนบุรี: สายพัฒนาการพิมพ์.
สานิตย์ บุญชู. (2527). การพัฒนาชุมชน: การส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานโครงการบ้านมั่นคง. (2555). ผังชีวิตรุ่มชน: คู่มือสำหรับชาวบ้านและคนทำงานทุกคน.
กรุงเทพฯ: โกลเด้นไทร์ พринติ้ง.
- สำนักพัฒนาชุมชนอำเภอสามโคก. (2556). แผนพัฒนาหมู่บ้านศาลาแดงเหนือ [เอกสารประกอบ
กิจกรรมเชิดชูเกียรติปี 2556]. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- รณรงค์ ชุมพันธ์. (2553). แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม
กรณีศึกษา: เทศบาลนครลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัศมี ชูทรงเดช. (2552). การสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอำเภอปาย-
ปางมะผ้า-ชุมภร จังหวัดแม่ฮ่องสอน. สืบค้นจาก
<http://www.abc-un.org/research/view.php?resID=RDG500006>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ:
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ревดี อุลิต และอรอนงค์ พloywiเลิศ. (2555). ผังตำบล: ผังชีวิต-ผังชุมชน ลู่ทางจัดการตอนเอง.
กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก็อบปี (ประเทศไทย).
- อาบนท์ ภาคมานี. (ม.ป.บ.). หมวดนามัย: ปฏิทินชุมชน. สืบค้นจาก
<http://www.gotoknow.org/posts/487437>.
- อำนาจ เจริญศิลป์. (2528). โลกและการอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: โอดี้ยนส์โตร์.
- Clark-Ibanez, M. (2004). Framing the social world with photo elicitation interviews.
american behavioural Scientist, 47(12), 1507-1526.
- Douglas, H. (2002). Talking about pictures: A case for photo elicitation. *Visual Studies*,
17(1), 14-26. Retrieved from
www.nyu.edu/pages/classes/bkg/methods/harper.pdf.

- Rose, G. (2007). *Visual Methodologies: An introduction to the interpretation of visual materials* (2nd ed.). London: Sage.
- Kumar, S. (2002). *Methods for community participation: A complete guide for practitioners*. New Delhi: Vistaar.
- Sisavanh Vongkatanegnou. (ນ.ປ.ປ.). ຖ්‍රුජ්‍යිකරම්ස්වනර්වම. සීපක්නංග
www.gotoknow.org/posts/482092.
- Toker, Z. (2007). Recent trends in community design: The eminence of participation. *design studies*, 28, 309-323.
- Walker, R. (1999). Finding a silent voice for the researcher: Using photographs in evaluation and research, in Bryman R. and Bryman, A. (eds.). *Qualitative Research*. London: Sage.

รายละเอียดต่าง ๆ ในแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมหมู่บ้านศalaแดงเหนือ เชียงรากน้อย

1. ประวัติหมู่บ้านศalaแดงเหนือ

หมู่บ้านศalaแดงเหนือ หมู่บ้านคนไทยเชื้อสายมอญตั้งถิ่นฐานเรียบผ้างแม่น้ำเจ้าพระยา ที่หมู่ 2 ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี บรรพชนของชาวบ้านศalaแดงเหนือส่วนใหญ่พม่าจากเมืองมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและการประกอบอาชีพ ซึ่งการประกอบอาชีพดังเดิมคือ การเดินเรือค้าขายสินค้า เช่น โอล่า ห้ม้อ กระถาง เครื่องปั้นดินเผา ถ้วยชา ไตรปลากะพง เป็นต้น

ปัจจุบันหมู่บ้านศalaแดงเหนือ เป็นชุมชนขนาดเล็กมีเนื้อที่ทั้งหมด 1,340 ไร่ ชาวบ้านหมู่บ้านศalaแดงเหนือมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับสายน้ำ ทั้งการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและการประกอบอาชีพ ซึ่งการประกอบอาชีพดังเดิมคือ การเดินเรือค้าขายสินค้า เช่น โอล่า ห้ม้อ กระถาง เครื่องปั้นดินเผา ถ้วยชา ไตรปลากะพง เป็นต้น

2. วิถีชีวิตชาวบ้านศalaแดงเหนือ

ชาวบ้านศalaแดงเหนือมีวิถีชีวิตตามครรลองในพระพุทธศาสนาและยึดมั่นในอัตลักษณ์ของคนไทย เชื้อสายมอญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งชาวบ้านและพระสงฆ์ต่างร่วมมือกันดูแลรักษา สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านให้เป็นระเบียบ สะอาด ปราศจากกลิ่นอายและอบายมุข ซึ่งชาวบ้านตั้งใจ คงอยู่ในหลักศีลธรรม ยึดมั่นในการปฏิบัติปฏิบัติชอบ นอกจากนั้นชาวบ้านยังยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต มีการส่งเสริมให้ปลูกพืชผักสวนครัว การส่งเสริมอาชีพคือการทำกะปิ ปลา ร้า ข้าวแซ่ กระยาสารตามฤดูกาล และยังมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีกรอบ ซึ่งหมายความว่าเป็น OTOP ที่ขึ้นชื่อประจำหมู่บ้าน

3. มรดกทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านศalaแดงเหนือ

3.1 วัดศalaแดงเหนือ วัดมอญประจำหมู่บ้านศalaแดงเหนือ เดิมมีชื่อว่า "เกี้ยปรัน" ที่แปลว่า "วัดไม้แดง" ซึ่งเป็นชื่อเดิมของหมู่บ้านตั้งแต่ถิ่นฐานที่ประเทศไทยพม่า วัดศalaแดงเหนือเป็นสถานที่ประดิษฐานของพระพุทธรูป ซึ่งได้อัญเชิญมาจากประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2452 ซึ่งวัดศala แดงเหนือเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในหมู่บ้าน รวมทั้งเป็นจุดศูนย์กลางในการร่วมกันจัดกิจกรรมทั้งทางศาสนาและงานกิจกรรมอื่น ๆ นอกจากนั้นป้ายวัดศalaแดงเหนือยังคงเป็นวัดมอญวัดเดียวที่ยังใช้อักษรมอญเขียนกำกับกับชื่อวัดภาษาไทยและภาษาในวัดศalaแดงเหนืออย่างเก็บศิลปกรรมเก่าแก่ คือ หินกรองน้ำโบราณ

3.2 เจดีย์ทรงมุเตาแต่เดิมนั้นเป็นทรงเวดา กองแต่ด้วยเหตุภัยธรรมชาติ ต้นพิกุลล้มทำให้เจดีย์หักจึงมีการบูรณะขึ้นใหม่ และมีการเปลี่ยนรูปทรงของเจดีย์

3.3 เสาหงส์ สัญลักษณ์แสดงความเป็นวัดมอญ โดยตัวหงส์มอมญันจะมีเฉพาะที่วัดมอญเท่านั้น

3.4 กุฎิพระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม เจ้าอาวาสลำดับที่ 4 ของวัดศาลาแดงเนื้อ เป็นกุฎิเก่าแก่ที่สร้างตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ปัจจุบันชาวบ้านยังคงช่วยกันดูแลรักษาเป็นอย่างดี และยังเป็นที่เก็บรวบรวมของเก่าแก่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุโบราณหรือตำราต่าง ๆ ไว้ในตัวอาคารหลังนี้

3.5 หอสาวมโนต์ อาคารที่ตั้งอยู่ติดกับกุฎิพระอาจารย์บุญนาค สร้างขึ้นโดยช่างของหมู่บ้านเองโดยมีความประณีตและความสวยงามในลายไม้เป็นอย่างมาก

3.6 เรื่องกระแซง เป็นเรื่องลำไหญ่ ท้องเรื่อจะมีลักษณะคล้ายผลแตงโมผ่าซีกเพื่อใช้บรรทุกของได้มาก ๆ ส่วนด้านท้ายของเรื่อจะเป็นที่พักของเจ้าของเรื่อ ส่วนด้านฟ้าด้านหัวเรือเป็นที่อยู่ของลูกจ้างหรือคนเจ้า ซึ่งเรื่อมอยู่ส่วนมากที่ใช้ขายของจะมีขนาดอยู่ระหว่าง 5-30 เกวียน สินค้าที่นิยมขายได้แก่ ไตรปลາ เต้าเจี้ยว กระเทียมดอง ลูกอินทนิล หมากแห้งกับพลุนาบ ปุนแดง พริก หอม กระเทียม น้ำตาลทราย มะพร้าว น้ำตาลปีบ น้ำปลา ถั่วยาзамเคليب ชาบะเบื้อง(ชาบะราไก) ถั่วยา zamแก้วหรือชาบะวง(ชาบะเปล) หม้อดิน กระทะขنمครก โอย่าง กระปุนปุน ครก เต้า กระปุกออมสิน

3.7 พิพิธภัณฑ์เรื่อ แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่อมอยู่ที่เป็นพาหนะหลักในการประกอบอาชีพและการอยู่อาศัยของชาวมอญที่มีความเกี่ยวข้องกับสายน้ำโดยจะเห็นได้จากการใช้ชีวิตในเรื่อในสมัยก่อนตั้งนั้นแล้วผู้ใหญ่หรือคนในหมู่บ้านจึงอยากรู้จะเก็บสิ่งสำคัญนี้ของพวกราชให้เด็กรุ่นหลานได้เรียนรู้รากเหง้าของตนและอนุรักษ์ต่อไป

3.8 อนุสรณ์พระอาจารย์บุญนาค ปทุมโม เจ้าอาวาสลำดับที่ 4 ของวัดศาลาแดงเนื้อตั้งแต่ พ.ศ. 2451 ถึง พ.ศ. 2502 ท่านเป็นผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย บรรพชิตและคุณธรรมต่างให้ความเคารพและเกรงขามท่านเป็นอย่างมาก รวมทั้งท่านยังเป็นผู้มีความรู้ทางพระปริยัติธรรมเป็นภาษารามัญ และพระอาจารย์บุญนาคยังเป็นผู้ริเริ่มในการสร้างหอพระไตรปิฎกที่ตั้งกลางสาระน้ำเพื่อเก็บพระไตรปิฎกที่เป็นภาษารามัญไว้ พร้อมทั้งก่อตั้งโรงเรียนปริยัติธรรมอีกด้วย

3.9 ศาลา rimnâa บรรยายกาศเย็นสบายริมแม่น้ำเจ้าพระยา และเป็นที่พับปะพุดคุยของคนในหมู่บ้าน

3.10 หอพระไตรปิฎก สร้างขึ้นในปี 2473 หอไตรกลางสาระน้ำเพื่อเก็บรักษาคัมภีร์ใบลานที่เป็นภาษาમુખ્યમુખ્યสร้างขึ้นจากความร่วมมือของคนให้หมู่บ้าน และยังเป็นสถาปัตยกรรมคล้ายกับกุฎิพระอาจารย์บุญนาค

3.11 บ้านไม้ 150 ปี (บ้านลุงแสน) เป็นบ้านไม้สักที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในหมู่บ้านศาลาแดงเนื้อ โดยมีนายแสนเป็นเจ้าของบ้าน และบ้านเรือนมอยู่หลังสุดท้ายในจังหวัดปทุมธานีด้วย

3.12 เรือนมอยริมน้ำ เรือนยกพื้นใต้ถุนสูง เพราะในอดีตใต้ถุนบ้านเป็นที่เก็บเรือ ข้าวของเครื่องใช้ และเพื่อป้องกันภัยจากสัตว์ร้ายหรือคนร้ายต่อกลางคืนอีกด้วย ซึ่งบ้านเรือนในหมู่บ้านศาลาแดงเนื่องมีสีที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านคือ สีน้ำตาลแดง สีฟ้า-เขียวเพื่อให้รักษาความกลมเกลี่ยวกันในหมู่บ้าน

4. วัฒนธรรม ประเพณีที่ยังคงปฏิบัติอยู่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

4.1 การสวดมนต์ตอนบ่าย 3 โมง ในทุกวันของผู้สูงอายุ ชาวมอยเป็นผู้ที่คร่ำครัดและยึดหลักการดำเนินชีวิตอยู่ในธรรมนองครองธรรมของพุทธศาสนา โดยในทุกวันเวลาบ่าย 3 โมงผู้สูงอายุของหมู่บ้านจะมารวมตัวกันที่ศาลาการเปรียญเพื่อทำวันเย็นสวดมนต์กัน ซึ่งที่วัดศาลาแดงเนื้อที่เป็นวัดเดียวที่ยังมีการสวดมนต์เป็นภาษาમາອູຢູ່

4.2 การทำบุญตักบาตรในทุก ๆ เช้า เป็นกิจวัตรประจำวันหลักของชาวหมู่บ้านศาลาแดงเนื่อที่ต้องทำเป็นประจำทุกวัน โดยพระบินทบาทุกเช้าเวลา 6.30 น. ซึ่งชาวบ้านทุกคนก็จะออกมากตักบาตรกันอย่างพร้อมเพรียงกัน

4.3 ประเพณีวันสงกรานต์ หรือที่ภาษาમາອູเรียกว่า "ກະຕະ" ชาวบ้านจะรวมตัวกันไม่ว่าจะเป็นคนที่ทำงานในเมืองก็จะกลับมาเข้าร่วมประเพณีวันสงกรานต์ของหมู่บ้านด้วย โดยถือเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ที่ยึดถือและปฏิบัติสืบท่อมาจึงถึงปัจจุบัน เริ่มในวันที่ 13 เมษายน เรียกว่าวันมหาสงกรานต์ ในช่วงเช้านั้นจะเป็นการทำบุญอธิบربพบุรุษที่โกรศอธิปประจำหมู่บ้าน การทำบุญนี้ภาษาມอยเรียกว่า "ແຈັກຫອຍງຸດ" ต่อมาก็จะเป็นพิธีบังสกุลอธิปัลว่างลับที่รัด ต่อมาก็ประเพณีแห่งหงส์ ในตอนบ่ายจะมีการสรงน้ำพระ รถน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และสิ่งที่ขาดไม่ได้ในประเพณีสงกรานต์ของມอยคือ ประเพณีส่งข้าวเชือหัญชาติผู้ใหญ่และผู้อาวุโสของหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน รวมทั้งถวายพระด้วยเพื่อเป็นการขอพร

4.4 ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในช่วง ชีน 15 ค่ำ เดือน 10 หรือวันพระกลางเดือน 10 เป็นการทำบุญด้วยการถวายข้าวต้มมัดและน้ำอ้อย แต่ชาวบ้านนิยมถวายน้ำผึ้งแทนน้ำอ้อยจึงเกิดเป็นชื่อประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง

4.5 ประเพณีทำบุญสาทรมอย ภาษาມอยเรียกว่า "ຊอกຂະວາ" เป็นประเพณีที่ตรงกับวันออกพรรษา ชีน 15 ค่ำ เดือน 11 ถือเป็นการทำบุญเพื่อให้เกิดศิริมงคลแก่พืชผลและเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับญาติผู้ล่วงลับ ซึ่งการทำบุญวันสาทรมอยนี้มีขั้นตอนที่เป็นสัญลักษณ์ประจำประเพณีนี้คือ กระยาสารท เป็นอาหารของชาวอินเดีย โดยส่วนผสมประกอบด้วย ข้าวเม่า ข้าวตอก ถั่วลิสง ฯ น้ำอ้อยและถั่วเขียว

4.6 ประเพณีจุดถูกหมู กระทำในงานมาปนกิจศพของพระสงฆ์ชาวรามัญ

ประวัติเจ้าของผลงาน

ชื่อ – สกุล

นางสาวพลอยภัตรา ตระกูลทองเจริญ

อีเมล

ploypattra@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2553 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

(การสื่อสารมวลชน) จากคณะกรรมการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในวิทยานิพนธ์/สารานิพนธ์

วันที่ 29 เดือน มกราคม พ.ศ. 2558

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว) พล อุบก์ ทราย กิตติกร อยู่บ้านเลขที่ 83/90

ซอย ๑ ถนน บ้านท่าเรือ ตำบล/แขวง บางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดชลบุรี

อำเภอ/เขต นางพก จังหวัด สกลนคร รหัสไปรษณีย์ 10540

เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ รหัสประจำตัว 7550100093

ระดับปริญญา ตรี โท เอก

หลักสูตร สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา สถาปัตยกรรมภายใน คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ชื่งต่อไปนี้เรียกว่า “ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ” ฝ่ายหนึ่ง และ

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตั้งอยู่เลขที่ 119 ถนนพระราม 4 แขวงพระโขนง เขตคลองเตย

กรุงเทพมหานคร 10110 ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า “ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ” อีกฝ่ายหนึ่ง

ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ และ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ตกลงทำสัญญากันโดยมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิขอรับรองว่าเป็นผู้สร้างสรรค์และเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ทั้งข้อ การศึกษาความตระหนักในการอนรับกรกษาที่มีนิธรรมผ่านกระบวนการ
การเมือง กรณีศึกษา: หมู่บ้านศรีลา แห่งเนื้อ เข็งราษฎร์

ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัย กรุงเทพ (ต่อไปนี้เรียกว่า “สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์”)

ข้อ 2. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิอิศักกลยนຍອມให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยปราศจากค่าตอบแทนและไม่มีกำหนดระยะเวลาในการนำสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ ต่อสาธารณะ ให้เข้าต้นฉบับหรือสำเนางาน ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิโดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยหรือไม่ก็ได้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือการกระทำอื่นใดในลักษณะท่านของเดียวกัน

ข้อ 3. หากกรณีมีข้อขัดแย้งในปัญหาลิขสิทธิ์ในสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ระหว่างผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ได้ หรือระหว่างผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ได้ หรือมีเหตุขัดข้องอื่นๆ เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ อันเป็นเหตุให้ผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถดำเนินการนั้นออกทำซ้ำ เมยแพร่ หรือโฆษณาได้ ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิยินยอมรับผิดและชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในความเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งสิ้น

สัญญาฉบับนี้ทำขึ้นสองฉบับ มีข้อความเป็นอย่างเดียวกัน คู่สัญญาได้อ่านและเข้าใจข้อความในสัญญานี้โดย
ละเอียดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อให้ไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และเก็บรักษาไว้ฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ.....
ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ
(พลเอกก้าว ธรรมกูล กองเจริญ)

ลงชื่อ.....
ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ
(ดร.ชนันนา รอดสุทธิ)

ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดและศูนย์การเรียนรู้

ลงชื่อ.....
พยาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิรพ หวังพิพัฒน์วงศ์)

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ลงชื่อ.....
พยาน
(ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร)

ผู้อำนวยการหลักสูตร / ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

สัญญานี้ทำขึ้นสองฉบับ มีข้อความเป็นอย่างเดียวกัน คู่สัญญาได้อ่านและเข้าใจข้อความในสัญญานี้โดย
ละเอียดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อให้ไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และเก็บรักษาไว้ฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ...

ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ

(พลเอกก่อสร้าง ธรรมกุล กองเจริญ)

ลงชื่อ...

ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ

(ดร.ชนันนา รอดสุทธิ)

ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดและศูนย์การเรียนรู้

ลงชื่อ...

พยาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิรพ หวังพิพัฒน์วงศ์)

คณะดีบันทิตวิทยาลัย

ลงชื่อ...

พยาน

(ดร.ฤทธิรงค์ จุฑาพฤฒิกร)

ผู้อำนวยการหลักสูตร / ผู้รับผิดชอบหลักสูตร